ORBIS GOTHICI
LIBER II.

EXHIBENS

ORIGINES, TERRAS, SEDES

ANTIQUAS, MIGRATIONES BELLICAS, REGES, PRINCIPES, CONVERSIONEM AD FIDEM, &c.

VARIORUM SLAVO-GOTHICI NOMINIS POPULORUM

VIDELICET:

RUSSORUM, POLONORUM, PRUSSORUM, LIVONUM, ALANORUM, BASTARNARUM, HUNNORUM, &c. ALIARUMQUE GENTIUM.

GOTHIÆ SARMATICÆ

ID EST.

PATRIÆ AC IMPERIO SERENISSIMI AC POTENTISSIMI PRINCIPIS

AC

DOMINI, DOMINI

JOANNIS III.

INVICTISSIMI POLONIARUM MONARCHÆ PATRI PATRIÆ CLEMENTISSIMI VINDICATARUM, &c.

ARGUMENTORUM ROBORE PROBATUR AUCTORUMQUE TESTIMONIIS COMPROBATUR.

PER

MATTHÆUM PRÆTORIUM,

MEMELENSEM

Præp. Waiher. Sacræ Regiæ Majeſtatis Polon. Hiſtoriographum & Secretarium.

ANNO M. DC. LXXXIX.

Typis MONASTERII OLIVENSIS Sac. Ord. Ciſtercienſis.

IMPRIMEBAT JOANNES JACOBUS TEXTOR, FACTOR.

SERENISSIMO
AC
Potentiſſimo Principi ac Domino,
DOMINO
JOANNI III.
Monarchæ Poloniarum Invictiſſimo
Magno Duci Lietvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Zamogithiæ, Livoniæ, Volhyniæ, Kijoviæ, Podoliæ, Podlachiæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czerniechoviæque.

Potentiſſimo Exercituum Chriſtianorum Imperatori Patri Patriæ Clementiſſimo.

Dno. Domino ſuo Beneficentiſſimo

Hunc Orbis Gothici Librum II.

Humillimo devotionis affectu
D. D. D.

Matthæus Prætorius,
S. R. M. Hiſtoricus.

SYLLABUS
Contentorum Libri II. Orbis Gothici.
CAPUT I.
De Slavis. Pag. 1.

§. 1. DE Slavorum Nomine ejusque Antiquitate. Pag. 2.
2. De Derivatione Nominis Slavorum. pag. 3.
3. De Slavicæ Gentis Origine. Pag. 4.
4. Auctoris ſententia de Origine Slavorum proponitur. pag. 5.
5. Chronologica Rerum Slavicarum à tempore Auguſti Imperat. usque ad Caroli M. tempora. pag. 6.

Cap. II. De Ruſſis. Pag. 9.

§. 1. De Ruſſorum Nomine. Pag. 9.
2. De Origine Gentis Ruſſicæ. pag. 10.
3. De Ruſſiæ Situ & Topographia. pag. 11.
4. De Ruſſia Regali, ſive quæ Magno Poloniarum Regi paret. pag. 14.
5. De Ruſſia Alba, quæ ad Magnum Ducatum Lietvaniæ pertinet, ſive, quæ nomine Lietvaniæ venit. pag. 15.
6. De Principibus Ruſſorum. pag. 17.
7. De Principibus Lietvanicis. pag. 21.
8. De Italorum Adventu in Lietvaniam. pag. 23.

Cap. III. De Polonia & Maſovia. Pag. 26.

§. 1. De Nomine Polonorum. Pag. 26.
2. De Provinciis ſive Palatinatibus ac Terris Minoris Poloniæ. Sed imprimis de Topographia ſive ſitu totius Poloniæ. pag. 28.
3. De Palatinatibus ac Terris Majoris Poloniæ. pag. 29.
4. De Ducatu Maſoviæ. pag. 30.
5. De Maſoviæ Satrapiis ſive Palatinatibus. pag. 32.
6. De Principibus & Regibus Poloniæ. pag. 33.

Cap. IV. De Pruſſia & Livonia. Pag. 35.

§. 1. De nominibus Pruſſiæ, Pruteniæ, Poruſſiæ, &c. pag. 35.
2. De Terra Pruſſiæ, ſeu de ejus Veteri Topographia. pag. 38.
3. Hodiernæ Pruſſiæ deſcriptio. pag. 39.
4. De Principibus Pruſſicis. pag. 40.
5. Qua ratione Terra Pruſſiæ, præcipuè Culmenſis Ordini Teutonico tradita ſit. pag. 178.

6. De

6. De Livonia. Pag. 190.
7. De Converſione Slavorum ad fidem Chriſtianam in Terra eorum Patria. p. 192.

Cap. V. De Alanis. Pag. 203.

§. 1. De Alanorum Nomine, ejusque derivatione. pag. 203.
2. De Patria & genuina Alanorum ſede. pag. 207.
3. Reſpondetur ad dubia Ch. Hartknochii. pag. 207.
4. De bellicis Alanorum Expeditionibus. pag. 209.

Cap. VI. De Hunnis. Pag. 210.

§. 1. De Nomine Hunnorum. pag. 210.
2. De Hunnorum Gentis Magnitudine. pag. 211.
3. De feritate Hunnicæ gentis. pag. 212.
4. De Origine Hunnorum aliorum ſententiæ proponuntur. pag. 214.
5. Hornii ſententia refellitur. pag. 214.
6. Auctoris ſententia proponitur. pag. 215.
7. De bellicis Hunnorum Expeditionibus. pag. 216.
8. De Converſione Hunnorum ad fidem Catholicam. pag. 218.
9. Referuntur Duces & Reges Hunnorum celebriores. pag. 218.

Cap. VII. De Baſtarnis & Peucinis. Pag. 219.

§. 1. De Nomine Baſtarnarum. pag. 219.
2. De Nativa & Originali Baſtarnarum ſede. pag. 220.
3. De variis Baſtarnarum populis ac præcipuè de Peucinis. pag. 223.
4. De Baſtarnarum Oppidis. pag. 224.

MAgnus *Alexander,* Magnus *Pompejus* habetur, *Sarbiew. Epig. 72.*
Magnus habebaris *Carole,* Magnus *Otho.*
Aſt Lechico *Major ſurrexit nemo JOANNE,*
Gothicus Huîc Orbis non ſatis unus erit.
Diſcite Poſteritas, quæ, quantaque vicerit armis;
Diſcite; quòd Magno Major *Achille* fuit.

LIBER II.
ORBIS GOTHICI,
CAPUT I.
De Slavis.

QUæ gentes olim, communi ac generali quodam vocabulo, *Sarmatæ* dicebantur & *Gothi*; illæ omnes, olim & nunc, ab Eruditis, annumerantur *Slavis* [a] adeò ut tam modò extenſum, (ſi non extenſius) ſit Slavorum, quàm Sarmatarum nomen. Certum etenim eſt ac indubitatum, gentem hanc adeò Martis gloriâ eminuiſſe, ut nativam non modò ſedem ab incurſibus alienarum gentium defenderit, ſed & imperium nomenquè ſuum ad longè diſſitas propagârit regiones: *Myſiam* ſcilicet, *Daciam*, *Pannonias*, *Dardaniam*, *Liburniam*, *Dalmatiam*, *Illyricum*, *Iſtriam*, aliasquè his vicinas regiones ſibi ſubjecerit; *Epirum*, *Macedoniam*, *Græciam*, *Thraciam*, *Hiſpaniam*, *Galliam*, *Teutoniam*, *Italiam* vexaverit: in *Aſiam* denique & *Africam*, cum *Gothis* & *Vandalis*, vel potiùs ſub eorum nomine penetrâvit. Et eſto, noſtrâ ætate politia & potentia vetus Slavorum, imperiumquè diminutum eſſe videatur, *nomen* tamen retinuit, adeò ut & Eruditioresquè plerique ad Slavorum gentem, ceu fontem rivulos, nationes ſequentes accenſeant: ſcilicet, præter noſtram *Utramque Poloniam* & *Maſoviam* referunt & *Lietvanos*, *Zamogetas Pruſſos*, *Curones*, *Leivones*, *Vendos*, *Caſſubios*; *Ruſſos*; *Volhynios*, *Moſchos*, *Bulgaros*, *Serbos*, *Raſcianos*, *Boſnios*, *Dalmatas*, *Morlacos*, *Valachos*, *Moldavos*, *Dulebianos*, *Drewlianos*, *Traſlanos*, *Podolios*, *Poculios*, *Palucios* &c. Item *Bohemos*, *Luſatios*, *Sileſios*, *Moravos*, *Creatos* ſeu *Karvatos*, *Carnos*, *Vendos* aliosquè eorum plures populos.

Sarmatæ ac Gothici Populi Slavis ſunt annumerati.

Provinciæ Slavicæ.

Provinciæ à Slavis debellatæ.

Nomen Slavorum manet apud multas gentes.

Hæ nationes univerſæ, quamvis dialectis inter ſe varient, unius tamen lingvæ & Originis habentur, idemquè Slavorum nomen atque eandem cognationem profitentes. De quibus omnibus agere, noſtri hìc non eſt inſtituti. Celebriores tamen Patriæ noſtræ incolas tangemus.

Slavorum variæ dialecti.

A §. I.

a Cluver. lib. 3. Germ. Ant. pm. 688.

§. I.

De Slavorum Nomine ejusquè Antiquitate.

Nomen Slavorum variat.

NOmen Slavorum variat apud Authores. Dicuntur *Slavi* & *Slavini.* Apud Recentiores ut & in Tabulis Geographicis *Slavoni*; nonnullis autem *Sclavoni* audiunt. Germanis & Ungaris *Schlavaken, Schlavonies,* Italis *Siavi.* Horum primus, quod ſciam, inter Hiſtoricos meminit *Procopius Cæſar* de bellis Juſtiniani Imper. ſcribens, quamvis & *Flavius Blondus* Foroduliens, in Hiſtoria *Honorii* & *Arcadii* Imp. Rom. illorum mentionem fecerit. Unde hæc habuerit? non liqvet. Certum mihi eſt, *ante Procopii & Jornandis* tempora, nunquam nomen Slavorum vel Slavinorum, tùm apud Latinos, tùm apud Græcos Auctores inveniri. Quare *recens* videtur eſſe Slavorum nomen, & eſto, non pridem natum, certè Orbi erudito longè poſt Chriſtum eſt. *Antiquius* tamen cenſendum, quàm, ea nomina, quibus hodiedum populi inſigniuntur ad Slavos pertinentes; ut ſunt *Sileſii*, *Pomerani Pruſſi Boſnenſes Croati*, *Raſciani*, *Volyni Podolij Pocutij Polucij Povaſani*, *Maſovii Cujawiani*, *Vilti*, *Luſatii Moravi &c.* Equidem *Bojehemorum*, Seu. *Bohemorum* & *Boienum* (*gentis Slavicæ*) *veteres quidam* Auctores Scilicet *Ptolomæus Tacitus* &c. memorant, ſed ita, ut *Germanis* adſcribant, quo verò ſenſu hæc accipienda ſint, enodavimusb. lib. Cap. c. §. 1. 2. 3. 6. 7. 8. 9. 10. *Caſſubios* Slavos ante Natales Chriſti quoque exſtitiſſe, locaquè quæ modò tenent, tenuiſſe, auctor eſt *Saxo Gramaticus* cùm ille nullum ex veteribus alleget pro hâc ſententia auctorem, meritò de veritate illius dubitatur. Conceſſerim Caſſubios hìc locorum exſtitiſſe, ſed quod Romanis vel Græcis ſub *nomine Caſſubiorum* noti fuerint, vix mihi videtur probabile, ſilente de hâc re, totâ antiquitate. Ita quoque *Moſchorum* nomen, quibusdam videtur ſatis Antiqvum quod illorum populorum veteres Authores (ut ſunt Ptolomæus[b] Plinius[c] Joſephus[d]) meminiſſe videantur; ſed hoc num nomine, noſtros Ruſſos, Slavos ſeu Sarmatas: num verò potiùs gentem *Cappadociam* in *Armenia*, *Colchis* finitimam, intelligent, diſceptatur.[e] *Ruſſorum* tamen Nomen, *vetuſtius* in Sarmatia noſtra fuiſſe, quàm Moſchorum, communiſſima Polonorum, & qui de Sarmatia ſcripſerunt, A. A. eſt ſententia.[f] Certè *Auguſtius* olim fuit & nunc eſt Ruſſorum, quàm Moſchorum nomen, ut & aliarum in Ruſſia gentium; ut ſunt *Vlodiminenſes Freverienſes*, *Suſdalienſes*, *Kyovienſes* &c. Inde Magnus Dux Moſcoviæ, quem Czar vocant, ſe non tam Moſcorum quàm *Ruſſorum* nominat *Dominum*: & Patriarcha Moſchorum ſe nominat communiſſimè *Patriarcham Ruſſorum.*

Recens nomen Slavorum.

Caſſubii Slavi.

Moſchi Ruſſi, non ſunt Moſci Veterani Authoribus.

Ruſſorum nomen vetuſtius & Auguſtius eſt nomine Moſchorum.

Moſcovia propriè Ruſſia dicenda.

§. II.

b l. 5. c. 9. c l. 5. c. 27. d lib. I. Ant. Jud. c. II. e Videntur Strab. lib. II. Cur. c. l. f Cromer. lib. I. c. 9.

§. II.
De Derivatione Nominis Slavorum.

CUm omnes ferè Gentes denominationem ſuam ſoleant accipere, vel à *Ducibus*, ut *Tuiſcones*, *Teutones*, *Vanniani*; vel *à ſitu Locorum*, ut *Pomerani*, *Pedemontani*, *Ciſalpini*, &c. vel *à Prioribus incolis*. Ita *Trojani* dicti ſunt *Itali*, quod ab Italis hoſpitio ſunt excepti, *Gothi*, *Daci*, *Thraces*, &c. vel à *Debellatoribus*. Sic *Schonii*, olim Dani, nunc *Sveci* audiunt: vel denique ab *eventibus* & à *Studiis*, ut *Nomades*, *Poloni*, *Pruteni*, *Pruſſi*, *Sarmatæ*. Hic jam perpendendum eſt, è quo fonte hujus celeberrimæ Gentis denominatus promanârit. Equidem in hac re Authores non conveniunt. Sunt qui Slavorum Nomen derivant à voce *Slowo*, quod Polonis eſt *verbum* ſeu *ſermo*, ita, ut, cùm ipſi ſe *Slovacos* vel *Slovanos* nominant, *verboſos* quaſi dicant. [g] Non placet nobis hæc Etymologia, cùm verboſitas ſemper ſit in vituperio poſita; hinc vix probabile mihi videtur, celeberrimam hanc ac generoſam gentem inde aut nomen accepiſſe, aut ab aliis datum acceptaſſe. Niſi fortè *Slowacis* dicti ſint Poloni ad *Slowa*, ſcilicet *verbo*, quod *verbo conſtantes* eſſent, ſive *dictorum tenaces*, quaſi *Slowni*. Hinc etiam nunc Polonorum proverbium eſt. *Verbum Szlachic*; quod Polonæ indolis ac generoſitatis ſit, *verbo ſtare*, *dictis neminem fallere*. Et hoc à Slavis nativum accepiſſe videntur, tanquam ab Origine, quorum hæc virtus, ſcilicet *fidelitas in verbo* ſupra cæteras gentes potiſſimùm Græcos ſibi finitimos enituit, quæ hâc in re publicè vapulabant, juxta Veterum & Romanorum teſtimonium. Nonnulli nomen hoc derivant à vocabulo quodam Pruſſico veteri *Slabhas*, pro quo modò Zamogetha & Prus effatur *Slubas*, quod *claudum* ſignificat, vel *malè* incedentem. Neque hæc derivatio placet, idquè ex priori ratione. Proprior ac genuina videtur illorum ſententia, qui à *Slava*, Polona voce, Pruſſis Zamogethis, Lietvanis *Slova* dicitur, i. e. *fama*, nomen Slavorum derivant, eò quod famæ ſtudioſi, celebres per Orbem populi fuerint. Corrigendus hic videtur error *Italorum*, qui ut molliùs eloquantur pro *L. I.* enunciant ut pro *placet piace*, pro *flatu*, *fiato*; Sic pro Slavo Siavo: quo nomine *Servos* ſuos & *mancipia* nuncupant. Flexio autem nominis Slavi in Slavacos & Slavinos, eſt communiſſima inter Sarmatas, eisquè propria ac præſertim Gothis; quâ enim ratione Gothi, Gothini, Gothuni, &c. eâ, & Slavi, Slavakai & Slavones &c. audiunt. Voces autem hæ denotant *deſcendentem* vel *dependentem à Slavis*, eorumquè moribus populum, quod autem alii C. interponant ſcribendo & eloquendo *Sclavi*: puto illud dialecto nationis cujuspiam ſingulari adſcribendum eſſe condonandumquè.

Gentes unde denominationem accipiant?

Unde nomen Slavorum? An à Slavo? Polon. voce.

Verbo ſtare, generoſæ indolis eſt.

Slavorum fidelitas in verbo.

An à Pruſſico Slabhas?

Derivatur à Slava Pol. i. e. fama.

Error Italorum in hac materia.

Flexio Slavi in Slavacos & Slavinos, unde?

Slavoni, Szluvaci voces quod denotant

Unde Sclavaci dicti?

§ III.

g Crantz c. 1.

§. III.
De Slavicæ Gentis Origine.

Origo Gentis Slavicæ an à Vandalo? Vandalus quis?

Variant Authores in deſignandis Originibus Slavorum.

HArum gentium *Originem* deſcribit Beroſus, à *Vandalo*, priſci illius Noæ filio, poſt diluvium Orbis terrarum nato, dictumquè fuiſſe *Tuiſconem*, Imperatorem terrarum *in Tanai ad Rhenum usque.* Alii alias afferunt Origines: deducuntquè has gentes à *Japeto* Noe filio; ex Japeto enim dicunt natum fuiſſe. *Javanum*, ex hoc *Philaram*, ſeu *Vylaram*, ex eo *Alanum* primum, inde *Anchyſem*, inde *Æneam*, hinc *Aſcanium*. Ex eo *Pamphilum*, hinc *Reaſſilinum*, hinc *Alanum ſecundum*, qui primus ex Aſia in Europam migraſſe cum ſuis creditur. Eum verò quatuor habuiſſe filios, ex hic natu maximum, *Vandalum*, Viſtulæ flumini ac *Polonis* nomen dediſſe, ut *vandali* dicerentur. Hunc denique multos liberos ſuſcepiſſe, qui quartam Europæ partem occuparint, conditores variorum Regnorum, ſcilicet. *Polonorum*, *Ruſſorum Caſſubiorum*, *Svetiorum*, *Bohemorum*, *Moravorum*, *Slavorum*, *Dalmatarum*, *Pannoniorum*, *Boſnenſium*, *Creatarum*, *Bulgarorum*, &c. Hanc opinionem ſalsè ridet *Martin Gomerus* [h] ejusdemque opinionis auctores nugacitatis inculat, utpote qui nullo argumento ſolido nixi, aut auctoritate, in modo recenſitis ſubſiſtunt; *quaſi* (verba ſunt Cromeri c. 1.) *aut Phædriæ aut Thraſonis è Comediis aut capeti Tyberiniquè ex hiſtoriis iis defuerint*, *aut comminiſci plura ipſi arbitratu ſuo non potuerint*. Alii ab his diverſæ ſunt ſententiæ. Deducunt enim Slavos à *Japeto* & *Javano*, ſed longè alia ratione, ſcilicet, per *Eliſam* filium, à quo *Æoles*, *Helenes*, confines Thracibus deſcendunt, adduntquè hujus rei argumento eſſe *Javani nomen*, quo Slavi etiam nunc utuntur. Huic opinioni favere videntur *Joann Dlugoſſus*, *Prybislas* & *Comas*, Authores Bohemi. *Joannes Merignola* Archiep. Florent. & *Philippus Catimachus* Itali Authores. *Annales MS. Moſchorum*, referente *Sigismundo ab Herberſtein* [i] originem gentis hujus derivant, ex natione Japhet, quam olim conſediſſe ad Danubium, ubi nunc *Hungari* & *Bulgari*, tum *Norci* appellati, tandem diſpalatam & per Terras diſperſam, nomina à locis vel Principibus eorum accepiſſe referunt. Sic *Moravos* à *Morava* fluv. *Lechos* à Lecho, *Zechos* à Zecho, *Drewlianos* dictos, in memoribus habitantes, *Polucziano*s, â fl; Pulta &c. Albertus *Krantzius* in ſua Vandalia, Vandalos & Gothos unam cum Slavis gentem reputat, Vandalos autem & Gothos cùm antiquis Germaniæ populis annumeret, quos cum Teutonibus omnino confudit, facit illos originis eſſe Germanicæ, ſeu potiùs Teutonicæ; ita quoque in hâc materia derivans, Teutonibus ſuis adſcribit ea, quæ Sarmatis Vandalis & Slavis attribuere deberet, malâ Germanicæ vocis informatione deluſus,

Javani nomen apud Slavos celebre.

Krantius notatur.

§. IV.

h lib. 1. c. 2. *i* lib. 1, pm. 2.

§. IV.

Auctoris Sententia de Origine Slavorum proponitur, &c.

EAdem nobis de gentis hujus Origine Sententia in præſenti eſt, quæ fuit ſupra de Origine gentis Gothicæ. Cum enim nullus è Veteribus verum ac proprium Slavorum Parentem nominet, neque nobis nominare illum fas & tutum eſt. Sufficiat cupido non minùs Antiquitatis quàm Veritatis Lectori, fuiſſe quondam generoſi ſangvinis animiquè virum, quod ex ſuperſtite propagine, generoſâ ſcilicet Slavorum Sarmatarumquè gente clarè & abundè conſtat. Aliàs ad Scythas olim relati ſunt Slavi, quo nomine Hiſtriam, primas Venetici Anguli fauces eos invaſiſſe, atque inde in Poloniam, Bohemiamquè rediiſſe ſub tempora Mauricii, ſeculo poſt Chriſtum VI. nomenquè Polonorum ac Bohemorum accepiſſe, narrat *Sabellicus* Ennead. 8. lib. 2. Viſtulatenus autem ævo ſuo Jornandes dicit eos habitaſſe. Verba illius accipe: *Introrſus illi* Dacia *eſt, ad coronæ ſpeciem arduis Alpibus communita, juxta quarum ſiniſtrum latus, quod in Aquilonem vergit, & ab ortu Viſtulæ fl. per immenſa ſpatia venit,* Vinidarum *natio populoſa conſedit, quorum nomina, licet nunc per varias familias & loca mutentur principaliter tamen* Slavini & Antes *nominantur.* Slavini viſelatenus *commorantur, paludes ſilvasquè pro civitatibus habentes.* Antes *à Danaſtro ad Daneprum extendentes ad littus verò Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Viſtulæ amnis ebibuntur,* Vidiari *reſident, ex diverſis nationibus aggregati. Poſt quos, ripam Oceani etiam* Æſtii *tenent, pacatum hominum genus omninò. Quibus in Auſtro aſſidet,* Agazirrorum *fortiſſima gens, frugum ignara, quæ pecoribus & venatu victitant.* Et paulò poſt, inquit idem: *Venedos & Herulos eſſe ab una ſtirpe exortos, qui tria tunc nomina reddidere, Veneti, Antes, Slavi,* &c. Ex his palam eſt; (1) Slavos tunc temporis incoluiſſe terras ad Viſtulam Polonorum & Pruſſorum. (2) Æſtiis (Pruſſis) ſuccini Dominis confines, fuiſſe (3) atque unius ſtirpis cum Venedis, Herulis Antibus &c. (4) Venedos vel Vinidas Herulos eosdem fuiſſe populos, quos Authores Slavos nominant. Conſentit *Eginhardus* in Vita Caroli M. qui Slavos & Æſtios Pruſſici Imperii olim Dominos conjungit. *Hi,* inquit, (Slavi & Æſtii) *littus Auſtrale Sinas Codani, prout Dani & Sveones littus ſeptentrionale tenent.* His tamen terrarum anguſtiis, magnam Slavorum gentem non incluſam dicimus, quippe quorum habitationes ad *Danubium* cum *Bulgaris, Myſiis, Scythis* ferè communes fuerunt, & ab utrisque, ſimul cum *Antibus* Rom: Imperium infeſtatum fuiſſe refert. *Blondus* c. l. *Slavos Danubii accolas* dicit. Videtur quoque *Pompon Lætus* ſub nomine *Scytharum* illorum meminiſſe, quando refert *Anaſtaſium* Imp. R. duxiſſe *longum murum* à mari ad *Selibriam*, ne incurſiones Myſorum Bulgarorum & *Scytharum* Conſtantinopolitanis obeſſe poſſent. Ex his cognoſcet attentus Lector, (1) *Slavos* illas ipſas inhabitaſſe terras,

Slavi olim ad Scythas relati Hiſtoriam invadunt.

Quando Poloniam Bohemiamq; in greſſi?

Slavi ad Viſtulam.

Antes populus

Vidiarii.

Agazirrorum Gens.

Slavi Æſtiis confines.

Ad littus Auſtrale ſinus Codani.

Slavorum territoria ampla.

Slavi danubii accolæ.

Slavi Poloni Ruſſi.

Una cum Gothis, Vandalis, Herulis, Gens.

ras, quas modo *Poloni Ruſſiquè* inhabitant, & quas Terras olim Gothi Vandaliquè tenuerunt. (2) Slavos cum Herulis Gothis & Vandalis unam fuiſſe gentem, adeoquè ad Orbem Noſtrum Gothicum referendos.

§. V.

Chronologica Rerum Slavicarum à tempore Auguſti Imp. usque ad Caroli M. tempora.

Roxolani Ruſſi, Slavi.

Innotuerunt Slavi nomine Scytharum & Getarum.

Berebiſtes Getarum Rex.

Slavi magni habiti ab Auguſto Imp. R.

Cotiſon Slavus Affinis Auguſti C.

STrabo, qui tempore *Auguſti* vixit, quamvis Slavorum nomen non habeat, meminit tamen *Roxolanorum*, qui non alii ſunt, quàm noſtri *Ruſſi*, Princeps Slavorum populus. *Ultra*, inquit, *Roxolanos*, *an aliquis habitet*, *neſcio*. Slavi tum temporis nomine *Scytharum* & *Getarum* Romanis innotuêre, quippe *Berebiſtes Getarum* Rex, tantùm militari exercitatione, aliisquè virtutibus profecit, ut finitimas pleraſque gentes ſuo ſubjecerit imperio: *Iſtrum* audacter tranſiens, *Thraciam* regionem devaſtans, *Celtas* & *Bojos*, *Tauriscosquè* delerit. *Auguſtus* hanc gentem tàm magnifecit, ut quovis modo illam ad amicitiam pellexerit, adeoquè & *Cotiſonem*, Slavicæ gentis Principem *affinem* ſibi fecerit. De quo Horat. lib. 2. Carm.

Roxolani cædunt Romanos

Bellum Dacicum ad 26. annos.

Decebalus Rex.

Svevi in Moeſia.

Anno Chriſti 73. *Ottonis Sylvii* temporibus Romanorum Legiones & Duces à *Roxolanis* i. e. Slavis cæſos fuiſſe meminit *Tacitus*. Anno 88. *Dio* refert de *bello Davico*, quod à *Decebalo* Duce inchoatum, Romanos valdè exercuerit, ubi memorantur *Svevos* trans Iſtrum in *Mœſia* habitantes, aliosquè populos Daciæ confines, qui non poſſunt alii eſſe, quàm noſtri Sarmatæ ſeu Slavi. Bellum hoc duravit ferè ad 26. *annos*, & nonniſi morte ejusdem Decebali finitum.

Bellum Marcomannicum.

Dacicum.

Seculo II. Exortum bellum *Marcomannicum A. C.* 168. in quo ſine dubio populi, qui nunc Slavis annumerantur mirè exercuerunt Romanos. Vid. *Julius Capitol.* in Marco. *Anno Chriſti* 184. mentionem faciunt Authores *Dacici* belli, tempore *Commodi* Imperatoris, [k] in quo Slavici populi, tanquam confines ac poſſeſſores Daciæ non inanes egiſſe perſonas, omnino probabile eſt.

Slavi Romanum Imp. Græciam, Pontum Aſiam vexant.

Seculo III. Ac. 231 Slavi ſub nomine *Germanorum*, Danubium trangreſſi, Romanos fines hoſtiliter invadunt & exercitus ripis inſidentes viriliter oppugnant. *Anno* 261. *Græciam Pontum & Aſiam* nomine Gothorum & Sarmatarum iidem depopulati ſunt. Eorundem irruptiones continuatæ ſunt per multos annos, ſub *Aureliano*, *Floriano*, *Probo* & ſequentibus Imp.

Slavorum bella contra Conſtantinum M. Conſtantium.

Slavi ſub Imp. Rom. bellant.

S. Martinus Slavus.

Cyrilli Characteres Slavonicè, dicti czirulici.

Seculo IV. Anno Chriſti 333. Contra *Conſtantinum M.* ſub nomine Sarmatarum bella geſſerunt, de quo Euſeb. [l] *Hieronimus* in Chron. & Pompon. Læt. Iidem *Anno* 358. contra *Conſtantium* ſub nomine *Barbarorum* & *Sarmatarum*. Et *Juliano* Cæſare imperante, Slavos bellaſſe exinde probabile eſt, quòd in ejus exercitu Divus *Martinus* militârit quem Slavicæ gentis fuiſſe referunt. Sub illud quoque tempus *Cyrillum* quendam (dubito an ſit ille antiquior?) lingvâ & characteribus

k. Calvis in Chron. ad h. ann. l In vita Conſtantini M.

bus Slavonicis contra Julianum ſcripſiſſe tradunt nonnulli; quod Exemplar adhuc ante Seculum *Erphordiæ* repertum in *Bibliotheca Reuchlini* fuiſſe refert *Sarnicius.* [m] Sub idem tempus *S. Hieronymus* vixit, qui quòd Slavicæ lingvæ gnarus fuerit genusquè literarum, quòd *Bucovica* vocant, primus tradiderit, ſicut illas alias *czirulicas* dictas *Cyrillus* communiter refertur, teſte *Sarnicio.* [n]

Bibliotheca Reuchlini.

Hieronymi Characteres, dicti Bukowica

Seculo V. Ex Sarmaticis ſcriptoribus idem Sarnicius refert, Slavicas Gentes, bello vaſtaſſe vicinas terras, & duce *Bardillo* Dacos expuliſſe ex Dacia.

Bardillo Dux Slavoni.

Seculo VI. Expreſsè Nomen Slavorum enituit, *Jornande* teſte. iiquè ad *Viſtulam* ponuntur, dicti etiam *Vinidæ* & *Vendæ*, jam olim & Vandali, omnes autem Gothi, quod *Procopius* de bello Gothico probat, cujus verba lubet adſcribere. *Gothicæ*, inquit, *Gentes multæ quidem, & aliæ priùs fuêre quàm nunc, omnium maximæ & potiſſimum* Gothi *&* Vandali *&* Viſogothi, *&* Gepides *&* Sarmatæ *&* Melanchleni *appellati; ſunt qui &* Geticas *has gentes vocant*, &c. Ad viſtulam autem Gothos degiſſe lib. 1. ſatis probatum. Hoc ſeculo innotuit *Slavorum ingenioſa militia, in captandis hoſtibus*, quæ adhuc apud noſtros Sarmatas in uſu eſt, diciturquè Polonicâ lingvâ *Jezyká doſtác. Procopius* de bello Belliſarii ſub Juſtiniano Imper. cui Slavi aſſiſtebant, ſcribens hæc habet: *Cum Beliſarius*, inquit, *Sollicitus eſſet, ut adipiſci poſſet aliquem ex* Gothis *nobilem virum, qui ei poſſet patefacere conſilium Gothorum, cujusnam rei fiducia tam gravia bella tolerarent: Id* Valerius *intelligens ex* Imperatore, *operam ei mox ea in re pollicetur. Eſſe namque ſua in cohorte* Slavinorum *quosdam, qui vel anguſtiore rupe, arbuſtovè deliteſcere conſvêſſent, eoquè pacto, ex hoſtibus, quam vellent, arriperent, cujus rei, cùm ad Iſtrum flumen, ubi ſedes ipſi haberent, tum Romæ in barbaros alios periculum factitaſſent. Beliſarius itaque, cùm ſibi hæc dicta perplacuiſſent, Valerio ſtatim iniunxit, ut id negotii diligenter curaret. Tum ille delectum ex Slavinis aliquem, qui corporis magnitudine multis præſtaret & robore, virquè accerrimus eſſet, & ad eam rem peridoneus, ex hoſtibus aliquem comprehenſum, ad ſe ut deduceret, miſit, promiſſis hunc oneravit, ſi modò factis id exequeretur.* Slavinus *itaque ille, mox abiens antilucano tempore eum in collem evadit, in quo pro Pabulo deſecando quotidie certabatur, ibiquè* humi proſtratus, rubo & ſentibus obtectus *delituit. Tum ſimul ac dies illuxit, vir Gothus quidem, eodem adveniens, herbas mox legere, nec ex rubo quicquam ſuſpicari, quo ille integabatur, ſed identidem, ſubjecta in caſtra deſpicere, cavereque item ne quis in ſe hoſtium adventaret. Tum repentè Slavinus exortus,* barbarum à *tergo invadit, complexusquè in medium, & ſimul elatum, Romanorum in caſtra mox intulit, Valerianoquè in manus tradidit. Hic Imperator tanti fecit Slavos, ut ad ipſos* legationem *quandam miſerit* Solemnem, *quo honorificè inuitabat ad ſedes veteres in Iſtria (ad urbem Traiani dictam) occupandas & incolendas.* Slavi tum temporis audierunt *Spori*, quod quidam *Ruſſos*, i. e. *diſperſos* juxta Procopium [o] exponunt

Slavi Vinidæ & Vendæ.

Gothicæ gentes multæ.

Slavorum ingenioſa militia in captandis hoſtibus.

Slavi aſſiſtunt Juſtiniano Imp. R.

Slavi Spori dicti & Antitani.

[m] lib. 4. Annal. p. 187. [n] c. l. [o] lib. 1.

ponunt. Illas autem *ad Illyricum Terras* jam dudum tenuiſſe Slavos, patet ex *Appiano Alexandrino*, à quo *Antitani* vocantur, qui nulli alii quàm noſtri Slavi ſunt, & Jornandi ac Procopio Slavi & ante audiunt. Celebratur circa hæc tempora memorabilis *pugna Slavorum* Antarumquè cum Romanis ad Iſtrum fl. ſub duce *Hildibio*, quem cum toto exercitu fuderunt, resquè Romanorum non parùm attriverunt, de quo Procopius c. 1. Hinc *in Illyricum* & *Thraciam* effuſi, ad *Epidaurum* usque omnia vaſtârunt. Anno 585. *Slavi Hunnis immixti* ſub Rege Hunnorum *Chajani*, vulgò *Chan*. Thraciam diripiunt, & Græciam. Hoc ſeculo circa Annum Chriſti 594. nomen Polonorum emerſiſſe probat Sarnicius ex Blondo.[p] Verba Auctoris ſunt: *Altera*, inquit, *Slavorum pars, Mauricii temporibus in Dalmatiam Illiriumquè migraſſe dicitur, qui verò manſerunt*, paulo poſt *mutarunt nomina, & partim ſe* Polonos, *partim* Bohemos *nominârunt*. Ex quo liquet, (1) Slavorum ſedem fuiſſe, quæ nunc Polonorum eſt, confiniumquè gentium. (2). Slavos cum Bohemis unam gentem fuiſſe, unumquè Imperium tenuiſſe. (3) Polonorum potentiam majorem fuiſſe. (4) Ex his oris profectos Slavos in Dalmatiam & Illyricum vicinasquè provincias fuiſſe. Exinde 5. rurſum in Poloniam commigraſſe Patriam ſuam. Eodem anno *Priſcus* Dux Mauricii Imper. R. cepit *Muſacinum*, quem Poloni *Muzik* vocant temulentum, funusquè fratris in Regiâ peragentem. Sequenti anno 595. *Italiam* ingreſſi per Iſtriam, (cujus rei meminit Gregorius in Epiſtol.

Slavorum victoria contra Romanos.

Slavi Hunnis immixti.

Nomen Polonorum quando emerſit.

Slavorum Dux Muſacinus.

Slavi in Italia.

Seculo VII. Slavi *Garibaldum filium Thaſſilonis* Auſtriam & vicinas regiones populantem, *Sigiberto* ſimùl *Auſtriaſiæ Rege* profligato, debellârunt, quibus *Dagobertus* à Saxonibus adjutus, obviàm proceſſit, Slavosquè vicit. Ob quam rem proſperè geſtam, Dagobertus Saxoni quingentos boves ſtipendii loco miſit. *Trithemius* ad h. ann. Poſt hanc nihilominùs cladem Slavi ſeſe recolligentes, Italiam invadunt, & cum *Ajone* Principe, & *Rodoaldo Samnite* vario marte dimicant. Hi Anno 680. cum *Bulgaris* (Slavica quoque gente) *Thraciam* invadunt, & Imperatores Rom. tributa dare cogunt Cum Anno 686. Juſtinianus II. alias Slavicas barbarasquè gentes profligaſſet, Bulgari Slavi Juſtinianum fugant.

Slavi in Thracia.

Slavi fugant Juſtinianum.

Seculo VIII. Anno 707. *Juſtinianus* ope Slavorum Bulgaricorum, quorum Rex *Terbellinus* dictus, imperium recipit. Hos Jornandes ſimpliciter *Slavos* vocat, quos *Svidas* ad Iſtrum ponit. Anno 713. Slavi hi totam Thraciam deputantur, Conſtantinopolin. ad auream portam usque deprædantes. Hoc ſeculo Reges Slavorum à Sławo nomen ſibi ſumpſerunt. Ita tum temporis, *Vratislaus* Bohemiæ Rex floruit, quorum plurimi ſecuti à Sława nomen ſuſcipientes; ſcilicet *Boleslaus, Chabriboleslaus, Vacislaus, Miecislaus, Venciſslaus, Maslaus, Primislaus, Vladislaus, Jaroslaus, Zaslaus. Boretislaus, Miruslaus*, &c. Porro Slavi ſub Conſtantino *Macedoniam* vaſtârunt, Bulgaris immixti *Carolo M.* bellum intulerunt, à quo deinde victi ſunt, de quo *Abbas Urſpergenſ.* Hic Imperator contra Slavos, *Magdeburgum* fundavit propu-

Slavi Bulgari reſtituunt Juſtinianum Imp.

Reges Slavorum nomen à Sława ſibi ſumunt.

Slavi Macedoniam vaſtant.

Magdeburgum contra Slavos extructum.

[p] lib. 1. Dec. 1. Hiſtor.

propugnaculum Teutonum adverſus incurſiones Slavorum. [q] Hæc verò deprompta ſunt ex Authoribus qui ſuis Principibus mente & calamo deſervientes, minùs in laudem Slavorum ſcripſerunt. Quod ſi hæc natio eô tempore literis exculta fuiſſet, procul dubio plura & majora Martis facinora proponere his potuiſſemus ab illorummet deſumpta calamo. Sed ſufficiant hæc in præſenti, ut ad reliqvos Slavicæ ſeu Sarmat: gentis populos deſcendamus.

CAPUT II.
De Ruſſis.

PEr totam, quà latè patet Sarmatiam nobile ac celeberrimum eſt *Ruſſorum* Nomen, omne ferè id terrarum complectens, quicquid inter *ſinum Venedicum*, *Livoniam*, *Sveciam*, *Finlandiam*, *Oceanum* Glacialem, *Rha fl. Volgam*, *Mæſtri Paludem*, *Mare Ponticum*, *Sarmaticos montes ac Poloniam* propriè ſic dictam poſitum eſt. *Recens* id habetur *nomen* à Geographis communiter, adeo ut Slavorum & Bulgarorum nomina antiquiora cenſeant. Et certè Annales Ruſſorum non tranſcendunt ſeculum octavum; non tamen adeo novam puto eſſe gentem; Vetus enim illa natio multis ſeculis ſub nomine Roxolanorum & Sarmatarum Orbi innotuit. Et nomen, eſto non exteris notum eruditis ſcriptoribus, tamen harum Terrarum incolis *antiquisſimum* fuiſſe exiſtimo: Si enim non *Poruſcorum*, ſeu prout Romani Græcique Scriptores, pro innata ſibi dialecto molliùs efferunt *Boruſcorum*, jam veteribus ſat notum fuit. Certè Ruſcorum ſeu Ruſſorum nomen tum temporis præſertim in his locis notum fuiſſe debuit; nam *Poruſci* ſeu *Boruſci* vox denotat homines Ruſſorum conterminos. Quod ſi verò tum temporis Ruſcorum nomen non fuiſſet neque Poruſci finitimi populi Ruſſorum nomen id ſibi dare vel accipere potuiſſent. Flexio autem *Ruſſorum* in *Ruſcorum* nomen facilis eſt; nam ſi Romani in nativa lingva licentiam talem mutandi & tranſponendi literas ſibi uſurpârunt, quidni in exteris, peregrinis & barbaris nominibus?

Ruſſiæ ſitus.

Ruſſiæ nomen recens Authoribus.

Annales Ruſſorum.

Gens tamen Ruſſorum antiquiſſima.

Boruſci vox quid ſignificet?

§. I.
De Ruſſorum Nomine.

NOmen *Ruſſorum* apud Authores *variat*. Dicuntur communiter *Rusſi* & *Rusſii*. Græcis *Rosſi*, Polonis *Ruſſaci*: Antiquis *Roſſeri*, Plinio *Roxolani*, Straboni *Roxani* vel *Roſſani*, quibus ille loca inter Tanaim & Boriſtenem aſſignat. Teutonibus vocantur *Renſſen* item *Ruſſen*. Curonibus, Leivonibus, Nadravis, Zalavonis, cæteriſque Pruſſiæ populis communiſſimè *Guddæ* vocantur. Melæ [r] videntur nomine *Riphæum* venire, prout Græcis communiter nomine *Scytharum* & *Sarmatarum* venerunt. Saxoni Gramm. audiunt. *Rutheni* quos

Nomen Ruſſorum variat.

Ruſſi Guddæ.

C

[q] Sarnit. lib. 4. Annal. [r] lib. 1. c. 2.

An Ruſſi à Ruthenis Gallis? — *Unde nomen Ruſſorum derivandum?* — *An à Ruſſo Principe Ruſſ?* — *An à Colore fuſco Rus dicto.* — *An à Roxolanis?* — *An à Civitate Rus?* — *An à Græca voce ῥοῦς?* — *An à Chaldaica voce Reſſaja?* — *An à Rauſſe Lietvanico?* — *An à Voce Ruſczus?* — *Derivatur à Roſſeja.*

quos cum *Danis* & *Sveonibus* ſeu *Svecis* multa bella ante natum Chriſtum geſſiſſe memorat. Hos *Bodinus Teutonibus* annumerat, à *Ruthenis Gallis* originem trahentes: ſed perperam. Non enim eſt probabile, Ruthenos, Gallicos apud Julium Cæſ. populos, noſtris Ruſſis Slavis ſeu Sarmatis originem dediſſe, cùm intercapedo locorum ac diverſitas lingvæ, imò longè differentes ritus ac mores gentium id denegent. Unde Ruſſorum nomen venerit? non una eſt Eruditorum ſententia. Sunt, qui Ruſſos à *Ruſſo* quodam Lechi & Pruſſi fratre vel nepote, qui illorum princeps fuiſſe creditur, nomen accepiſſe volunt. Alii nomen à fuſco illius gentis colore, qui Teutonibus *Rus* dicitur, deducunt. Multi mutato nomine *Roxolanicè* in Ruſſiam, *Roxolanos* Ruſſos cognominatos eſſe putant. Nonnullos Ruſſos dicunt dici, à perantiqua Ruſſorum civitate, *Rus*, dicta, quæ nunc eſt ſub ditione *Novogardienſi*, à qua duodecim: ab *Ilmen* Lacu verò tredecim milliaribus diſtat. Quibusdam placet Ruſſorum nomen ex vocis græcæ origine trahere, nimirum à fluxu, qui Græcis ῥοῦς dicitur. Aliis ex lingva *Chaldaica*; ſcilicet à quadam Guttulata diſperſione, quæ *Arimæis* dicitur *Reſiſſaja* ſive *Reſſaja*; quaſi *Guttulatim diſperſos vel fluctuantes populos* dicere vellent. Sunt qui à voce *Rauſſe*, quæ ligvâ Lietvano-Ruſſorum cuniculos ſignificat, derivant; qua voce Ruſſo Lietvani Zamogethæ, Pruſſi ſubterraneas illas ſpeluncas, in quibus grana recondunt Ruſſi vocant. Quidam à voce *Ruſcus*, quod eſt *impetuoſus*, denominationem requirunt quaſi feroces Ruſſorum animos ea voce notantes. Mihi probabilior his videtur derivatio quam L. B. ab Herberſtain [ſ] ex Annalibus Ruſſicis affert, nimirum, Ruſſiam Antiquitus vocatam fuiſſe *Roſſeiam* quaſi gentem diſperſam vel diſſeminantem, id quod nomen ipſum indicat. *Ruſſea* nomen Ruſſorum ut & Pruſſorum veteri lingva *diſſeminatio* ſeu potiùs *diſperſio* dicitur quod verum eſſe, tam varii populi, incolis Auſſiæ intermixti, tum diverſæ Provinciæ, Ruſſiæ paſſim interjacentes, tum loca inhabitatorum variè diſperſa apertè teſtantur.

§. II.

De Origine Gentis Ruſſicæ.

Ros Princeps apud Ezech. — *Origo Ruſſorum ex annalibus Ruſſorum.*

QUæ origo gentis hujus ſit, non facile eſt inveſtigare. Apud *Ezechielem* Prophetam, (juxta Euſebium & Symmachum) mentionem fieri Principis *Ros Moſoch* & *Tubal*, certum eſt. Sed quid per *Ros* intelligendum ſit, variant Authores. *Euſebius* [t] per eam gentem *Romanos* intelligit. Divus verò *Hieronymus* in Ezech. ambigit, propriumne gentis alicujus nomen ſit Ros, an *caput* eo loci ſignificet? Quod ſi Ros gentis nomen eſt, Ruſſis affine eſſe videtur; attamen de Roſſo hoc neque *Moſen*, neque *Joſephum*, neque *Beroſum* in Genealogiis ſuis quicquam agere palam eſt. Ex annalibus Ruſſicis hæc tantùm profert *Herberſtein*, c. l. pm. 2. *Gentem*, inquit, *hanc Slavonicam eſſe ex natione Japhet*, *atque olim conſediſſe ad Danubium*, *ubi* *nunc*

ſ In Comment. rerum Moſcovitic. t Demonſtratione Evangel. lib. 9.

nunc Hungaria eſt & Bulgaria, & tum Norci *appellatam: tandem diſpalatam, & per Terras diſperſam, nomina à locis accepiſſe, utpote Moravi à fluv. alii Ozechi, h. e. Bohemi: item Chorvati, Bieli, Serbli,* i. e. *Servii, Chorontani dicti, qui ad Danubium conſederant, à Valachis expulſi; Venientes ad Iſtulam, nomen Lechorum, à quodam Lecho Polonorum Principe, à quo Poloni etiamnum Lechi vocantur, acceperunt. Alii Lietvani, Maſovienſes, Pomerani: alii ſedentes ad Boryſtenem, ubi nunc Kyovia eſt, Poleni dicebantur: alii drewliani in nemoribus habitantes: alii inter Dvinam & Peti dicti Dregavici: alii Poleutzani ad fluv. Poltæ qui influit Dvinam: Alii circa lacum Ilmen, qui Novogardiam occupaverunt, ſibiquè Principem Gortomiſſet nomine conſtituerunt: Alii per Deſnam & Julam fluvios Severi, ſeu Seversky appellati: alii verò ſuper fontes Volhæ* & *Boryſtenis Chrivitzi nominati: horum arx ac caput* Smolensko *eſt.* Hæc annales Auſſorum. De quo quod dicam non habeo, niſi altiorem, tutioremque gentis originem quærere ex eo ſupervacaneum ducimus, cùm gens illa per tot ſecula barbara, nullis literis exculta fuerit, neque habuerit ullum ex finitimis qui res ſuas geſtas connotaret.

§. III.

De Ruſſiæ Situ & Topographia.

Ruſſiæ, qui olim fuerint termini, non facilè conſtat. Annales quidem Ruſſorum habent, quòd præter has Terras, quas modo Ruſſorum Monarchæ tenent, etiam ad Ruſſiam ſpectârint, *Bulgaria, VValachia, Moldavia, Lietvania, Zamogethia.* Hodierna autem Ruſſia, dividitur in *Ruſiam,* quæ paret Sereniſſimo *Polonorum Regi* & quæ ſubdita eſt *Magnis Moſcoviæ Principibus.* Jam de *Ruſſiæ Amplitudo.*

De Ruſſia Ducali.

Sive *Quæ Magno Moſcoviæ Duci ſubjecta &c.* *Provinciæ Ruſſicæ Moſcorum.*
Huic ſubſunt ſequentes Provinciæ.

MOSCUA. à Metropoli *Moſcua* dicta, provincia ſoli fertilis. *Moſcua.*

WOLODIMERIA. Nomen habet à principali urbe *VVoladimeria,* quæ olim *Ruſſiæ Metropolis* fuit. Ager hujus Provinciæ *fertilis* habetur, quamvis vaſtæ magnæ ſilvæ majorem terræ partem contegant. *Wolodimeria.*

NISINOVOGOROD. Habet nomen à civitate *Novogard,* quæ civitas ſat ampla, *lignea* tamen, ubi caſtrum ex lapide in ſcopulo, ad Volgæ & Occæ confluentem, *Baſilius Magnus* Moſcov. Dux ædificavit. Ad utramque Volgæ ripam degunt *Ceremiſſi,* ferè Mehumetani: qui dividuntur in *Logoros,* à fœnorum ſtruibus ſic dictos & *Nagornos,* i. e. montanos. Non procul his habitant *Morduæ* populi à Ruſſis & lingva & moribus diverſi, feri militiæquè aſſveti. *Niſinovogorod.* *Ceremiſſi pop.* *Morduæ pop.*

RHEZAN. Olim *Ducatus*; cæteris omnibus Ruſſiæ provinciis longè præſtat fertilitate, *agro tam densè culmos profundente ut equi* *Rhezan Ducatus.*

equi difficulter tranſire poſſint. Principalis urbs *Rhezan*, ad *Occæ* ripam ſita, cui adjacet Inſula *Strup.* Cætera oppida ſunt: *Corſira*, ad ripam Occæ fl. *Tulla* cum caſtro ad fluv. Tullæ & Oppe ex lapide à Baſilio exſtructo. *Odojow*, *Mſczenek*, *Coluga*, *Vorotinia*, &c.

Siberienſis Provincia. SIBERIENSIS ſeu SEVERIENSIS Provincia, cujus latitudo à Boryſtene fluv. ad dirutum caſtrum *Mſczenek* extenditur, olim *Magnis Lietvaniæ Ducibus* ſubdita. Ager ibi fertiliſſimus. Urbes ſunt: *Novogrodek Sieversky*, *Czernigow*, *Potivolum*, *Novogrod*, *Starodub.*

Smolenſcenſis. SMOLENSCENSIS. Provincia ampliſſima ad ortum habens Moſcuam, ad Eurum Siberiam, ad Africam Lietvaniam, ab Occidente Livoniam. Metropolis *Smolensko*, Civitas inſignis ad Boryſthenis ripam ſita, in cujus ulteriori ripa arcam habet, quam ex una parte fluvius alluit, ex altera profundis foſſis & acutis ſtipitibus munitur; in medio arcis *templum* eſt ſcopulo ſuperſtructum, *Divæ Virgini* ſacrum. Civitas in valle ſita, collibus undique & vaſtis ſilvis cincta. Cætera oppida ſunt: *Oronobus* ad Boryſt. fl. *wiesma*, ad fl. wiezma. *Mozawko*, ubi Princeps Moſcoviæ *venationes* plerumque exercet, *leporum alborum* ferax, quorum magna ibi copia eſt.

Bielskia Principatus. BIELSKIA. Olim *Principatus Ruſſiæ*, ſui juris principem habuit, Magno Duci Lietvaniæ olim ſubditum. Dictus eſt à Civitate *Biela* cum caſtello ad fluv. *Obſeka*, in pervaſtas poſita ſilvas.

Rſchovia Ducatus. RSCHOVIA. *Ducatus* olim ſeparatus. Principalis civitas dicitur *Rscheva*, cum arce lignea ad Volgæ ripam, cætera oppida ſunt: *Uſolocz*, *wielykie Luky*, *Toropyet*, cum arcibus ſuis ligneis.

Twerenſis Ducatus. TVERENSIS *Ducatus.* Provincia magna ſuis ducibus ſubdita à Baſilio primùm occupata. Urbs *Iveria* ad fluv. *Volga* ſita, cum Caſtello ligneo. Civitas hæc *monetam propriam* habet argenteam, quæ valore Moſcoviticæ æquatur. Huc pertinet civitas *Terſak*, cujus olim dimidia pars Novogrodienſi provinciæ, altera Treverienſi Ducatui parebat, quam Joannes, Baſilides occupavit.

Pleſcovienſis Ducatus. PLESCOVIENSIS *Ducatus*, ampliſſimus olim. Anno 1509. à Baſilio ſimul cum urbe *Pleſcovia proditione ſacerdotum* Græcorum occupatus. Urbs *murocincta* eſt, inque quatuor partes diviſa, quarum ſingulæ muro ſunt cinctæ.

Novogardia wielki Ducatus. NOVOGARDIA VIELKI. *Ducatus* à Civitate ejusdem nominis dictus. Urbs ampliſſima, continens in ſe *ſeptuaginta Monaſteria*, craſſis lateritiis muris circumſepta & plurimis rotundis turribus ornata, quæ ferè æneis Tegulis tectæ ſunt; alioquin cæteræ ædes ex trabibus ligneis ſunt compactæ. Ad hanc Provinciam pertinent: *Rus*, oppidulum dirutum modò. *Jvangorod*, *Jamnia*, *Coporogia.* Huic adjacet.

Vodzka Regio. VODZKA Regio, cujus incolæ *proprium ideoma* habent, nonnihil à Ruſſico diverſim; hic animalia aliunde invecta, *colorem album* induêre, ſuumque mutare perhibentur.

Duina Regio. DUINA Provincia, ad fluv. *Duinam*, ſterilis omnino eſt. Incolæ ex *ſolis piſcibus* & *ſale* ſe ſuſtentant, pagis longè à ſe invicem diſtantibus.

VOLO-

VOLOGDA Provincia *Paludoſa* & *Silveſtris*, ab urbe *Vologda* ſic dicta, quæ arcem habet munitiſſimam ad fl. Vologdam. Incolæ *ignari uſûs panis*, Ferinis carnibus ut plurimùm victitant, abundant *pellibus vulpinis nigris & cinericei coloris*. *Vologda prov.*

USTIUGA, ubi Civitas *Uſtiug*, cujus incolæ *proprio idiomate* utentes, Piſcibus & Ferinâ victant. *Uſtiuga prov.*

BIELEJEZORA. *Ducatus*, à civitate ad lacum ejuſdem nominis arce munita dictus. Regio planè paluſtris & ſilvoſa. Ad Lacum hunc *Bielejezoro* alius jacet *lacus*, *ſulphur* copioſè proferens, quod fluvius quidam, ex illo emergens, velut *Spumam* ſupernatantem devehit. *Bielejezora, Ducatus.*

JAROSLAW. *Ducatus*, olim ſecundò genitis Magnorum Ruſſiæ Ducum attribuebatur. Principalis ejus urbs *Jaroslaw*. *Jaroslaw Ducatus.*

RHOSTOWIA *Ducatus*, ab urbe præcipua *Rhoſtow*, ſic appellatus; ad quem ſpectat *Uglicz*, *Chlopigrod*, *Pereaslow*. *Rhoſtowia Ducatus.*

SUSDALIENSIS *Ducatus* à Metropoli *Suſdali* nomen accipit. Huc pertinent *Coſtromowgorod*, *Galicz*, &c. *Susdalienſis Ducatus.*

VIADKA. Regio à fluv. *Viatko* appellata. Urbs ejuſdem nominis. Huc ſpectant *Chilinow*, *Orlo*, *Sloboda*, *Cotelmicz*. Olim tartaris parebat hæc regio, à Baſilio ipſis erepta. *Viadka Reg.*

PERMIA. Regio à Civitate ejuſdem nominis ad fluv. *Viſchora*, ſic dicta. *Idioma* habet *peculiare*, literaſque à Ruthenicis habet diverſas, à Stephano Epiſcopo inter Sanctos à Ruſſis relato, qui hoſce ad fidem Chriſtianam convertit, inventas. Ligneis ſoleis, quas *Nartas* vocant, duos treſve cubitos longis utuntur, quibus tanta celeritate, baculo oblongo atque accuminato ſuffulti ſe provehunt, ut nullus equus quamvis agilior eos curſu conſequi poſſit. *Permia.* *Ligneæ ſoleæ, nartæ.*

SIBIER Provincia ad *Camam* fl. jacet, regio paluſtris & ſilveſtris. Indigenæ proprio idiomate utuntur. *Sibier prov.*

JUGRA ſeu JUHRA. Ex hac Provincia *Hungaros* ob ſterilitatem emigraſſe & ad Mœotidis Paludes conſediſſe, inde Pannonias ingreſſos, à ſuo nomine *Juhariam* dixiſſe, quæ modo *Hungaria* audit, quidam volunt. Indigenas hujus regionis planè eodem cum Hungaris idiomate uti ferunt. *Jugra ſeu Jubra.* *Lingva Hungarica in Moſcovia.*

PECZORA Regio ſecundùm *Mare Glaciale* ſe extendit versùs Arctum & Orientem, à fluv. *Peczora* ſic dicta, ad cujus fl. ripam jacent montes *Zemnoipojas* dicti, i. e. *Cingulum Terræ*. Hos montes putant aliqui eſſe *Riphæos*, veteribus celeberrimos. Oppida ſunt: *Buſteoziero*, *Uſtzilna*. *Peczora Regio* *Montes Zemnoipoji.*

OBDORIA Regio ab *Obbio* fl. nomen ſortita, ſupra fidem piſcoſo. Accolunt Obbio *Vogulici* & *Hugriczchi*, *Calani* populi in campeſtribus. *Obdoria.* *Vogulicii pop.* *Hugriczchi populi.* *Calani pop.*

CANDORA, Regio Obdoriæ finitima eſt, villis, pagis & urbibus frequens. Indigenæ proprio idiomate & modo vivendi utuntur. *Candora Regio.*

LUCOMORIA Regio, longo tractu juxta Mare ſeptentrionale protenditur. Huic Regioni confines ſunt *Gruſtinzi* & *Serponowſci*, à Caſtro *Gruſtina* ſic dicti. Incolæ Magno Duci ſunt vectigales, homines nigri. *Lucomoria Reg.*

LOPPIA Regio; cujus incolæ, barbarum hominum genus piſcibus & Ferinâ ſeſe ſuſtentant. *Loppia Reg.*

Regnum Caſan.

Cazan Regnum à Baſilio Tartaris ereptum, finitimum Tartaris Sczibanſciis & Coſakis.

Aſtracan. Inſula.

ASTRACAN Regio, Inſula & Urbs ampla ad citeriorem Volgæ ripam ſita. Inſula quidem nullis arboribus, imò nec gramine veſtita, unde incolæ magna ex parte vivunt piſcibus, quos ad ſolem & ventnm ſiccant, inde graveolentia aëris, & incredibilis Muſcarum copia.

§. IV.
De Ruſſia Regali, ſeu, quæ Magno Poloniarum Regi paret.

Ruſſiæ Rubræ Provinciæ.
I. Palat. Ruſſiæ ad quem ſpectant Terræ,
1. Leopolienſis.
2. Præmislienſis.

HÆc duplex eſt. Alia quæ dicitur *Rubra*; & hæc Regno Polon. ſpeciali jure incorporata eſt, de hac in §. præſenti. *Alba* alia, & hæc ad Magn. Ducatum Lietvaniæ ſpectat, & de hac in §. ſequenti. Illius Provinciæ ſunt. I. *Palatinatus Ruſſiæ*, in quatuor partitus diſtrictus: *Leopolienſem, Præmislienſem, Sanocenſem, & Halicienſem.* In *Leopolienſi Leopolis*, primaria civitas eſt, à *Leone* Ruſſorum Principe condita, ſede *Archiepiſcopali Catholico, Metropolitanis Ruſſico & Armenico*, Collegio *Soc. Jeſu, nundinisq;* pro feſto S. Agnetis celeberrimis clara. Præter hanc ſunt: *Gliniani, Zloczow, Zborow, Grodec, Komarna, Zolkuia, Javorovia.* In *Præmislienſi* eſt 1. Urbs *Præmislia*, arce in ſcopulo ſita, *Epiſcopalibus ſedibus*, Catholica, & Ruſſica, *Canonicorum* capitulo, *Collegio Soc. Jeſu* diverſisque *Religioſorum* Ordinibus condecorata. Celebriora præter hanc civitatem ſunt Oppida ſequentia: *Samboria, Fulſtinia, Dobromilia, Viſnia, Zidaczovia, Moſciska, Dubiecia, Canczuga, Prævorſcia, Lancutum.* Item *Jaroslavia*, nundinis pro feſto Aſſumptionis B. Mariæ Virg. & *Reſovia* nundinis pro Feſto S. Alberti clariſſima. In Sanocenſi ſunt *Sanocum, Brozovia, Rimanovia, Dinovia, Lesko.* In *Halicienſi* cujus pars Auſtralior *Pocutia* appellatur; ſunt *Halicz*, Regni olim Ruſſici caput. It. *Sniatyn*, Pocutiæ primaria urbs, Valachorum emporio clara. Item: *Martinocia, Dolina, Stry, Potoc, Monaſterziſca, Uſcie, Dobrovoda, Buczacz, Podhaicie, Zavalovia, Brezanum.*

3. Sanocenſis.
4. Halicienſis.

2. Palat. Braslavienſ. cum diſtrictibus. Vinnicenſi & Zitomirienſi.

II. *Pal. Breslavienſis*, habet duos diſtrictus: *Vinnicenſem*, & *Zitomirienſem*, Civitates huc ſpectant: *Braslaw, Vinnicza, Zitomiria, Morachua, Jaroſovia, Sarogrodum, Felſtinum, Chmielnicum*, &c.

3. Pal. Belzenſis.

3. *Palat. Belzenſis.* Habet quatuor territoria: *Belzenſe, Buſcenſe, Grodlenſe* & *Grabovecenſe*, ab oppidis territoriorum capitibus ſic dicta.

4. Terr. Chelmenſis.

4. Terra *Chelmenſis*, in duo territoria diviſa, ſcil. in *Chelmenſe* & *Craſnoſtavienſe.* Oppida præcipua ſunt: *Chelma*, duos Epiſcopos, habens, unum Catholicum, cujus Cathedra Craſnoſtaviam tranſlata eſt, & alterum Ruſſum. Tùm *Rozana, Ulodavia, Craſnoſtavia, Zamoſcium* urbs munitiſſima, Templo *Canonicorum*, cujus *Decanus inſulatus* eſt, Academiâq; inſignis. Ad hanc quoque ſpectant: *Scebreſinum, Tomaſovia, Creſovia, Vichanie*, ubi ab Illuſtriſſimo olim *Nicolao Danielovicz* templum magnificentiſſimè exſtructum ſuperbit.

5. Pal. Podoliæ.

5. *Palat. Podoliæ.* Regio Ampliſſima; omnium rerum ex terra naſcentium fertiliſſima, adeo ut Colonus, quamvis quomodocunq; in agrum ſemen injecerit, centuplum fructum referre dicatur. Prata quoque mirum

rum

rum in modum luxuriantia habet, adeò ut bovis cornua vix è gramine appareant. Terra tamen dura & petroſa nimis, adeo ut biſſenos boves araturi aratro jungere cogantur. In tria territoria dividitur: in *Camienecenſe*, *Frembulienſe*, & *Laticzovienſe*. Primaria urbs eſt, *Camenecia*, ſedibus Epiſcop. olim, alterâ Catholicâ, alterâ Armenâ, clara. Civitas, divinâ ferè manu inter arduas clivoſasq; rupes ſupercondita. Portas ſolummodò duas habet. Arx quoque natura & opportunitate loci, rupe petroſa, undique cincta, quam unà cum civitate, fluvius Smotricź præterlabitur, foſſâque profundiſſimâ naturali cingitur. Arx muro propugnaculis munita. Civitatem verò rupes altiſſima, Saxoſa, acceſſuque ardua, inexpugnabilem facit, quam ita ambitu ſuo claudit, ut ædium, quamvis eminentiorum minimè appareant. Modò in manibus Tyranni Turcici. Cætera ſnnt, Oppida. *Bar*, *Miedzibaz*, *Tremboula*, *Laticzovia*, *Huſiatyn*, *Czartkovia*, *Janovia*, *Zincovia*, *Grodecia*, *Jasloviecia*, *Satanovia*, *Tarnopolia*, *Kitaigrodum*, *Duneigrod*, quorum plurima contra Scytharum infeſtationes non malè munita ſunt.

Ad hanc Ruſſiam referri ſolent: 6. *Palat. Kyoviæ* latè ſatis extenſus tam verſus Euxinum Mare, in meridiem, quam verſus occidentem & ſeptentrionem & Lietvaniæ & Albæ Ruſſiæ confinia. In hoc Palatin. ſunt: *Kyovia*, ſedes olim Ducum ſuorum, nunc Archiepiſcopi Ruſſici, *Cryptis*, quæ per aliquot decumas milliarium in Moſcoviam extendi creduntur, famoſa, jam ſub Magno Duce Moſcoviæ. Præterea ſunt, *Kanovia*, *Circaſſia*, ubi populi *Circaſſi*, *Bohuslavia*, *Pereslav*, *Bialocerquium*, *Stepanow*, *Faſtovia*, &c. *6. Pal. Kyoviæ.*

7. *Palat. Volyniæ*, qui in duos dividitur diſtrictus, *Cremenecenſem* & *Luceorienſem*. Hic ſunt: *Luceoria* Sedes Epiſcopi Luceor, *Volodimiria*, *Sokal*, *Rubeſow*, *Czartoriſcum*, *Oleſcum*, *Crilow*, *Brodi*, *Olika*, *Cremenecia*, *Vieſniovecia*, *Zaſlavia*, *Conſtantinovia*, *Baſilea*, *Dubna*, *Oſtrog*, *ZBaras*, *Miedireczum*. *7. Pal. Volyniæ*

§. V.

De Ruſſia Alba, quæ ad Magnum Ducatum Liethvaniæ pertinet, ſive, Quæ nomine Lietvaniæ venit ut & de Zamogethia.

Liethvania olim Ruſſiæ nobiliſſima pars & populus Liethvanicus, antiquitus *Ruſſicus* vocatus: certè ſub imperio Ruſſico fuit. [u] Primus Liethvanorum, qui ſe Ruſſis ſubduxit, celebratus *Vitenes*, qui ſe *Ducem Lietvaniæ* conſtituens, aſtu Principes Ruſſiæ aggreſſus, ita Ruſſos attrivit, ut jugo Principibus Ruſſicis injecto, tributa quædam eos pendere coegerit. Et hoc ita eſſe, ſcil. Lietvaniam olim ad Ruſſiam ſpectaſſe patet ex eo, quòd adhuc per totam Lietvaniam, Samogethiamque Ruſſicâ, non modernâ Lietvanicâ vel Polonicâ lingvâ decreta ſcribantur & promulgentur. Accedit, quòd & *Ordo Eccleſiaſticus* per totam Lietvaniam non proprium habet, ſed *Ruſſicum Archiepiſcopum*. Sic Archiepiſcopum Ruſſiæ, qui *Leopoli* reſidet, ſuum agnoſcit *Epiſcopus Vilnenſis*, *Zamogetienſis*, *Kyovienſis*, *Luceorienſis* & *Janiowenſis*. *Lietvanorum Nomen* apud Authores variat. Plerique ſcribunt *Lithvani* & *Litvani*. Simon Grunow, & alii *Litphani* & *Lütfani*. Aliis placet *Lietvani*, *In Pruſſia dicuntur* Lietuninkai, quæ ſcriptio & denominatio mihi omni- *Lietvania ad Ruſſiam ſpectavit.* *Ruſſica lingva in Lietvania.* *Archiepiſcopus Lietvaniæ & Archiepiſcopus Ruſſiæ.* *Lietvanorum Nomen variat*

u Mechov. l. 2. c. 2. w Id. c. 1.

hi omnino probanda videtur, cùm & ipſi Lietvani ita ſe nominent, & in communi uſu nomen hoc eloquantur. Unde origo vocis? non facilè dixerim. Ex lingva Lietvanica deducendam eſſe omnino cenſeo, quia quælibet ſe natio ſuæ propriæ lingvæ nomine appellat. Et videtur mihi non rejicienda derivatio vocis hujus à voce *Lieta*, quod *fuſum*, *rectum* & *procerum* ſignificat. Hinc *Lietuwe*, *officina* eſt *fuſoria*; *Lietuninks*, qui quaſi *fuſus*, *longus*, ſeu *Procerus*, *erectus* eſt. Et certè longè plures in Lietvania invenies procerioris ſtaturæ, ſi cum Germanis, Teutonibus vel Italis eos compares. Denotat quoque rectum, & ſimplicem. Sed quod ob ſimplicitatem, nomen acceperit hæc gens, non mihi probatur; cùm iſta gens non ſecus ac Pruteni aliquâ præ cæteris nationibus prudentiâ excellere, ſibi viſi ſint. *Novum tamen nomen eſſe videtur*, quia ante Annum poſt Chriſtum natum MCC. ferè incognitum, & ipſa gens contempta eſſe videtur, Pruſſorum, Ruſſorumque vicinorum per multa ſecula preſſa jugo, quamvis ipſa vox apud ipſoſmet vel vicinos in uſu eſſe potuerit.

Unde Nomen Lietvani? — *Nomen Lietvanorum Novum.*

Ruſſiæ Albæ Palatinatus. — *1. Novogrodenſis.*

Sunt autem ampliſſimæ in hoc Magno Ducatu Provinciæ, quarum quædam nomen Ruſſiæ Albæ ſibi vendicant; quædam ſpeciali Lietvaniæ gaudent nomine. Ad Ruſſiam Albam ſpectant. 1. *Palat. Novogrodenſis* in duos diſtrictus, ſcil. *Novogrodenſem*, & *Slonimenſem* diviſus. Uterque teſte Starovolſcio oppida benè populata habet, Præcipua ſunt: *Novogrodkum*, *Slonim*, *Rozana*, *Selecia*, *Mylza*, *Lachovicia*, *Neſvicia*, Duc. Radziæ illium ſedes, *Myrh*, *Slucko*, urbs & Palatium Duc. Radzivil. 2. *Palat. Moczislavienſis*. Urbes ſunt *Mſcislavia*, *Medziria*, *Cleckum*, *Ouruckum*, *Homilia*, &c.

2. Moczislavienſis.

3. Vitepſcenſis.

3. Palat. *Vitepsk*. Duos habet diſtrictus: *Vitepſcenſem* & *Braslavienſem*. Oppida ſunt *Vitebſce*, *Braslavia*, *Mohilow*.

4. Minſcenſis.

4. *Pal. Minſcenſis*. Ad quem ſpectat *Boriſovienſe* Territorium. Celebriora ſunt loca: *Minſcum*, *Boriſow*, *Toloczinum*, *Smolniany*, *Coidanovia*, *Turkam*.

5. Plocenſis.

5. *Pal. Polocenſis*. Urbes ſunt *Poloteum*, *Uſviatim*, *Starzicia*, *Veliſia*, *Sclovia*, *Bychow*, &c.

M. Duc. Lietvaniæ. Palatinatus. 1. Vilnenſis.

Ad M. Ducatum *Lietvaniæ propriè ſic dictæ* pertinent ſequentes Palatinatus. 1. *Palat. Vilnenſis*, ad quem ſpectant Terræ *Lidenſis* & *Oſmianenſis*. Urbes & Oppida ſunt *Vilna* Metropolis Lietvaniæ *Rudnikum*, *Lida*, *Oſmiana*, *Birze*, Ducatus Duc. Radzivil.

2. Throcenſis.

2. *Palat. Trocenſis*, cui ſubeſt Ducatus *Snodnenſis*, & Terra *Volcoviſcenſis*. Urbes ſunt. *Trocen*, *Grodno*, *Voleoviſc*, *Koina*.

3. Pal. Breslenſis.

3. *Palat. Breſtenſis*. Ad hunc ſpectant, *Breſtia*, *Pinsko*, *Pripetus*, *Camenecia*, *Cobrinia*, *Janovia*, *Biela*, *Voinia*, *Vlodawa*, &c.

4. Ducatus Zamogetiæ. — *Ejus octo Provinciæ.*

4. *Ducatus Zamogethiæ*. Regio fertiliſſima, cujus Supremus Præfectus dicitur *Capitaneus*, *Senator Regni*. Omnia ferè oppida lignea. *Mednik*, *Krazin*, *Kratingen*, *Swekczten*. Sedes Illuſtr. Com. à Donhoff. Diſtinctus olim fuit hic Ducatus in octo Provincias: ſcilicet. *Iragola*, *Mednik*, *Chroże*, *Roſzena*, *Vidulki*, *VVieluna*, *Kolthini*, *Getra*.

Nomen Zamogetharum unde?

Nomen hujus Ducatûs apud Authores variat: Audit Samogethia, aliis Zamogethia, item Zamogitia, ipſi Zamogethæ ſe vocant Zamaiczus, & Terram Zamodzka Zemia. Poloni Zmudzka Ziemia, Germani, Zamaiten, & Samaiten. Unde Nomen? diſſentiunt quoque Authores. Ex lingva Zamogethica videtur benè poſſe derivari ſcilicet à Ziama i. e. Terra, & Gethai & Gothi, quaſi inferiores & Terre-

Terreſtres Gothi. Habuit ſuos olim proprios Principes. De quibus in §. ſeq. Seculo demum XV. tempore Vladiſlai Jagellonis ad fidem Catholicam incolæ ſunt converſi.

Converſio Zamogetharum, ad fidem Catholicam.

§. VI.
De Principibus Ruſſorum.

DIſtinximus Ruſſiam in eam, quæ Regno Poloniæ adhæret, & eam, quæ Moſcovitico Duci, quem *Czar* vocant, paret; quare & diſtinctim agendum hîc de Principibus Ruſſiæ utriusqùe; ſed imprimis hoc §. de Principibus Ruſſorum Moſcoviticorum. Qui primò Ruſſis his imperârint, incertum omninò eſt, Ruſſis barbariei deditis, omni cultura politieqque deſtitutis. Non tamen putamus hos populos à *Moſcis*, qui ultra Mare Caſpium, *Colchis* finitimi ſunt, quorum meminit *Strabo* & quos *Plutarchus* à *Cnejo Pompejo* ſubjugatos, ſcribit, vel eorum principibus rectos fuiſſe, cùm tota Hiſtoricorum turba hac de re ſileat. Annales Ruſſorum, teſte Herberſteinio c. l. referunt *Coſeros* à Ruſſis, tributi nomine, *aſpreolorum pelliculas* de ſingulis ædibus exegiſſe. Quinam autem iſti Coſeri fuerint, vel unde venerint, non determinatur. Poſt *Coſeros* fuiſſe *VVaieros*. Hi Wareii, unde venerint, & qui fuerint, æquè ſilent annales citâti. Hoc autem notatu dignum Mare Balthicum Ruſſis, *Mare wareium*, (Lingva Ruſſica *wareczkoje More*) præſertim illud, quod Pruſiam, Livoniam, Pomeraniam, Meclenburbum alluit. Exinde Herberſteinius non vanè conjecturat, Ruſſos olim *Principes* ſuos vel ex *Pruſſia*, vel *Suecia* aut *Dania* accepiſſe. Accedit, quòd in confiniis Danici Regni ditio quædam *Vagria* dicta ſit, quæ olim Vandalorum, (Slavicæ gentis) putatur fuiſſe civitas & Provincia, ex hac conjectant alii, cùm vocum appareat ſimilitudo, Ruſſos, ſuos Principes evocâſſe. Mea, quæ de hac re ſit ſententia, pace doctiorum, (quibus, meliora certioraque ſuggerentibus, lubens cedam,) hiſce expono: Scilicet Ruſſos hos à *Vicinis populis*, ſuos Principes accepiſſe. Non quidem ex *Dania* vel *Suecia*: quia *Lingvæ, morum rituumquè* diverſitas, *intercapedoquè* loci id diſſvadet; ſed à vicinioribus populis vocâſſe. Puto *Pruſia*, ejusqùe connexis Provinciis, quæ ſimul conjuncta imperium ſat amplum conſtituerunt, quod olim audiit *Kriveanum*, à *Krywe*, ſupremo illorum Præſide. Connexæ à Pruſſico Imperio Provinciæ fuerunt, *Maſovia, Pomerania* & ille tractus Terræ, qui à Pomerania ad Wagriam usque ſe extendit. Item *Caſſubia, Livonia, Magnus Ducatus Lietvaniæ Ruſſia* utraque. Probabile id mihi ex eo videtur, quod illis temporibus, quæ annales Ruſſorum adſcribunt Coſeris & Warejis ſcilicet ſeculo VIII. & IX. Nulla natio vicina tam potens fuerit quàm Pruſſorum. *Poloni*, quamvis tum temporis aliquam habuerint potentiam, longè tamen illis ſeculis Pruſſorum natio potentior fuit, ut quæ cracoviam usque ſæpiùs Poloniam vaſtaverat; imò loca plurima Polonis ademerat. De quo Herburtus[x] quamvis poſtea temporibus *Zemowiti*

Ruſſi an à Moſcis ad Mare Caſpium venerint?

Coſeri Ruſſorum.

Ruſſorum tributa.

Wareji Ruſſorum.

Mare Balthicum dicitur Mare wareium.

Unde Ruſſorum Principes?

Wagria Vandaliæ.

Auctoris ſententia de Ruſſorum Principibus.

Ruſſorum Principes non fuerunt Dani aut Sveci.

Sed Pruſſi. Imper. Kryveanum.

Potentia olim Pruſſorum & Polonorum.

x lib. 1. Hiſt. Pol. Cromer. & alii.

viti ac ſub Principibus Martialibus, nonnulla Poloni recuperârint; varioque Marte (Pruſſis inter ſe diſſentientibus) bella geſſerint: tanta tamen Pruſſiæ remanſit potentia ſequentibus ſeculis, ut Principes Poloni neceſſe habuerint *Milites Ordines Enſiferorum Livonicorum*, mox *milites ordinis Teutonici* evocare, ad propulſandos Pruſſorum incurſus. Et, quod notandum, adhuc *Seculo XIII.* Imperium Pruſſicum, ſub *Kryveanis* Præſidibus ſub ſe habuit Pruſſiam totam, Livoniæ maximam partem & Maſoviæ, Magnum Ducatum Lietvaniæ, Caſſubiam & partem Pomeraniæ, de quo videatur *Petrus* à Dysburus [y] *Hœmeiſter* Chron. p. 46. *VVijuk Kojolowicz* [z] Imò ita debellarunt eo tempore Polonos Principes, ut potentiſſimus Dux Maſoviæ, Tributum pro libitu Pruſſis dare debuerit, & hæc fuit Cauſa, quare Ordo Teutonicus contra Pruſſos evocatus fuerit. 2. Quia Ruſſorum, Pruſſorum, Lietvanorum, præſertim *Veterum una lingva, iidem ritus, una religio, idem modus belligerandi* fuit, uti alibi patebit. 3. Quia, teſte *Elzevirio* c. 8. in Moſcov. Princeps olim Ruſſorum familia fuit *familia Bala*, ex quo *Flechterus* in Moſcovia ſua, conjicere quidem vult, originem Ruſſorum ex *Hungaria* eſſe; ſed debili nimis conjecturâ, nulloque fundamento. Puto meliùs familiam *Balorum* iſtam ex Inſula Pruſſiæ *Abala*, quæ deinde *Balthia*, unde Mare *Balthicum* audit, dictum de quo videatur lib. 1. Orb. Goth. c. 6. §. 5. p. 72. ſeq. Ad hoc mare Principes quosdam reſediſſe certum eſt, ex Chronicis Pruſſicis, Pomeranis, Meclenburgicis; inter quos aliqua familia Gothica *Balorum* ſeu *Balthorum* fuit; quorum progenies, cum familiæ *Amalæ* Sobole, Romanum Imperium infeſtârunt, *Italiam* Galliamquè & *Hiſpanias* occupârunt & debellârunt; quæ *Balthorum* familia procul dubio ad Mare Balthicum degit, à quo vel potiùs ejus incolis Mare iſtud, nomen Balthici maris accepit. 4. Ipſæ voces *Coſeri* & *Vareji*, quæ meræ Pruſſiæ voces ſunt, idem indicant. Eæ enim ex lingva Gotho-Pruſſica, quæ in iſtis oris imperium tenuit, *Coſerus* denotat *Exactorem* ſive *qui exigit tributa*, quo ſenſu adhuc in Nadravia & Zalavonia & vocantur ii, qui importivè tributa exigunt voce deducta à *Koſiu*, pro quo Nadravi hodierni dicunt *Kaisiu* i. e. *exhaurio*, *eximo*: vel ex *Kośiu* i. e. *impleo*; ſcilicet quòd hi exactores ſacculos impleant. *Vareji* dicti ſunt illi, in quorum manibus executorialis poteſtas fuit: ſive, qui ad ſolvenda tributa, debitores *executivè adigebant*. Varejis hodiedum dicitur *compulſos*. Unde & *Veruli* dicuntur, qui *ad ſervitia compelluntur*. 5. Denique cùm Lietvania Ruſſia ſit dicta, atque ad Pruſſicum ſpectaverit imperium, ſequitur, (ſi argumenta ſuperiùs allegata hiſce adjungas) quòd ex nulla alia Provincia quàm ex Pruſſia Varejos Lietvani Ruſſique acceperint. Cæterum Ruſſorum annales tres Principes nobis referunt, qui Imperium Ruſſiacum adminiſtrârunt. Primus fuit RURIK. Hic conſilio alicujus *Gotho-miſſel.* Principis in Novogardia civis, denotat hæc vox in lingva Gothica *Catum & prudentem in refamilias*) Principatum Novogardiæ obtinuit ſedemque ſuam fixit in *Ledoga*. Alter fuit SINAUS, qui ad *Album Lacum* conſe-

Ruſſorum & Pruſſorum una lingva religio &c.

Famil. Belorum.

Fam. Amalorum.

Coſeri & Vareji Voc. quid ſignificent?

Lietvania olim Ruſſia dicta.

Principes Ruſſorum.

Rurik, Pr. R.

Sinaus Pr. Ruſſ.

y Part. 3. Chron. c. 5. pm. 79. z lib. 1. Hiſt. Lietvan.

conſedit. Tertius TRUVOR, in Pleſcovienſi ditione, in oppido *Szwarczek.* Poſterioribus his ſine Prole decedentibus, ſucceſſit *Igor* Juvenis, cujus uxor *Olha* ex Pleſcovia fuit; hic arma ſub Campiductore *Olech* propinquo ſuo in *Græciam* usque transferens; *Conſtantinopolim* obſedit, & *Heracleam*, *Nicomediamq́;* perveniſſe dicitur. Hic Olech poſt fata Igoris, tandem ſuperatus Aufugit, & à *Malditto*, *Drewlianorum* Principe interfectus eſt, cujus necem Olha vindicans, Drewlianos debellavit, rexitque imperium, usque dum adolevit ſucceſſor, Parentis filius. *Truvor. Pr. Ruſſ.* *Igor, P. R.* *Olech. Ruſſ. militiæ Dux.* *Ejus obitus.* *Maldittus.* *Drewliani debellati.*

SVENTOSLAUS aliis *Sveſtoſlaus*, qui *Bulgaros* ſuperâſſe & ad Danubium progreſſus ſedem ſuam in *Pereaſlavia* poſuiſſe dicitur. reliquit tres filios, quorum primus erat. *Sventoslaus, R. P.*

IAROPELCHUS, Princeps Kyoviæ, 2dus *Olega*, Drewlianorum Princeps. 3tius *Volodomirus* Dux Nowgardiæ, qui duobus prioribus diſſidentibus, ſeque invicem conficientibus, ſucceſſit. *Jaropolchus R. P.*

VOLODOMIRUS, totius Ruſſiæ Monarch. Hic *Baptizatus*, *Baſilii* Nomen obtinuit, ducta Imperatoris Conſtantinopolitani filia in uxorem. Uxores plures habuit. Ex *Rochmilda* Conſtantinopolitana, ſuſcepit *Iſoſlaum*, *Jaroſlaum*, *Servoldum*, & duas filias: Ex *Græca*, *Sventopolcum*: ex Bohema, *Saſlaum*: ex alia Bohema, *Svatislaum Stanislaum*: ex Bulgara, *Boris* & *Chleb*. His inter ſe diſſidentibus obtinuit Principatum ad tempus. *Volodomericus R. P.* *Converſio Ruſſorum ad fid. Græc. Chriſt.*

SVENTOPELENS, Kyoviæ Dominus, qui oppreſſis *Boris* & *Chleb*, fratribus, in omnium incurrit odium, dejectus & fit Ruſſiæ Dominus.

WOLODOMIRUS II. Servoldi filius. Anno 976. Hic *Lietvaniam* ſibi ſubjecit [a] ducta *Annæ Baſilii* Conſtantinopol. filia: *Religionem Chriſtianam*, ſecundùm fidem & Ceremonias *Græcæ Eccleſiæ* in Ruſſiam introduxit Anno 989. quam adhuc tenaciter incolæ retinent. Obiit Anno 1005. *Duodecim* reliquit *filios*, & cum iis *in totidem Ducatus partitam Ruſſiam.* Præcipuis tamen manentibus in Æſtimatione, ſcilicet *Novogrodenſi*, *Roſtowienſi*, & *Volodomirienſi*, quæ diviſio duravit usque ad annum 1033. quo IAROSLAUS ſolus ſuperſtes, univerſam rexit Ruſſiam. Anno 1052. iterum diviſa Ruſſia *in 5. partes*, in *Smolenſcum*, *Vladimiriam*, *Kyoviam Gerniedoviam* & *Pereaslawiam.* Ab hoc tempore Ruſſia in varias partes dilacerata fuit, remanentibus tamen prærogativis *Kyoviæ* & *Vlodimiria*; quibus, qui potiebantur illi Monarchæ Ruſſorum habebantur, quorum poſtremi dicti ſunt deinde *Susdalienſes* Principes, quia Regiam ſedem *Vlodimirienſem* in *Susdal* tranſtulerunt. *Wolodomirus. II.* *Ruſſia in 12. partes diviſa.* *Jaroslaus R. Monarcha.* *Ruſſia variè diviſa.*

Anno 1224. *Tattari*, Duce *Batti*, univerſam Ruſſorum Monarchiam ſibi ſubjugârunt, quæ Tattarica ſervitus duravit usque ad Annum Chriſti 1500. ſub BASILIO Ruſſorum M. Duce exſpiravit. Interea temporis *Poloni* 1300. turbidis his Ruſſorum rebus ſibi deeſſe nolentes, captâ *Kyoviâ*, magnam Ruſſiæ partem devaſtârunt, qui ſimul cum Lietvanis Ruſſiam tam arctè tenuerunt, ut ad Antiquam aſpirare poten- *Tattari ſubjugant Ruſſiam.* *Poloni occupant partem Ruſſiæ.*

a wij. Kojal. l. 2. pm. 36.

potentiam Ruſſi non ſilverint; contenti Ruſſia Alba, quæ Anno 1325. *Moſcovia* appellata eſt, quia GEORGIUS Maj. Dux. Ruſſorum ſedem imperii, ex urbe Vlodimiria in urbem *Moſcoviam* tranſtulit. Ex hujus Georgii Poſteris fuit BASILIUS M. Knás ſeu Dux Moſcoviæ, cujus filius IOANNES Ruſſiacum Imperium ad tantam magnitudinem evexit. *Novogardiam* Anno 1477. expugnavit. Cujus filius *Baſilius* à *Tattarorum* Principe victus & Anno 1518. *Tributarius* factus, nihilominùs tamen ampliavit imperium ſuum. Glaciali Oceano vicinas provincias, *Betſogam*, *Papinam*, *Samogediam*, *Ugrojam*, *Obdoram*, & *Candoram* ſubjecit, imperiumque ſuum ad fluv. *Obium* & *Novam Zemlam* extendit, quibus adjunxit *Smolensko* & *Pleskow*, ſeque primus Czar i. e. Regem appellavit. Hujus filius JOANNES III. acquiſivit duo Regna Tattarica, *Cazan* & *Aſtraian*, ac imperium Moſcoviticum, usque ad Mare *Caſpium* & *fines Perſicos* protulit. Ei ſucceſſit Anno 1584. THEODOR, ſeu *Fedor* Ivanowicz, ingenio vecors, qui ſocium Imperii fecit *Boriſium Fedrovicium*. Theodoro ſine prole Anno 1605. decedente, miris jactata fuit Ruſſia tempeſtatibus, hac occaſione: Fuit Joanni Baſilidi, filius alter, *Demetrius* nomine, quem Pater, neſcio, qua de cauſa percuſſum ſcipione interemerat, ſive, ut alii inquiunt, â ſe relegaverat. Theodoro mortuo, juvenis quidam, Origine Ruſſus, quem *Gregorium Strepzium* alii, *Griſcam Utrepajam* alii nominant, ita hanc tragædiam luſit, præceptis imperii ita formatus, ut totam Ruſſiam miſerè deceperit. Hæredem Ruſſiæ ſe jactavit, *Boriſium* verò invaſorem Regni. Faventibus illi Rege Regnoque Poloniæ, factus eſt Ruſſorum Monarcha, nullo ex iis mali quicquam ſuſpicante. Cùm verò poſt aliquot menſes, Dux ille Demetrius nationi ſuæ præferret Polonos, inque Religione negligentior eſſet, neque Somno circa Meridiem, more Ruſſorum indulgeret, conſpirârunt Proceres, & ex improviſo adorti, Polonos ſimul cumque ſuo Duce, verusne ille demetrius an falſus fuerit? *miſerè trucidârunt*. Quo interfecto elegerunt Anno 1606. *Baſilium Ibanowicz Zuci*. Mox in Occidentalibus Provinciis crebeſcere fama cæpit, *miraculo Demetrium elapſum*, in *Polonia* auxilii quærendi ergo verſari. Hanc tragædiam luſiſſe dicitur, quidam nomine *Joannes*, Ludimagiſter oppidi *Segotiæ*, qui aſſumpto nomine demetrii, *Coſacorum* aliquot millia ſibi adſcivit, quorum auxilio plurima Ruſiæ loca occupavit. Contra hunc *Tertius* quidam *Demetrius* emerſit in *Septentrionali Ruſia*, qui ibidem pro Magno Duce acceptus eſt. Hic inter ſe diſceptantibus, Ruſi pertæſi motuum iſtorum, ſibique ulteriùs illudi nolentes, externum quæſiverunt Principem, ſed diviſis ſtudiis. Pars elegit *Vladislaum* filium Sigismundi III. Pars *Carolum Philippum*, *Guſtavi Adolphi* fratrem. Poloni arce Moſcoviæ potiti, cùm Ruſſorum animos deficere ſentirent, urbem *Moſcoviam* funditus Anno 1612. *incendio & ferro everterunt*, atque eo tempore inæſtimabiles Ruſiæ Principum theſauri, ab antiquo congeſti, perierunt. *Sveci* quoque, Polonos ex Moſcovia repellentes, pro libitu omnia agere cæperunt. Inde Ruſi videnter ſeſe nonniſi

prædum

Ruſſia Moſcovia appellata.
Baſilius M. D. Moſcoviæ.
Joannes Ruſſ. Monarcha.
Joannes III. Moſc. M D. acquirit, duo Regna Caſam & Aſtracan.
Theodor ſeu Fedor Ruſſ.
Demetrius fit Ruſſor. M. D.
Baſilius Ibanowicz Zuci. Demetrius II.
Demetrius III
Vladislaus Pr. Pol. eligitur in Mag. Duc. Ruſſiæ.
Carolus Princ. Sveciæ eligitur in Magn. Duc. Sveciæ.
Rejiciuntur Poloni & Sveci.

prædam & ludibrium eſſe exterorum, ſvaſore, Auctore & Adminiſtro *Lanio quodam*, ex propria gente Imperatorem elegerunt, ſcilicet, *Michaelem Fedrowicz*, cui ſe oppoſuit quidem *Demetrius IV.* Pſeudo-Demetrii viduæ, quæ *Ivano Martinovicio*, *Caruſci*, Coſacorum *Duci* nupſerat, filius; quo ſuppreſſo, Imperium Ruſſiacum magnâ prudentiâ rexit, ac felicitate, illâ excepta clade, quam a Polonis ad *Smolenſcum* accepit. Huic ſucceſſit *Alexius Michalowicz*, cujus *Ambo filii* poſt fatum Parentis Imperio Ruſſiaco præſunt.

Michael Fedrowicz, M. D. R.
Demetrius IV.
Clades Ruſſ. ad Smolenſcum.
Alexius Michalowicz M. D. R.

§. VII.
De Principibus Lietvanicis.

QUis primus fuerit Princeps Lietvanorum, ex ipſorummet Annalibus non conſtat, cùm literis inculta gens tot ſeculis manſerit, neque qui res illorum geſtas aſſignaret habuerit. Hoc tamen certum videtur, ex gentis hujus ſcriptoribus, unum illam habuiſſe cum Pruſſis Principem, quem *VVeidewuitum* dicebant. Quis ille Weidewuitus fuerit inter ſe Authores non conveniunt. Pruſſici Scriptores, ut ſunt *Simon Grunow*, *Caſpary Henneberges*, & *VVeiſſelius*, Weidewuitum faciunt *Cimbrorum Regem*. Alii, ut *Hœmeiſters* Chronica, ex *Scandinavia* vel *Scanzia* deducunt, *Gothumquè* aſſerunt. Wijuk kojol. [b] facit illum *Alanum* ſive *Lietvanum*, cui & veteres quidam aſſentiunt. Videatur *Eraſmus Stella* [c] Matth. *Strycowsky Oſſoſtavicius.* [d] *Hartknochius* putat, nunquam exſtitiſſe Weidewuitum, totamque *hiſtoriam VVeidewuiticam* anilibus addicit fabulis, quare & illud rejicit, quòd uno ore Chronici Pruſſorum referunt, de *duodecim VVeidewiti filiis*, quorum nomina inferiùs recenſebuntur. Mea quæ ſit de Weidewuito ſententia, eſt hæc: *Vocem VVeidewuiti* eſſe merè Slavonicam ſeu Sarmaticam, ejusque derivationem vel à *VVeida* Pruſſo-Gothico, (Poloni *wiadomość*) i. e. *ſcientia* & *wolis*, i. e. *Præfectus*, quaſi fuerit *Præfectus ſcientiarum*, deſcendere: vel quod magis mihi arridet, à *weida* quod *lites* ſignificat, & *witis præfectus*, quaſi fuerit ille, qui *lites dirimit*, quo ſenſu & *judices* vocantur. Imò videtur mihi fere ab hac voce illud *VVojewode* Polonicum, (denotat hæc vox *Palatinum*, *Senatorem Regni*) à *VVeide waito contractum* deſcendere. Ex quo patet nomen hoc fuiſſe *officii* non *familiæ* vel *Proſapiæ.* Certè tantus populus non potuit abſque *Legislatore*, qui lites componeret, ſubſiſtere, & quidem tum temporis, quo bellis aſſveti, feritatem Martiam induerunt. Puto tamen ego, ſalvo tamen doctiorum ſenſu, Principem virum quendam, his in oris, ætate maturum familiâ copioſum, confuſum Ruſſorum Pruſſorumque ſtatum agnoviſſe; quem ad rerum gubernacula à populo evectum, ac muneris geſti ergo, *VVeidewuitum*, i. e. *ſupremum judicem ac directorem populi*, *litiumquê*, *diremptorem* appellatum fuiſſe. Ita *Chronica Pruſſica*, *Lietvanica*, *Ruſſica.* *Albertus wij. Kol.* [e] Weidewuiti Orationem refert, quæ, quamvis cultiore

Primus Lietvanorum Princeps, Weidewuitus.
Weidewuitus Unde.
Auctoris ſententia de Weidewuito.

F tiore

[b] part. 1. Hiſt. Luc. l. 1. pm. 12. [c] lib. 2. Antiq. Pruſſ. [d] in Hiſtoria Lutvan. [e] Hiſt. Lutv. part. 1. libi 1. p. 16.

tiore hoc ſeculo agreſtis videatur, poluiſſe virum tamen ingenio, excultumque ſatis, pro rudi illa ætate demonſtrat. *Niſi*, inquit, *apibus ipſis Stultiores eſſetis: res, de qua agitis, pridem concordiam apud vos atque optatos eventus habuiſſet. Nam quibus res familiaris inter manus eſt, propè ſcitis, tanto apum examini unicum Regem præeſſe; penes quem ſint imperia: reliquis obſequendo intentis. Ille ſolus operas ſingulis diſpenſat, ille ocio torpentes, nec laboris ferentes, alveari velut civitate extorres agit: cæteræ verò in obſequium promptæ, deſignatis laboribus, ſtudioſè inſtant nec prius quieſcunt, quàm opus ad numeros abſolutum advertant. Hæc quæ in ſingulos dies, ſub veſtris oculis agi, certi eſtis; in veſtra commoda prudenti imitatione transferte. Renunciate unum Principem, cujus imperio libertas veſtra permittatur. Ille de controverſiis decernat, injurias cædesquè arceat, fas & juſtum tueatur, ſecuritati publicæ provideat. Quod ut rectè atque ex officio exequi posſit, vitæ mortisquè jus ei in omnes cum plena poteſtate eſto.* Qua oratione permoti, omnes Ruſſorum Pruſſorumque proceres, ipſum ducem ſuum renunciant, quem *Bojetarum*, i. e. *Apum Regem* appellant. Renunciatus, mox plebem per *tribus* recenſuit, quas certis *Agrorum* limitibus circumſcripſit; leges de *religione* tulit, deque aliis ſtatum ac regimen politicum concernentibus. Nullum *bellum* movit, *principatus inter filios, agnatosquè* diſtribuit, &c. Ita Kojal. & alii. Ne autem Rempublicam inter filiorum manus omninò deſereret, ſeque authoritate omni inter populares exueret, honores callidè auxit, quorum faſtidium ſimulabat. *Summum* ſe *Sacrorum pontificem*, antequam Principatum abdicaſſet, creavit. Qui hoc Magiſtratu deinceps fungeretur, illum *Krywe Kryweito* dici voluit. Sedem Antiſtiti & ſacris peragendis locum ad *Rombove*, ſeu *Romove*, i. e. *Lucum quercinum*, diis ſuis ſacrum deſtinavit, de quo fusè in deliciis Antiquit. Pruſſ.

Oratio Weidewuiti. — *Weidewuiti actiones.* — *Weidewuitus fit ſummus Pontifex. Krywe Kryweito. Sedes Weidew. Romove.*

Hujus *filii* recenſentur duodecim; juxta nomina Provinciarum ut ego cenſeo, dicti. *Samo, Nadravo, Sudo, Zalaw, Natango, Barto, Galindo, VVarmo, Uokio, Pomeſo, Colmo, & Lietv.* Quo tempore vixerit incertum eſt. Sunt qui *ſeculo* 4to. poſt Chriſti natales: alii *Seculo VI.* alii *Seculo XIII.* vixiſſe eum autumant. Ego longe antiquiora eſſe hæc nomina arbitror. Quippe *Ptolomæus*, qui *Seculo II.* à Chriſto nato vixit, *Sudinorum* & *Galindorum* meminit. Cenſeo quoque, illos, quos proximè recenſuimus, vocavimusque filios omnes non fuiſſe ex toro legitimo progenitos, ſed vel adoptivos, vel viros principes, quibus certos terrarum terminos, ob heroica facta adſcripſit. Nam Pruſſici ſcriptores quidam longè pauciores enumerant, ſtella c. l. Adde quòd Pruſſorum Veterum mos fuit, & adhuc hodiernorum eſt, quorum ſcilicet reliquiæ in Nadrava Zalavonia &c. *Sunt*, inferiores ſuos nomine *filiorum* appellare: quod potiſſimùm à Weidewuito viro & grandævo & ſummo ſacrorum Principe, quem omnes Patris inſtar amârunt, colueruntque factum fuiſſe, omninò probabile eſt. Sed de his loco alio. Hic Weidewuitus ſeſe Krywe Krywaicziu (aliis placet Kruwe Kruwaicziu,) i. e. *Pontificum Pontificem*, ac *ſummum Sacrorum præſidem* nominavit, ſtatuitque æterna lege, ut poſt fata ſua *ſucceſſor*

Filii Weidewuiti. — *Pruſſ. mos; inferiores vocare filios.* — *Succeſſor Weidewuiti.*

ſucceſſor ſuus ſit *ætate grandis, pietate gravis, rerumquè ſacrarum peritus Krywe*, poſt fata ſibi ſucceſſor. Horum Kryweorum *Catalogum* recenſent variè varii. Ego quem ex collatione Curioſiſſimorum Authorum deſumpſi, eum hîc curioſo Lectori propono.

WEIDEWUITIS ſeu WEIDEWUITUS, *Primus Princepsquè Pruſſiæ Sacrorum.* *Catalogus Kryweorum in Pruſſia & Lietvania.*

1. *Pruteno* ſeu *Brudeno* primus Succeſſor, Weidewuiti, à quo ſenſu meo Pruteniæ Prutenorumque venit Nomen.

	17. *Narbaſſo*,	33. *Perkando*,
2. *Tarajis.*	18. *Grudaiwis*	34. *Sergallo*
3. *Perduſtis*	19. *Auſtomo*,	35. *Stippes*,
4. *Markis*	20. *Molleinis*	36. *Leiſi.*
5. *Merunas*	21. *Taido*	37. *Karkoiis*
6. *Geruſſas*	22. *Romoiis*	38. *Pomolojis*
7. *Dywaitis*	23. *Darsgeito*	39. *Poſtuo II.*
8. *Prutenus II.*	24. *Meukgallo*,	40. *Snapeitis III.*
9. *Snapeitis I.*	25. *Paliejus*,	41. *Tixſaito*,
10. *Teleino.*	26. *Poſtwa, I.*	42. *Nadraſſo*,
11. *Deiwaitis, II.*	27. *Marango.*	43. *Boitonos*
12. *Nergennis*	28. *Lawailo*,	44. *Diſſaitis*
13. *Kartiwaitis*	29. *Turreitis*	45. *Tormeiſo*
14. *Kulns*	30. *Neries*,	46. *Kirbuido*,
15. *Snapeitis, II.*	31. *Vibrotos*,	47. *Amalis*,
16. *Taigello*,	32. *Bartaitis*	48. *Aleps.*

Qui *ultimus* cenſetur in *Pruſſiâ*, quamvis in M. Duc. Lietvaniæ alios fuiſſe, mihi certa de cauſa perſvaſum ſit, ſcilicet *Lisdaitis* & cæt. Vid. *Kojal* p. 1. lib. 7. Hiſt. Lietv.

Succeſſores autem *Principum*, quos *filiorum nomine VVeidewuitianos* nuncupamus, quod attinet; de his nulli extant nobis apud Authores commentarii, adeo, ut ſicut neſcimus de *Samo*, qui ſucceſſores illius fuerint, ita neque qui fuerint *Lietvonis*. Dubio tamen procul eſt, Lietvanorum copias olim cum Gothicis populis, quorum ſub nomine venerunt, *expeditiones* illas celeberrimas in *Roman. Imperium* ſuccepiſſe id quod primo libro aliquatenus deduximus, & in ſuperfluum demonſtrant, ſæpius in *Polonia Pruſia, Lietvania, Caſſubia*, reperti ſub *Terra* olim foſſi *nummi Romani*, certiſſimi ſcilicet teſtes, quod harum terrarum incolæ prædas tales ex Romano Imperio abduxerint. *Succeſſores Principum Weidewuitianorum.*

§. VIII.

De Italorum Adventu in Lietvaniam.

COmmunis Authorum qui de rebus Sarmatiæ ſcripſerunt, ex conſtanti natus à majoribus traditione, ſenſus eſt; *Italos quosdam Venedico mari, in Curonenſem lacum, Vulgò* daß Churiſche Haft/ *prope Memelam civitatem Pruſſiæ Ducalis*; atque hinc ad *Oſtia Niemenis* delatos, adverſo fluvio in *Samogethiam & Lietvaniam* penetrâſſe: In exilium *Italorum adventus in Lietvaniam.*

liumne acti! commodam illi ſedibus ſtationem inveſtigârint, an vi tempeſtatum à ſocialibus Imperii inſulis abreptis huc appulerint? ignotum eſt. Cæterùm in quæ *tempora* hæc *Italorum navigatio* inciderit, *quibusve ex cauſis* ſuſcepta fuerit, non exactè referunt Authores. Quibusdam placuit dicere, *P. Libonem*, Pompejonarum partium *navalem Legatum*, victorem Cæſarem tanto intervallo huc declinâſſe. Libonem autem hunc eſſe illum Authores noſtri ſcriptis celebratiſſimum *Palemonem*, quem alii Paleimonem, quidam Palaimonem vocant. Aliis viſum eſt dicere, quod *Neronis* Crudelitatem; aliis, quod *Attilæ* clades, quidam vitaturi, vitam & capita huc extulerint. Sed hæc multis inter ſe ſeculis diſcrepant. *Pompeius* enim ante Chriſtum natum ſeculo fere vixit integro. *Nero* Seculo I. poſt, *Attila* Seculo V. *Patemonis* autem *tertium ſucceſſorem*, *Zivibundum* ſcilicet iidem ſcriptores ad annum reſtauratæ ſalutis humanæ *Ducenteſimum ſupra milleſimum referunt.* Quis verò crediderit, tot ſeculis occupandis, trium Principum vitam ac Imperium ſuffeciſſe? Quare rectiùs Alb. W. Koj. [f] rejicit hæc ad Seculum X. ſcilicet ad tempora Berengarii & Ludovici, quibus de Imperii jure armis diſceptantibus, alia ex aliis bella, diſſenſiones, pericula, populationes barbarorum, cladesque excitabantur. Inde multos, tot malorum ſenſu & tædio, ad deſerendæ Patriæ conſilia & peregrinationem inſtituendam compulſos fuiſſe, ipſi omnino probabile videtur, eorumque Principes fuiſſe *Palemonem*, cui pro Gentilitiis armis, *Columna* & *Julianum Darsprungum*, cui *centurus* eſt pro inſigni gentilitio, *cum* 500. *Equitibus*. Hos, Hunnis A. C. 924. Italiam populantibus, Venedico Mari, per exigui freti anguſtias, Curonenſem ſinum, invectos, Zamogethiam ac Lietvaniam ingreſſos, Pruſſiam penetrâſſe, ibique *Romove* condidiſſe, in memoriam, quod Româ venerint ſeu Conditores. Lietvaniam mirâ induſtriâ, magnâque humanitate ſibi aſſeruiſſe, quorum omnium ſupremum Principem Paleimonem fuiſſe dicit idem Kojalovv. Verùm hæc omnia probare non poſſumus. Nam ſi tertius Paleimonis ſucceſſor, cenſentibus plerumque Authoribus ſeculo demum XIII. poſt natales Chriſti, vixerit, tria ſecula omnino interceſſiſſe, inter tempora Paleimonis & Zivibundi tertii Paleimonis Succeſſoris, dicendum erit, quod mihi vix probabile videtur; niſi quis fingeret, Paleimonem veniſſe ad finem Seculi X. huc, Succeſſorem illius tertium, Zivibundum Seculo XI. vixiſſe aut XII. ad initium, errorem autem per additum numerum in ſcriptis Authorùm irrepſiſſe. Dein 2. ſi ille Paleimon cum Dorſprungo ex Italia circiter Seculo X. venerit, vix veriſimile eſt, Paleimonem Italum, tum temporis fuiſſe Ethnicum, multò minùs inſtituiſſe & propagaſſe religionem Lietvanorum & Pruſſorum Ethnicam, quam tot ſeculis ante, Italia ad fidem Catholicam converſa, omnino abjuravit. Quî ergo novus ex Italiâ, primâ Chriſtianitatis ſede, advena, tantum in fide barbariem huc invexerit? 3. Si Italus ille fuiſſet, Latium ſibi ſumpſiſſet, vel accepiſſet nomen: ſed aliud eſſe quàm Italicum nobis ſvadet ipſum nomen Paleimon, quod præter id, quod cum P. Libone haud conveniat,

Palemon I. Princeps Lietvaniæ.

Julian Darsprungus.

Nomen Paleimon eſt Lietvanicum.

f lib. 2.

niat, purè eſt Lietvanicum, & ſignificat hodiedum *hominem Fortunatum felicem*, quare, Salvo doctiſſimi Auctoris judicio, æſtimo illum in Lietvania fuiſſe virum prudentem, unum è Proceribus Patriæ, cui fortuna adeo arriſit, ut facilè ſibi, quoscunque in Patria ſuâ allicere potuerit exinde illi tale nomen ab incolis datum fuiſſe; *Italum* autem ideo vocatum fuiſſe puto, quòd *Utalis*, i. e. in Lingva Lietvanica *Acer*, in expeditionibus bellicis fuerit vel quòd tum ipſe tum ejus progenitores, in Italicis Expeditionibus Martem feliciter proſecuti fuerint. Unde id nominis ſortitum eſſe mihi probabile eſt, quod vel ab Italica expeditione ſoſpes victorque redierit vel in Italia, à Gothicis parentibus, ibi tunc bellum gerentibus prognatus fuerit. Certo namque certius eſt, Gothos noſtros ſive Sarmatas, ſæpius cum tota familia, uxoribus, liberis, &c. in Expeditiones bellicas conceſſiſſe. Hujus Palaimonis filii recenſentur tres: *Borkus*, *Spera* & *Kuinas*, cujus filii habentur *Kiernus* & *Gimbutus*. *Ille Lietvaniæ*; hic *Zamogethiæ* Dux factus. Kiernus Lietvaniæ ſuæ adjecit *Braslaviam*. *Polocenſem Ducatum* vaſtavit, transmiſſo Duina, in *Letaviam* penetravit ac ferè totam Letavorum gentem excidit. Ante fata adoptavit ſibi ex Dorsprungi poſteris *Zivibundum* filium & Generum, cui cum filia *Pojutta* nomine, totam Lietvaniam poſt mortem legavit. In Zamogethia poſt fata Gimbuti regnavit *Montvillo*, cui filius *Vikindus* ſucceſſit, & poſt hunc frater illius *Erdivillus*. Hunc excepit *Mingailo*, qui ſe *Novogrodenſium Ducem* vocavit, cujus hæredes *Skirmund* & *Ginvilus*. Ille *Novogrodenſis* & *Lietvaniæ*: Hic *Poluciæ* Dux. Zivibundo Dorsprungiano ſucceſſit filius *Kukiovotis*. Poſt hunc filius *Utenes*, cujus frater *Ringoldus*. Hunc ſecutus *Svintorogus I.* infans à *Ringoldo Patruo* primùm Principatu exutus, poſt reſtitutus. Skirmundo fuerunt filii tres: *Lubartus* & *Pusſimundus*: Quibus *Severiam*, *Mozyram*, *Starodub*, *Czerniechoviam Keraczow* natu minimus *Troinotus*, cui *Novogardiæ* & *Subſilvaniæ* Principatum attribuit, hic Troinotus hœres factus poſtmodum memoratarum Provinciarum, fratribus in bello contra ſcythas occiſis. *Ginviloni* ſucceſſit *Boniſus* filius, *Dux Polocenſis*, qui primus inter Duces Lietvanicos factus eſt *Chriſtianus*. Poſt Boryſum autem regnavit *Baſilius Rechwoldus* poſt hunc filius *Hlebus*, qui improlis deceſſit, Polocenſibus libertatem plenam dedit. Troinoti filius *Algimundus* poſtea regnavit, qui maturè exemptus ex vivis, reliquit principatum *Ringoldo*, ex Gimbuti Paleimonis nepotis ſangvine; qui Svintorogo primùm tutor datus, exuit pupillum. Lietvaniam, utramque Samogethiam, occupavit quoque *Curoniam*, *ſubſilvaniam Novogrodiam*, *Moſyniam*, *Pinſcum*, *Severiam* & *Czerniechoviam*. *Primus Magni Ducis* titulum aſſumpſit. Huic ſuceſſit *Mendojus* filius, qui ſe *Regem Lietvaniæ* intitulari voluit, qui occiſo unà cum filiis *Ruclio* & *Repikka* ſucceſſit ex ſorore nepos *Troinotus*. Poſt hunc Mendogi filius, *Volſtinicus*, *Zamogethis* licet & *Jatvingis* renitentibus ſucceſſit, poſt cujus fata *Svintorogus Utenides* Magnus Dux renuntiatus, jam *nonaginta 6. annorum* vetulus, cui filius *Giermond* ſucceſſit. Huic fuerunt filii duo. *Giliginus* natu major factus M. Dux Lietvaniæ; alter

Gothi cum tota familia in Expeditionibus bellicis.

Paleimonis filii.

Kuinas ejus familia.

Zivibundus adoptatur.

Primus Chriſtianus Dux Lietvanill Boryſus.

Ringoldus Primus Magn. Dux Lietvaniæ.

Mendogus Rex Lietvan.

Troinotus M. D. Lidu.

Volſtinicus M. D. L.

Svintorogus Utenides M. D. L.

Ginrmond. M. D. L.

Inſigne Magni Ducatus Lietvaniæ.

Trabus, Dux Zamogethiæ. Illi ſucceſſit *Romundus*, improlis, quem ſequebatur filius Trabi *Narimundus*, qui primus loco Centauri, *equitem armatum, ſtricto enſe hoſtem perſequentem*, vulgò *Pogonia*, in Ducalibus inſignibus uſurpare cæpit; quanquam alii dicunt, à *Mendogo* Rege idem inſigne uſurpari ſolitum; *adjectis binis in Clypeo crucibus*, ad indicium ſuſceptæ à ſe & ſuis Chriſtianæ religionis. Hic fratribus ſuis certas in interiori Lietvania poſſeſſiones aſſignavit. *Holſæ*: Ducatum Olſamenſem, cujus familia in *Paulo* Epiſcopo Vilnenſi defecit. *Giedro*: Unde Duces *Giedroicii*, ampla quædam ditio ſeptentrionem verſus attributa. *Daymondo*: Ucianenſis Ducatus datus, qui arce Svir conditâ, Ducibus *Svirſciis* nomen dedit. *Troidenum* ſolum pacis belliqve ſocium apud ſe detinuit, cui deinde *Jatviezyam* attribuit; & poſt ſua fata vero M. Ducatum Lietvaniæ; quo à Daumondi ſicariis cæſo, electus eſt *Laurus* filius, *Rimondus* aliàs, dictus; qui in ſui locum ſubſtituit *Vitenem*, Curiæ olim apud Troidenum Magiſtrum è familia Cæſarini Columnæ nepotem è Mendoga filia. Ipſe in monaſterium, ex quo exierat, regreſſus. Huic Vitenis regimen excepit Gedeminus filius, cui ſucceſſit *Olgerdus* & huic *Jagello*, factus Rex Polonorum *Vladislaus* dictus. Poſt hunc in M. Ducatu Lietv. fuit *Skirgello* & tum *Vitoldus Svitondus*. Poſt hunc *Svitrigello* ſeſe intruſit, quo à Polonis debellato, ſucceſſit *Sigismundus*, poſt quem Caſimirus, qui factus deniqve Rex Poloniæ, in cujus locum ſucceſſit. *Alexander* qui ad faſces regni Polonici evectus, Magnum Ducatum Lietvaniæ Regno Poloniæ incorporavit, ita ut qui eſſet Rex Poloniarum, ſit & Magnus Dux Lietvaniæ. Poſt hunc *Sigismundus I.* Rex Poloniæ; tum *Sigismundus Auguſtus*, in quo familia Jagellonica exſtincta. Hunc ſecutus *Henricus Valeſius*. Tum Stephanus Bathori, dein *Sigismundus III.* cui filius *Vladislaus IV.* poſt cujus fata fratres illius *Joannes Caſimirus*. Hunc excepit, *Michael Coributus* Dux in wiecznowiecz. Deniqve qui hodie feliciſſimè M. D. Lietvaniæ imperat eſt *Joannes III. Magnus Rex Poloniarum* è familia inſigni *Sobieſciorum*.

Laurus M. D. Lietv. Vitenes M. D. Lietv. Gedeminus M. D. L. Olgerdus M. D. L. Jagello M. D. L. fit Rex Poloniæ. Skirgello M. D. L. Vitoldus M. D. L. Svitrigello. Sigismundus M. D. L. Reg. Polon. Alexander M. D. L. & Rex Poloniæ Lietvaniam Regno Poloniæ incorporavit. Sigismundus I. Rex Pol. & M. D. L. Sigismundus Auguſt. Henricus Valeſius. Sigismundus III. Vladislaus IV. Joannes Caſimirus. Michael Coributus. Joannes III. Sobjeſcius Rex Polon. & M. D. L.

CAPUT III.
De Polonia & Maſovia.

SLavicis Populis olim & nunc Sarmatas noſtros, quos *Polonos* hodie vocamus, annumeratos fuiſſe, extra omnem controverſiam eſt ideo de his hoc Capite agendum nobis, quibus *Maſovios* adjungimus, gentem Polonis vicinam.

§. I.
De nomine Polonorum.

Nomen Polonorum variat.

NOmen Polonorum, pro Authorum diverſitate variat. Communiter dicuntur *Poloni*. Doctis & Orientalibus audiunt *Lechi*: Germanis *Polangen*, *Polaken*, *Poſlen*, item *Venden*, Lietvanis Zamogethis,

this, Pruſſis Leivonibus ſua nativa lingva audiunt *Lekai.* Ptolomæo dicti videntur *Bulani, Derivatio* horum nominum itidem variat. Polonorum quidem nomen deducunt quidam à *Polo,* quòd ſub *Polo arctico,* ſive, ut Barclajus, ſub *Jove Frigido* naſcantur Poloni. Sed hæc Latina vox, quid cum voce & nomine Polonorum, quorum lingva longè à Latinis diverſa, habeat convenientiæ, viderint illi, qui originationes hominum effingunt potius veriùs pro libitu ingenii, quàm veras reique conſonas proponunt? Habet quidem ea vox cum Polono nomine literarum affinitatem, ſed non rei, habet ſimilem ſonum, ſed non ſenſum. Cur enim non aliæ ſimiliter gentes à Latinis ſic dictæ, quæ Polo arctico magìs ſubjacent, majoremque ſentiunt Boreæ rigorem? Viderint ad hæc, illi ea, qui ſupra toties de Nominum derivatione diximus: nimirum, quod una quæque gens è ſua ſibi lingva vel imponat vel acceptat nomen. Communiter & propriè Nomen hoc deducitur è Patria gentis voce, ſcilicet à *Pole,* quod *campum* denotat, adeoque Poloni dicti videntur quaſi *campeſtres animæ,* quo nomine eos Polonus vates *Sarbieski* appellat; dum canit: *Ejus derivatio.*

Campeſtres benè Sarmatæ
Campo bella gerunt.

Huc coincidunt, aliorum quoque nominum derivationes ſcilicet Nomina *Lechi* & *Zechi* mihi omnino ſunt Slavo-Sarmatica, quorum derivatio ex lingva eadem ceu patria & genuina petenda eſt. Lechus (*e* virgulatum effertur hic quaſi en,) modò pro hodierna Zamogetharum, Pruſſorum, Lietvanorum dialecto *ch,* duriuſculè quaſi *k* effertur *Lekas,* denotat, *campeſtrem* à primitiva voce *Leka,* quod propriè, non tam pratum aliquod commune, quàm campum denotat *apricum, planum,* & ſæpiſſimè *talem,* qui flumini adjacet. Itaque nomen hoc *Lechas* vel *Lekus* vi vocis ſignificat *eum,* qui *in campis talibus degit;* quemadmodum *Zechus* (ab aliis Czechus ſcribitur) Originalem habet derivationem à *Zegu,* quod *ſcandere, ſaltum facere* ſignificat. Illud Polonis, campeſtribus viris, hoc Bohemis, quorum Terra multis montoſis ſaltibus famoſa eſt (inde quòd ſæpiùs montoſos illi ſaltus ſcandere ſoliti ſunt,) nomen natum, & tributum olim & nunc eſt. Lechus autem & Zechus ab antiquis *fratres* habiti ſunt, ex eo, quod ex *una ſtirpe* provenerint, quod ipſa utriusque gentis Lechicæ & Bohemicæ lingva demonſtrat, quæ eſt una origine ac fere eadem. Hac ex cauſa, puto, citra dubium Polonos vocatos fuiſſe, tam ab Occidentalibus, quàm ab Orientalibus populis, Lechos & Lechiades. Ab *occidentalibus* quidem: ſcilicet de Germanis Teutonibus &c. quia & ipſis adhuc communiſſimo in uſu eſt, Polonos noſtros vocare *Polaken Polangen* quaſi *Polekas* i. e. *qui ad prata in Campis degunt.* Apud *Orientales* autem; qui nomen Sarmatarum noſtratium & arma victorioſa, olim ſub nomine *Gothorum,* toto ferè orbe illuſtrium, unà cum lingva Gothica, quæ noſtra ipſiſſima eſt, & viciniſſima Pruſſicæ, Lietvanicæ, Venedicæ ſeu Vandaiicæ fuit, noverunt. Et eſto, fabula ſit, Lecham & Zechum fratres olim exſtitiſſe; eſto quoque, Orientales populi de *Lechus & Zechus fratres.*

puli de Lecho & Zecho nihil ante legerint, tamen non eſt abſurdum dicere, Lechorum nomen inter Gothicos pupulos, ab antiquo in his terris celebre fuiſſe, quòd à tanto tempore uſque huc ex continua à majoribus traditione duravit, durabitque. Ex his palàm eſt, quid ſentiendum de opinione quorundam ſit, qui Polonos ſeu Lechos noſtros à Populis inter Mare caſpium & Pontum Euxinum degentibus, (*Leſgi* ſive *Legsi* dicuntur adhuc illi,) veniſſe autumant. Nam præter id, quod nomina hæc Lechus & Leſgos, inter ſe non parum disconveniant, Lesgorum nomen, non tam *Antiqvum*, neque tam *celebre*, quàm eſt Sarmatarum. Adeoque quisquis Sarmatas noſtros, tam generoſam, bellicoſam, Orbique notiſſimam gentem deducere contendit, ab his obſcuris populis, quorum heroica facta, nulla novit antiquitas; quorum nomen vix ante duo ſecula natum, notum, nam ille, glorioſo Sarmatarum nomini peſſimè conſulit. Interea, cuilibet in his quæ meris nituntur conjecturis, per me licitum eſt, ſuo abundare ſenſu. Mihi tamen vero ſimillimum eſt, Polonos noſtros, qui, teſte Ptolomæo, ſub nomine *Bulanorum*, *Gothorum*, *Phinnorum*, *Phrungundionum Antarum* &c. Orbi fuêre notiſſimi, eâdem, quâ Gothi, gaudere Origine.

An Poloni à Lesgis deſcenderint.

Origo Polonorum.

§. II.

De Provinciis ſive Palatinatibus ac Terris Minoris Poloniæ. Sed inprimis de Topographia ſive Situ totius Poloniæ.

REgnum Poloniæ nobiliſſimum & ampliſſimum, ab Oriente nonnihil in *Septentrionem* deflectendo Maſoviæ & Lietvaniæ contiguum eſt, à *Septentrione* Pruſſiæ & Mari Venedico adjacet, à *Meridie* & *Oriente*, Ruſſiâ, Podoliâ, Valachiâ & montibus Hungaricis terminatur. *Ab Occidente* Sileſiâ Saxoniâ Marchiâ. Polonia modo *bipartita* eſt, *Major* & *Minor*. Totius autem olim Regni metropolis fuit *Gnesna*, jam *Cracoviam* cum inſignibus Regni translata eſt. Et hinc *Minor Majori*. Poloniæ anteponitur. Sunt tamen in utraque Polonia inſignes Terræ ac Provinciæ, & quidem in MINORI POLONIA: I.

Termini Poloniæ.

Polonia bipartita, alia Major, alia Minor.

CRACOVIENSIS *Palatinatus*, qui præter ſuos quattuor diſtrictus ſcilicet *Cracovienſem*, *Lelovienſem*, *Biecenſem* & *Saudecenſem*, *tres* in ſe continet *Ducatus*, nimirum *Oſvecienſem*, *Zatorienſem*, *Severienſem*, & *Comitatum Scepuſienſem*. Reliqvum verò omne hujus Satrapiæ, *tria & nonaginta territoria*, præter vicos & villas, continere dicuntur. Caput Provinciæ & Regni totius, *Metropolis*, *Cracovia* eſt, cum adjunctis oppidis *Caſimiria* à meridie, *Clepardia*, à ſeptentrione, *arce* quoque in rupe eminenti; in qua *Baſilica Sancti Stanislai*, multorum; variorumque vaſorum aureorum & argenteorum, altarium argenteorum, mitrarum Epiſcopalium, caſularum & pluvialium, ex ipſiſſimis gemmis comparatarum, abundantiſſima; illud ſingulare habet, quòd in ea *perpetuò decantetur, neque noctu ſilentium ſit, ſacerdotibus in certas claſſes idcirco diſpoſitis, qui*

Palatinatus in Minori Polonia I. Cracovienſis.

Cracoviæ ſingularia.

continuis pſallant horis: cùmque *centum circiter ſingulis diebus, in ea ſacrificia peragantur, octo Miſſæ ordinariè cantentur* à ſacrorum myſtis, ex quibus *duæ ad concentus Muſicos celebrantur*. Huic quoque Provinciæ, & quidem *ſoli*, exceptâ alterâ *Sendomirienſi*; contigit *omnia metalla & foſſilia* poſſidere: *Plumbi & argenti* fodinas apud *Ilcuſſiam Slaucoviam* & *Neomontem* ſeu *Novogoram*. *Æris* & *Auri* ad *Novotargum* & in *montanis* circa *ſandeciam*. *Salis metallici*, inſtar ingentium ſaxorum apud *Bochniam* & *VVeliciam*, *Marmoris omnis coloris* apud *Soleciam*. *Nitri* apud *Viſlitiam*. *Vitrioli* apud *Becum*. *Cupri* & *Carbonum* ad ignem fovendum apud *Teucinum*. *Chalybis* apud *Podolaniecum*. *Ferri* verò ſimplicis & *vaſorum vitreorum* officinas apud *Olpiniam*. Præter Cracoviam ſunt oppida: *Czhenſtochow*, oppidum ac monaſterium *B. Virginis miraculoſâ* imagine à S. *Luca* Evangel. depicta, toto Orbi notiſſimum, gemmis, auro, argento & veſtibus ditiſſimum, tùm *Moſtovia*, *Novopolia*, *Pileia*, *Ogrodnecia*, *Severia*, *Lipovecia*, *Slawcovia*, *Ilcuſſia*, *Trucinum*, *VVelicia*, *Bochnia*, &c.

Singularia Palatinatûs Crac.

Czbenſtochow.

2. *Palatinatus* SENDEMIRIENSIS *octo territoriorum*: videlicet *Sendomirienſe*. *Radomenſe*, *Stenzicenſe*, *Corcinenſe*, *Viſlicenſe*, *Chenſinenſe*, *Opocinenſe*, & *Pilsnenſe*. Abundat *metallis*, *auri*, *æris*, & *Lazurii* apud *Kielcios*; *plumbi* & *argenti*, apud *Chencinum*: *marmoris* nigerrimi & viridis & rubi, apud *Cunoviani*. *Ferri* & *Chalybis*, ad *wachociam*, *Sydloveciam* & alibi. Urbs *Sendomiria* in ſcopulo eminenti ad Viſtulam poſita, proſpectu amœniſſimo; Collegio *Canonicorum* & *Societ Jeſ.* aliorumque Ordinum nota tum *Arce Regia* ſatis elegans poſt hanc eſt *Opatovia*, tum *Radomia* muro cincta, *Solecia*, *Itza*, *Bozentinum*, *VVachocia*. *Malogoſtia*, *Sidlovecia*, *Janowecia*, *Racovia*, *Slupecia*, *Sydlovia*, *Oſiecum*, *Staßovum*, *Polancium*, *Oleſnicium*, *Coreczynum*, *Vizlicia*, *Zborovia*, *Pilſna*, &c. Sunt & *arces nobilium* multæ, inter quos tres ſequentes palmam præripere aliis videntur. Nimir. *Rzemienium* munitiſſimum, *Vieviorca*, amœniſſima & *Baranovia* elegantiſſima. Huc ſpectat *Mons S. Crucis*, tum Monaſterio, tum *inſignibus Crucis ſanctæ Reliquiis* hoc loco depoſitis tum *Officinâ Vitriariâ*, cujus vitrum, prope ad Veneticum accedit nitore, toto Regno celeberrimus.

Pal. Sendomirienſis.

Sendomiria.

Nobilium arces.

Mons S. Crucis.

3. *Palatinatus Min. Pol.* eſt LUBLINENSIS. Ad quem ſpectat Terra *Lucovienſis*. Urbs ipſa *Lubninum*, *Tribunaliis Regni Judiciis*, amœnitate ſitus, cœli ſalubritate, mercimoniis multùm commendabilis. Poſt hanc locum tenet *Caſimiria*, civitas haud inelegans, *mercimoniis* clara. Reliquæ ſunt; *Opolia*, *Curovia*, *Crasnicia*, *Levartovia*, *Urſendovia*, *Lenczna*, *Gemernica*, *Dombrovicia*, &c.

3 Pal. Lublinenſis. Tribunal. Regn. Pol.

§. III.

De Palatinatibus ac Terris Majoris Poloniæ.

MAJOR POLONIA, dividitur in *octo Satrapias* ſeu Palatinatus, ſcilicet 1. POSNANIENSEM cujus Provinciæ *Metropolis*, *Poſnania* eſt; Urbs non adeo ampla intra, ſed extra mœnia extendit ſe in ſuburbia: *Sede Epiſcopali* & *Canonicorum*, *Academicis Soc. Jeſ.* ſtudiis,

Palatinatus Majoris Poloniæ. Poſnania.

Gneſna. Ejus Archiepiſcopus.

Civiumque mercimoniis clara, nec minus *ſepulchro Boleslai Chobri* Regis Polon. in Cathedrali Eccleſia. Dein *Gneſna* cujus *Archiepiſcopus*, in Senatu Regni & Eccleſiæ *Primas* eſt. *Primus Senator Regni & Epiſcopus*: Ideoque *primus Princeps & Legatus natus* intitulatur. Quare & *vices ſummi Pontificis* in ſpiritualibus gerit, & tempore inter regni, *Proregis nomen & Officium* obtinet. Cætera oppida ſunt in hoc Palatinatu: *Coſtinum, Uſchovia, Slupcia, Pyſdry, Coninum, Kczina, Caſimiria, Nactum, Curnicum*, ut plurimùm murata oppida. *Palatinus* hujus ſatrapiæ, eam habet prorogativam, *ut Generalis Maioris Poloniæ dicatur*.

Pal. Caliſſienſis.

2dus *Pal.* CALISSIENSIS, in quo Urbs *Caliſſium*, muro *lateritio atque turribus* cincta, *Collegio* & Studiis *Soc. JESU* inſignis. Præterea ſunt, *Slavum, Kolo, Coſminum, Dobra, Grabovia, Opalovecia, Pleſzovia, Octolanovia*, & *Chocia, Olobocum*, &c.

Pal. Siradienſis. *Tribunal Regni Polon.*

3tius SIRADIENSIS, in *quatuor territoria* diviſus: In *Siradienſe* videl. *Schadkovienſe, Radomſcenſe* & *Petricovienſe*. Civitas *Siradia* ad Vartam fluv. Eo ſpectant oppida: *Vidavia, Varta, Pabianice, Laſcum, Byki, Cruſinum, Petricovia*, in qua *ſecundum Regni Tribunal*, ut remotioribus Provinciis facilior ſit aditus, peragitur. Huic Palatinatus adjacet.

Terra Vielunenſis.

4. *Terra* VIELUNENSIS, quæ dividitur in *Territoria duo*: *Velunenſe* & *Oſtreſſovienſe*.

Pal. Ravenenſis.

5. RAVENSIS. In hoc Palat. Oppida ſunt: *Rava, Lovicium Archiepiſcopi Geſnenſis Reſidentia, Volboria. Reſidentia Epiſcopi Vladiſlavienſ.* Item *Gombinum, Sochaczowia, Goſtinium, Squernevicia, Biała, Rodzeiovia*, &c.

Pal. Lencicienſis.

6. LENCICIENSIS *Palat.* continet in ſe *tria territoria*: ſcilicet *Lencicienſe, Brezinenſe* & *Orlovienſe*. Urbs præcipua *Lencicia*, in paludibus ſita, *templo Canonicorum & comitio nobilitatis* illius inſignis. Poſt hanc, *Piantkum, Uniejovia. Orlowa, Breſinia, Inowlodz*.

7. VLADISLAVIENSIS *Palat.* complectitur *tria Territoria*, *Bidgoſtenſe, Bobrownicenſe*, & *Vladiſlavienſe*, quod à *Goplo* lacu & oppido *Crucvicia*, uſque ad *Viſtulam & fines Pomeraniæ* extenditur. Civitates ſunt: *Bidgoſtia*, urbs murata, in qua nunc *moneta argentea* cuditur. *Pacoſtia, Gnieocovia, Vratislavia, Solecia, Dibovia Strelce*.

Pal. Breſtenſis. *Cujavia.*

8. BRESTENSIS *Palat.* ad quem ſpectant *quatuor Territoria*: *Breſtenſe*, ubi *Vladiſlavia, Sede Epiſcopi* Vladislavienſis & Pomeraniæ, *temploquè Cathedrali* ditiſſimo clara. *Breſta, Niſavia, Racienſium, Radzieiovia, Służewci*, Duo hi Palatinatus ſpectant ad *Terram Cuiavienſem*.

§. IV.

De Ducatu Maſoviæ.

Ducatus Maſoviæ.

PRovincia hæc, quamvis ſit in meditullio Regni Poloniæ ſita, dudumque Regno eidem incorporata, videtur tamen alia quaſi eſſe, ac diverſa à Regno, cùm ingeniis ritibusque nonnullis ac moribus,

cùm

tùm quòd diſtinctis ab initio paruerit Principibus, cum quibus deinde Principes Poloniæ bella gesſerunt. *Nomen* Maloviæ variat: ſcribitur *Mazovia* & *Mazau*. Hinc *Mazovita*, *Mazur*. De *Origine nominis* hujus Authores inrer ſe non conveniunt. Sunt qui Mazoviam à *Mazu* vocabulo Gothico derivanr, quod *forſan* denotat: quaſi Maſoviæ gens nimis credula, ſæpius olim in ore habuerit *Mazu*, i. e. *forſan ſic erit*. Sed hæc derivatio riſum potiùs meretur, quàm aſſenſum. *Mazuros* qui vocant hujus gentis populum, (ut in Pruſſia Sudowitæ & alii) videnrur illos derivare à vocibus *Maz* & *Zuriu*, quod ferè denotat *hominem, qui ex parvis oculis proſpicit*: quaſi illa natio, ex viſu, oculisque minoribus fuerit olim cognita, quemadmodum *Longobardi* juxta nonnullos, ex longis barbis & myſtacibus. Quibusdam placet illos derivare à *Maſlao* quodam Polono, Pincerna quondam Regio, qui tractum illum *Terræ Plocenſis*, qui nunc eſt Palatinatus, tempore interregni, cùm Poloni, adversùs impotens *Rixæ* Regimen commota, arripuiſſe dicitur, & à ſuo nomine Provinciam hanc appellâſſe, unde *Maſlavia* olim, deinde *Maſovia* dicta creditur ab iisdem. Nobis non omninò probatur hæc opinio. Si enim à *Maſlas*, Pincerna illo Regis Poloniarum, Seculo XI. Maſovia dicta fuiſſet, utique *aliud ante nomen* habuiſſe hanc terram neceſſe eſt, quod tamen probari non poteſt. Quòd autem ante Maslai tempora, nomen Maſoviæ jam fuerit, patet ex Terra Maſoviæ contigua, *Pomeſania*, quod nomen longe Maslao antiquius eſſe Chronica Pruſſica teſtantur. 3. Neque veriſimile eſt, ab homine infelici Maslao, Provinciam tantam nomen accepiſſe, cùm Pruſſorum Chronica teſtentur, Maslaum hunc miſerè *laqueo vitam* finiiſſe, *in Crucem à Pruſis, in Pruſſia actum*. Hæc opinio videtur orta ex confuſione Nominum Maſonis & Maslai. *Sarnicius* [g] vult gentem hanc à *Maſſogethis*, antiquis illis populis, in Aſia celeberrimis, deducere; ſed quo argumento, quove auctore? non conſtat nobis ex eodem. Mihi videtur, quantum Aſia à Maſovia. & Maſſagetæ Aſiatici diſtant à Maſovitis Polonis; tantum opinionem Sarnicii diſtare à veritate. Niſi quis dixerit compoſitum eſſe Nomen ex *Masſo* ſive *Mazo* & *Getæ*, quorum Nomine Sarmatæ, adeoque Poloni noſtri venerunt; cenſueritque Maſo-Polonos, eſſe Maſſogetas ſeu Sarmatas, ad diſtinctionem Aſiaticorum, à quibus hi, ducta origine, ſedem in his terris fixerunt. Sed hoc eſt moentum an commentum ingenii? Sunt tandem, qui Mazoviæ nomen â *Maſone* Principe quondam Pruſſorum deducunt, qui Maſovicæ Terræ tractum, vel vi vel hæreditate obtinuit. Ad quæ quid dicam, non habeo, niſi quod hæc ultima deductio nominis mihi probabilior præ cæteris videatur. 1. quia Maſovia olim ad Krywe-Pruſſicum Imperium pertinuit, & tempore Zemoviti, ut videtur, Pruſſis ademptum. [h] 2. Certum quoque eſt, Maſovios, quamvis jam ſervitutis jugum abjecerint, ſeque in libertatem poſuerint, tamen Kriwæ Pruſſorum, ſupremo Principi ac Pontifici ſe ſubmiſiſſe, ejusque religionem profeſſos eſſe, in qua plurimi è Maſoviis tempore Ordinis Teutonici, præſertim de plebe, reperti ſunt, qui

Nomen Maſoviæ variat. Ejus derivatio.

Maslaus.

Maslai interitus.

An Maſovii à Maſſagethis venerint?

An à Maſone Principe Pruſſi nomen derivandum ſit.

Maſovia ad Imperium Pruſſicum pertinuit.

Maſoviorum & Pruſſorum una fides & lingva.

g lib. 1. Annal. Polon. p. 2. h Vid. herburt. lib. 1. Hiſt. Pol. & Delici Antiq. Pruſſ.

qui juxta Kriveanæ fidei inſtituta vixerunt. 3. Una eademque lingva olim ipſis cum Pruſſis fuit, eaque longe vicinior, quàm hodierna Polonica. 4. Vicina Maſoviæ terra, *Pomoſania* non aliunde dicta eſſe videtur, quàm quòd *vicina ſit* Terræ *Maſonis*, quæ hodie *Maſovia* audit, utique antiquitus ab eodem Maſone ſic appellata eſt. Quemadmodum Nadravia à Nadrone, Samia à Samone, Sudovia à Sudone &c. appellata ſunt. Quid autem Maſonis nomine propriè intelligatur? ambigitur à multis. Mea conjectura eſt: (Salvo tamen doctiorum ſenſu, quibus eruditum eſt ingenium.) Ideo Maſonem dictum eſſe Terræ hujus Principem, quòd *ſæpius ſua tuguria mutaverit.* Vox enim Gothica, *Miaſis*, pro hodierna Samogetharum dialecto *meſu* ſignificat *permuto, rejicio tuguria, vel res meas.* Non vana quoque cujusdam conjectura eſt, Nomen Maſonis è Polonicâ, ceu Patriâ voce, deſumptum eſſe, atque ſignificare idem, quod Polonis etiam num *Mozny* i. e. *Potens*, ſive *Illuſtris vis*, in ſenſu uſurpato usque hodie à Polonis, qui *Moznyeh*, *VVielmoznych Jaſnie VVielmoznych*, Illuſtrium, Perilluſtium, Illuſtriſſimorum titulis donant. Mazo itaque, quia Princeps erat Vir in Terris ſibi ſubjectis, *Mozny* à ſuis dictus eſt, quaſi *Illuſtriſſimus*, licet titulus hic ampliùs nunc creverit per aſſentantium Encomia. Atque hæc de Maſoviis, quos olim Scythis Gethisque annumeratos fuiſſe, auctores produnt Sarmatici; nec non de eorum vicinis Pameſoniis quos ita Curſivas habuiſſe habitationes, ac mutabiles, noſtri tradunt ſcriptores Pruſſici qua de re in Deliciis meis fuſiùs.

Pomeſaniæ vox unde dicta.

Maſo nomen quid ſignificat?

Maſoviorum nomen an à Mozni Polonic?

Curſivæ habitationes Pruſſorum & Maſoviorum.

§. V.

De Maſoviæ Satrapiis ſeu Palatinatibus.

PRovincia hæc in 4. *Satrapias ſeu Palatinatus* dividitur, quorum primus cenſetur DOBRINENSIS *Palatinatus*, qui Occidentalis eſt, inter Cujaviam & Pruſſiam poſitus. Complectitur tria Territoria: ſcilicet *Dobrinenſe*, *Ripinenſe*, & *Livenſe*, à Civitatibus, quæ ſunt territoriorum capita, ſic dicta. Præter has ſunt, *Skampe*, Imagine B. Virginis miraculoſus locus inſignis, *Gurzno* &c.

1. Palat. dobrynenſis.

2. Palat. PLOCENSIS; ad quem ſpectant quatuor territoria: *Plocenſe*, *Zaucrenſe*, *Mlavenſe* & *Stenenſe*. Oppida fere omnia ignobilia videntur; inter quæ tamen eminent *Plocko* & *Stepreia*.

2. Pal. Plocenſis.

3. *Pal.* MASOVIÆ. Ampla Satrapia, quæ in duodecim territoria dividitur. Scilicet in *Cirnenſe*, *Visnenſe*, *Zambrovienſe*, *Varſavienſe*, *Nurenſe*, *Viſegrodenſe*, *Zacrocinenſe*, *Ciechanovienſe*, *Lomſenſe*, *Rozanenſe*, *Macovienſe* & *Livenſe*, ita à Civitatibus principalioribus dicta. Præter quæ, habet multa oppida, utpote, *Pultoviam*, Epiſcopi Plocenſis Reſidentiam, in cujus diſtrictu *Præfatus Epiſcopus ſupremus* eſt *Princeps*, à quo neque nobilitati conceditur appellatio ad Regem. Item *Czermienſcum*, *Minskum*, *Varkam*, *Garvoliniam*, *Stanislaviam*, *Brocum*, &c. Inter omnes eminet. *Varſavia*, *Centrum Regni Poloniæ*, atque ob id ad comitia Regni peragenda deſignata Urbs; *Reſidentia Regis Poloniæ*. Baſilicis Principum Templis ſumptuoſiſſimè ædificatis plurimùm inſignis.

3. Pal. Maſoviæ.

Epiſcopus Plocenſis, ſupremus Princeps Pultoviæ.

4. *Pal.*

4. *Palat.* PODLACHIÆ. Habet ſub ſe tres diſtrictus: *Drohiczynenſem, Mielnicenſem*, atque *Bielſcenſem*, quæ tria oppida ſunt principaliora. Cætera ſunt: *Holovaczt, Suraſum, Viſovie Kniſcium*, &c. *4. Pal. Podlachiæ.*

§. VI.
De Principibus ac Regibus Poloniæ.

LEchus, primus Gentis Polonæ conditor perhibetur, qui cum fratre *Czecho*, ex *Illyrica* veniens fertur Polonos condidiſſe: ejus familia ad 150. annos principatum habuiſſe creditur. Ita ſcriptores Poloni, & communiſſimus Recentiorum ſenſus eſt. Videatur inſuper *Horn.* Orb. Imp. pm. 258. Illius ætas ſecundùm hos Authores incidit in annum circiter 550. quanquam diverſum quid ſentiat *Hartknoch*, qui Lechum ſeculo ſcilicet VII. Principem egiſſe Poloniæ ſcribit; ſed pluribus potior, quàm uni fides danda, præſertim extero. Poſt hujus familiæ exceſſum, *Duodecim Palatini*; *VVoiwodæ* nunc Polonis lingvâ ſuâ dicuntur, qui olim & nunc Lingvâ Pruſſicâ *VVaid-voiti* i. e. *litium diremptores* Regnum hoc ampliſſimum rexerunt. Quanquam nota hìc, nomen hoc Polonicum *VVojewoda* compoſitum eſſe, deſumptumque videri à Polonicis vocibus, *woinê wodze*, quod olim, cum Nobilitas ipſi, (unde Equitum accepit nomen, & Equeſtris ordo dicitur) bella contra hoſtes geſſerit, Præfecti nobilitatis, per Satrapias ſeu Provincias diviſi, ductores ad indicta bella fuerint; eorum enim officium erat, ſicut nunc eſt, in motu Regni publico, (*Poſpolite Ruſzenie* dicitur Polonis) nobilitatem Palatinatûs ſui expedire ad bellum, Ducemque agere; hinc *VVoiwoda* dictus eſt ille, qui *na VVoine wodzi* i. e. *ad bellum* ducit ſive, *wojenni wodzi*, i. e. *Belli Dux.* His wojewodis Sublatis, condidit *Secundam familiam*, Anno 700. *Cracus*, conditor Cràcoviæ ad Viſtulam, quò ſedem Regni ex Gneſna Tranſtulit. Hujus ſucceſſor creditur *Lechus* II. tandem Virago *Venda*, poſt cujus obitum, iterum *duodecim Palatini* rexerunt Poloniam. Palatinis his abolitis, regimen deveniſſe dicitur, ad *Præmiſlaum* ſeu *Leſcum I.* circa Annum Chriſti 760. Hinc ad *Leſcum II.* Anno 804. tum ad *Leſcum III.* Anno 810. Eum ſecutus *Popielus II.* circa Annum Chriſti 815. quem excepit 829. *Popielus II.* à muribus conſumptus. Poſt cujus exitum *tertiam familiam* condidit *Piaſtus* Anno 830. quem *Ruſticum* vocat *Hornius* c. l. p. 259. Ejus familia diutiſſimè regnavit, usque ad Annum Chriſti 1386. & ab hoc certior Poloniæ hiſtoria incipit. Piaſto, anno regiminis ſui decimo nono decedente, filius ejus eligitur *Zemovocites* i. e. *terrarum præfectus.* Hiſtoriis Polonis audit *Zemovitas.* Hunc poſt annos regiminis 32. filius in Regimine ſecutus, *Leſcus IV.* Hic anno regiminis 21. demortuus, reliquit filio principatum *Ziemomislo*, cui Anno 50mo. regiminis fata exſolvenri, filius ſucceſſit *Mieciſlaus Primus Chriſtianus Poloniarum Princeps*, qui poſt annos regiminis 35. ceſſit filio *Boleſlao Chobrio*, quem *Otto III.* Imp. R. *Regem* creavit, à quo tempore Poloniæ regnum exſtitit. Hunc ſecutus filius *Mieciſlaus II. Rex* Polon. & poſt hunc *Caſimirus* ex *Monacho* factus Rex. Hujus filius, *Boleſlaus Audax* dictus poſt

Lechus I. Princips Poloniæ creditur. *Lechica familia prima, regnavit 150. ann.* *Duodec. Palatini ſeu Woivodæ.* *Unde Nomen woiwodæ?* *Poſpolite Ruſzenie.* *Secunda familia Craci regnat in Polonia.* *Venda Princeps Pol.* *Duodecim Palatini.* *Tertia familia Piaſti.* *Mieciſlaus Primus Chriſtianus Princeps Poloniæ.*

I fata

Cædes B. Staniſlai Ep. Cracov. fata Parentis obtinuit Regnum, ſed *regium amiſit titulum*, quod B. *Staniſlaum* Epiſcopum Cracovienſem nefariè occiderat. Ejus ſucceſſores dein per aliquot annos titulo Regio abſtinuerunt ſcilicet *Vladislaus Hermannus*, Boleslai frater, qui principatum poſt fratris obitum tenuit per 21. annos. Poſt hunc *Boleſlaus III. Crivociſtus* Vladislai filius per annos 36. Huic ſucceſſit filius *Vladislaus II.* qui poſt 6. annos fatis ceſſit, fratri reliquit imperium *Boleſlaus IV. Criſpo.* Huic ſucceſſit frater *Miecislaus* ſenex inter varias turbas. Hunc depoſitum excepit *Caſimirus II. Juſtus*; dein *Leſcus albus*, cui ſe iterum immiſcuit *Miecislaus ſenex*; Quo anno 1202. mortuo, ſucceſſit *Vladislaus Laſconogas* Anno 1205. Poſt annum, Anno 1206. *Leſcus Albus* iterum, tùm 1226. *Boleſlaus Pudicus*. Poſt hunc Anno 1279. *Leſcus niger*, & qui Nigrum excepit *Primislaus*, qui per menſes 7. aut 8. *Regis nomen ſibi uſurpavit.* Hunc ſecutus 1296. *Vladislaus Locticus*; contra quem electus erat à nonnullis proceribus *Venceſlaus Bohemiæ Rex*, & dein, *Henricus Dux Glogocienſis* in ſileſia; Cùmque hic ad Regnum pervenire non poſſet, *Sileſiam* ſaltem à Polonica abalienare conatus eſt. Ita omnes *Sileſiæ Ducatus, quorum 17. erant*, in clientelam Joannis Regis *Bohemiæ ſe dediderunt*; & adhuc incorporati Regno Bohemiæ manent. Prævaluit tandem Vladislaus contra Venceslaum. Hunc ſecutus eſt *Caſimirus III. Magnus* dictus. Ultimus ex familia Piaſti, qui vitam cum Regno depoſuit Anno 1370. Ita Regnum Poloniæ ad *Ludovicum Regem Hungariæ*, Sorore Caſimiri genitum pervenit. Quo ſine maſculo decedente, utriusque Regni ſucceſſor conſtitutus eſt *Sigismundus Marchio Brandeburgicus*, quem tamen Poloni reſpuebant: Sibi filiam Ludovici *Hedvigem Reginam* poſcentes, ſed qui cum tali ſponſa regno potiretur, diſſidebant, utriusque expectationem fefellit tertius procus inopinatò ſe ingerens *Jagello* M. D. Lietvaniæ, Regno Reginâque potitus eſt his conditionibus, ut Chriſtianam amplectaretur Religionem, & Poloniæ Lietvaniam conjungeret. Ex hac Jagellonica familia ſibi ſucceſſerunt, ſequenter Principes.

4ta Familia Jagellonica in Polonia.

Anno 1434. *Vladislaus Rex Pol.* cæſus ad Varnam. Anno regiminis 10.

Anno 1447. *Caſimirus IV.* cui ſe Pruſſia ſubjecit Regnavit annos 45.

Anno 1492. *Joannes Albertus* regnavit ann. 9.

Anno 1501. *Alexander.*

Anno 1507. *Sigismundus I.* qui *Albertum Marchionem Brandeburg.* triceſimum 4tum & ultimum Ordinis Teutonici Magiſtrum 1525. *Ducem Pruſſiæ* fundavit Regnavit ann. 41.

Anno 1548. *Sigismundus Auguſtus*, *ultimus ex ſtirpe Jagellonica*, qui *Gothardum Kettherum*, ultimum Enſiferorum Ordinis Magiſtrum, *Ducem Curlandiæ & Semigalliæ* Anno 1561. creavit & Livoniæ dominum, quo extincto, poſt biennii interregnum electus erat *Henricus Dux Andegavienſis* Caroli IX. Regis Galliæ frater. Hic intellectâ fratris ſui morte, pertæſus Polonæ libertatis, cùm nonniſi tres menſes & dies 26. regnaſſet, inſciis omnibus, furtim in Galliam auffugit. Polonicâ

Henrici Regis obitus.

lonicâ contumeliâ invitati, evocare ipſum, cumque non compareret, Regnum ipſi abrogare, Remque publicam ſuam ad *interregnum* revocare. Poſt biennii novum interregnum, diviſis Polonorum ſtudiis, aliqui *Maximilianum Impatorem*; plures *Stephanum Bathori*, Tranſylvaniæ Principem evocârunt, qui ad regni habenas admiſſus, res Magnas contra Ruſſos geſtit: ſed undecimo regiminis anno *improlis* decedens Poloniam in novum *Interregnum* confecit; in quo iterum diſcordes Poloni, *Maximilianum* alii *Auſtrianum*, alii *Sigismundum III. Sveciæ Regem* ex Sigiſmundi Auguſti ſorore filium, reſignârunt. Hic in poteſtate Regni permanſit, repreſſo Maximiliano, qui captus à *Zamoſcio*, Regni Poloniæ Cancellario, regno renunciare coactus fuit. Sub hoc Rege, (mortuo Joanne III. Rege Sveciæ) *conjunctio Poloniæ & Sveciæ Regnorum* facta fuit Anno 1593. Cùm autem Sigiſmundus Catholicam in Sveciam Religionem reintroducere vellet, Sveci *Carolum Ducem Sudermanniæ*, patruum Sigismundi, gubernatorem conſtituunt, & denique Anno Chriſti 1599. Regno Sigismundo abrogato, Anno 1607. *Sveciæ Regem* Coronant. Regnavit Sigiſmundus III. Annos 55. poſt cujus exceſſum Anno 1632. *Vladislaus IV.* Princeps magni animi, quo ſine prole extincto, poſt annum Regiminis decimum ſeptimum *Joannes Caſimirus* frater Rex creatur. Qui cùm inter varias turbas annos ferè 17. regnâſſet, regno ſe abdicavit. Inde Poloni *Michaelem Coributum* Ducem in Wietznowiec Anno 1668. eligunt; poſt cujus fata Anno 1674. JOANNES TERTIUS (*Sobieſcius*) hodie rerum potitus, feliciter imperat.

Conjunctio Regnorum Poloniæ & Sveciæ Non diu Durab.

CAPUT IV.
De Pruſſia & Livonia.

PRuſia confinis Poloniæ, *Magnus Ducatus* habitus eſt, & licet Regno Poloniæ unita olim fuerit, ſemper tamen antiquitùs *peculiare ſuum conſilium publicum, peculiares leges, judicia, comitia, ararium ac belli gerendi rationem diverſam habuit.* Regio ſat ampla, opportunis maris Balthici portubus accommoda, urbium Illuſtrium, oppidorum, arciumque frequentiâ, incolarum divitiis claret.

§. I.
De Nominibus Pruſſiæ, Pruteniæ, Poruſſiæ &c.

NOmen autem Pruſſiæ variat. Dicta eſt antiquitùs *Prutenia*, & Pruſſi *Pruteni* & *Prutenii*: deinde abolito ferè nomine *Pruſſi*, incolæ audierunt & *Pruſci* Adamo Bremenſi dicuntur *Pruzzi* & *Prutzi* & Terra *Pruzzia.* Petro à Dysburg *Pruſchia* & incolæ, *Pruſchi.* In veteribus monetis, *Pruci* & Terra *Prucia.* Sæpiùs audiunt *Boruſſi* & etiam *Poruſi*, Teutonibus Preuſſen. Derivatio quoque Nominis variat. Et quidem *Prutenorum* nomen quod attinet. Sunt, qui vocem hanc Prutenus fingunt ortam à civitate quadam *Aprutis* nomine, ubi

Nomen Pruſſiæ variat.

Derivatio nominis Pruteniæ An à Aprutis nomine.

ne, ubi *S. Adalbertum* ſangvinem ſuum fudiſſe refert *Marian.* Scot. ad ann. 995. n. 12. p. 449. quod cum nulla nitatur auctoritate, omninò rejicimus.

An à Bructeris?

Eraſmus ſtella, vult Prutenos à *Bructeris* dictos eſſe, quaſi *Bructenos*, quorum Princeps *Bructerus* (aliis *Potyrus*) *Princeps Viſtulanorum & Pruſſorum*, cum *Julio* Cæſare bella geſſiſſe fingitur. Cui conſentit *Æneas Picolomineus Senenſ.* in ſtatu Europ. ſub Fried. III. c. 29. p. 74. tom. 2. Et *Jacob Spiegel. Henneberg* & alii. Verùm non placet hæc eorum ſententia. *Bructerus* enim ad *Amaſin* fluv. non ad *Viſtulam* habitâſſe, & à *Druſo* ſuperatus, imò à *Chamavis* & *Angrivariis* deletos fuiſſe innuunt, Strabo [i] & Tacitus. [k] Quare quod in Pruſſiam venerint, ibidemque conſederint, ſenſato viro vix probabile eſt.

An à Pruteno fratre Weidewuiti?

Alii, id nominis à *Pruteno*, fratre Weidevuiti, primi Pruſſorum Principis & Legislatoris, qui itidem Pruſſos rexiſſe dicitur, deducunt, & ab eo Prutenos dictos eſſe autumant: ſed quis ille fuerit, incertum eſt, uti & quando vixerit? Hunc alias *Stella* & *Kojolowicz* ad *Valentiniani* Imperat. R. *tempora* rejiciunt. *Guagninus* ad *Annum Chriſti* 503. Cæl. mislenta ad *Secul. XIII.*

Senſus Auctoris de Pruteno.

Me judice, *Prutenus*, quem Weidevuiti fratrem dicunt, fuit *aſſeſſor Judicii Prusſici* ejusque Weidewuiti *Conſiliarius intimus*, à *Pruota*, i. e. *prudentia*, *ſapientia*, dictus. Weidewuitis verò fuit ipſe Princeps ſeu *Legislator*, dictus à *weida*, quod *lites* & *voitis*, quod *judicem* & *præfectum* denotat; fuitque, *VVeidewuitis*, *litium diremptor.*

An à Prut. fl. Moldav.

Sunt qui Prutenos & Pruteniam nomina, deduci poſſe putant à *Prut. fluv. Moldaviæ*, ſcilicet ut Moldavia, à fluv. Moldav. Boſnia, à Boſna fluv. Sic & à Prut. Prutenia dicta eſt. Ita *Hartknochius.* [m] Et certe fluvius ille, Gothorum, (quibus noſtros Pruſſos conjungit Antiquitas,) terras olim alluebat, ubi *Chotin* caſtrum, quod ad Gothorum nomen alludit ſpectatur. Unde meritò conjici poteſt, quòd hujus fluv. acolæ Pruteni dicti, ſub Duce quodam ejusdem nominis, in has Pruſſiæ oras commigrârint. Accedit uti *Sarnicius* & ex eo *Sievenius* tradit, quòd ille fluvius, à Duce illius nominis *Prut.* dictus eſt. Quis autem ille Dux fuerit, non facile eſt conjicere.

Prutus Annianus.

Joannes Annius Viterbienſis [n] alicujus *Pruti* meminit, qui creditus eſt *filius Scythæ*, *Noæ*, *ex Araxa* filiâ, *Nepos*. Num verò hic *Prutus*, ad fl. Prut. manſerit, ac deinde in Pruſſiam migrârit: vel num ille Prutenus Pruſſici Weidewuiti frater, ex illis Wallachiæ oris, Baltiam versùs, huc deſcenderit, non facile dixerim. Liberum cuivis hac de re relinquo judicium.

Pruthenі quaſi Poruthenі.

Poruſſi, Boruſſi.

Sunt etiam alii, è quibus eſt etiam Hartknoch, qui ſuſpicantur Prutenos dictos eſſe quaſi *Poruthenos* i. e. *accolas & conterminos Ruthenorum* ſeu *Ruſſorum.* Et hoc ſenſu alii, ut videtur Pruſſos vocare *Poruſſos*, i. e. *confines Ruſſorum*, quod nomen alii leniùs efferunt, imprimis exteri. qui *Boruſſos* dicunt. *Po* enim Polonorum Pruſſorum Ruſſorumque idem eſt quod Latinorum *ad* vel *prope* ſic *Po*merani dicti *Pomorzani* i. e. *qui ad Mare*, vel *prope mare habitant.* Sic *Polabingi*, *accolæ fl.* i. e. *Albis.* Nomine autem Ruſſorum ſeu Ruſſiæ, non modo venit *Maſovia* ſed & *Lietvania* &

i lib. 7. Georg. k lib. 1. Annal: & lib. 16. c. 51. & lib. de morib. Germ. l Im alt und new Preuſſen pm. 666. m In Comm. lib. 2. Beroſ.

nia & *Zamogethia*, cum quibus Provincia Pruſſiæ conterminatur. Quod autem hæ Provinciæ, ſcilicet Lieto-& Zamogeth. ſub nomine Ruſſiæ Authoribus venerint, patet (1.) ex *Adamo Bremenſi*, qui libro de ſitu Daniæ expreſsè dicit *Samlandiam, contiguam Ruzzis.* (2.) ex *Helmoldo*: [a] *Litus*, inquit, *Slavorum*, *incolunt nationes*, *quarum ab Origine primum Ruſſi, deinde Poloni, habentes à ſeptentrione* Pruzzos, *ab Auſtro Bohemos.* (3.) ex *Dietmaro Merſb.* [b] ubi agit de *Brunone* Epiſcopo conſangvineo ſuo: *In duodecimo*, ait, *converſionis & inclytæ converſationis ſuæ anno, ad* Pruſſiam *pergens ſteriles hos agros ſtuduit ſermone divino fæcundare. Tunc in* CONFINIO DICTÆ REGIONIS ET RUSSIÆ *cum prædicaret, primò ab incolis prohibetur, & plus Evangelizans, capitur.* (4.) ex *Petro à Dysburg* part. 3. Chron. c. 2. Qui *Podlachiam* Provinciam, ſimpliciter vocat *Ruſſiam* videatur ſuprà de Lietvania. Sed ut ad Prutenos noſtros revertar, omninò mihi probatur eorum ſententia, qui Pruteniam & Prutenos à *Pruota* i. e. *prudentia* derivant. Certum quippe eſt, (1.) Pruſſos vicinis gentibus longè ſibi prudentiores viſos fuiſſe & exinde illud nomen ſibi adoptaſſe. Illa de prudentia præſumptio adhuc apud Nadravos Zalavonos, veros veterum Pruſſorum nepotes, adhuc vigere videtur, Cùm inter ipſos communiſſimum ſit proverbium: *Item! Teutones mox evadent tam prudentes ac nos.* (2.) Patet ex *bellicis Expeditionibus*, quas pro *Nomine ſuo*, Pruteni olim ſuſceperunt. Cum enim Maſovii alludentes ad nomen illorum, *Brutenos*, & Pruſſos *Brutos* appellarent, ſcommate hi cognito, bellum ipſis intulerunt, & editâ multa Maſoviorum ſtrage, rem ita confecerunt, ut amplius ſeſe non Prutenos, minùs Brutenos, ſed *Pruſſos*, i. e. *præſcientes* vocarent. Simon Grunaw. [c] Henneberg [d] ſimiliter actum cum *Principe* quodam terræ *Brambergenſis*, qui Pruſſos, quod imprudenter, nec ſatis circumſpectè cum Polonis agerent, *brutos homines* appellaverat atque ideo à Pruſſis, largis licet illos muneribus placare contenderet, deletus eſt. De quo Hœmeiſters Chron. [e] (3.) probabile eſt ex eo, quod hic in Pruſſia populus mutavit nomen ſuum. Nam primò dicti ſunt Pruteni; ne autem exteri ex alluſione vocis cavillandi occaſionem deſumerent, abolitò Prutenorum nomine, ſe Pruſſos nominârunt, quaſi *Præſcientes*, quique res ſuas accuratè deliberatoque conſilio faciant. Idem ſcil. Grunav.. c. l. Pruota enim *prudentia* & *intelligentia* eſt, à verbo *Prunta* i. e. *intelligo*, quod in futuro habet *Pruſſu intelligam*, inde *Prus* & *Pruſi* i. e. qui bene intelligent. Obiter hic noto, quod quidam Pruſſorum nomen derivare volunt à *Pruſia Rege Bythiniæ*, quem in has Pruſſiæ oras, mirè à Romanis vexatum, fugiſſe, & ab eo, incolas hujus terræ dictos fuiſſe Pruſſos referunt. Ita Dlugoſſij [f] videtur ſentire. Præter hanc vocis alluſionem adicit & hoc, quod *lingva Pruſſorum vetus*, cum *lingva Græca* conveniat. Ita enim ille: *Bythinii autem populi etiam in hanc diem* (in Pruſſia) *manent veſtigia*, *quoniam nonnulli Pruteni priſcæ lingvæ retinent vocabula, & ab Æolicis, Doricis, Atticis*

Pruſſia Ruſſiæ olim contermina.

Podlachia, Ruſſica Provincia olim.

Pruteni vox derivanda à pruota Gothico vocabulo.

Pruteni mutant nomen ſuum.

Pruſſiæ nomen non venit à Pruſia. Rege Byth.

Lingva Pruſſica non eſt Græca depravata.

K

a lib. 6. Chron. Slav. c. 1. b lib. 6. c. f. c Tractu 4. c. 1. Item. d Henneberg. in Tab. Pruſſ. comment. p. 332. e pm. 119 f tom. 1 hiſt. Pol. lib. 2. ad annum. 997. pm. 114.

Atticis & Jonicis populis competenter, intelliguntur. Cui quoque ſubſcripſit *Matth. à Miechov.* [g] Hæc de lingva Græca conprobat etiam *Jodocus VVillichius* in Comment in Tacit. [h] Qui *Pruſicam lingvam veterem, Græcam depravatam vocitat*, additque inſuper, quod *ipſe uſu idem comperiret, quoties cum Pruſſis Græciſſando locutus fuerit.* Hoc autem *à veritate quam longisſimè disſitum* eſſe, deducemus in tractatu de lingva Gothica. Quod autem *Pruſiæ* Regis in Pruſſicas oras *fugam* attinet, omninò fabuloſam dicimus. Quippe *Juſtinus* lib. 34. Hiſt. c. 4. memorat, Pruſſiam à filio, Regno exutum, etiam à ſervis deſertum, & à filio interfectum eſſe. Livius [i] de hoc Pruſſia habet hæc: *Pruſias Rex Bythiniæ* à *Nicomede* filio, *adiuvante Attalo Rege, occiſus eſt.* Eadem habet *Strabo.* [k] Cæterum Nomen Pruſſiæ veteribus incognitum, circa *ſeculum* à reparata ſalute *decimum* eruditis demùm innotuiſſe videtur. Primus, qui ejus mentionem fecit, eſt *Anonymus* quidam, *S. Adalberti Pruſſorum Apoſtoli, vitæ ſcriptor*; coævus Adalberti, ad finem Seculi X. qui tractatus adſcribi ſolet *Coſmæ Pragenſi*; ſed perperam: cum Coſmas Seculo XI. tempore *Ottonis III.* vixerit. *Surius* [l] meminit ibidem aliûs alicujus ſcriptoris, vitæ S. Adalberti, qui quoque Seculo X. vixit. Sequenti ſeculo, Pruſſiæ Nomen referunt *Diethmarus Mersburg.* [m] *Adamus Brem.* [n] *Helmold,* [o] qui vixit Seculo XII. Nomen iſtud Pruſſiæ vel Pruteniæ *notum* fuiſſe, puto ego, Seculo X. *non natum* aut tunc primò inditum; nam ante Seculum X. Pruſſos cum Polonis bella geſiſſe certum eſt, multaſque Polonorum terras, tempore Piaſti occupaſſe, quas iterum, ſucceſſor *Zemovoitis* recuperavit [p] neque alio nomine terras Pruſſicas quam Pruſſiam vel Pruteniam appellatas fuiſſe, Annales Sarmatici atque inprimis Ruſſici teſtantur.

Lapſus Willichii.

Pruſſiæ Regis interitus.

Nomen Pruſſiæ quando innotuit?

§. II.

De Terra Pruſſiæ, ſeu de ejus veteri Topographiâ.

Terra Pruſſiæ dupliciter conſiderari poteſt. 1mo. ratione *ambitûs illius Terræ*, quæ *ſpeciali nomine Pruſia* vocatur; 2do ratione *dependentium terrarum*, quæ ad illam Provinciam vel potiùs ad *Imperium Pruſicum* pertinuerunt. Ad Pruſſiam hoc 2*do modo* conſideratam referebantur Provinciæ iſtæ: *Maſovia*, *Pars Poloniæ*, *Zamogethia*, *Lietvania*, *Livonia*, *Ruſia Nigra*, *Albæquæ* potior pars, utpote unum Monarcham Pruſſicum, eandem agnoſcentes fidem, & religionem eandem profitentes. *Priori modo ſumpta Pruſia* habet ab *Oriente* Zamogethiam, Lietvaniam & Podlachiam, à *Meridie* Maſoviam, Dobriniam, Ab *Occidente* Viſtulam & Pomeraniam, à *Septentrione*, Mare Balthicum. Juxta numerum filiorum Weidewuiti *diviſa* creditur Pruſſia in 12. *Ducatus*. *Primus* habitus eſt SAMIA, ad quam olim ſpectàrunt non contemnenda territoria. *Valdau*, *Twangſte*, nunc

Imperium Pruſſicum.

Situs Pruſſiæ propr. hic dictæ.

Pruſſiæ 12. Ducatus. Samia.

g lib. 2. Chron. Pol. c. 8. p. 25. h part. 1. c. 14. pm. 476. i lib. 50. k lib. 14. Geogr. l tom. 2. addit. 23. April. m lib. 6. Chr c. f. n in lib. de ſitu Daniu. p. 147. o lib. 1. Chron. Slav. p Herburt. lib. 1. Hiſt. Pol.

nunc Regiomontum. *Lokſtait, Girmaw, Rudaw, VVargaw, Geilgarben, Pobeten, Beten, Laptaw, Schokaw, Tyraw, Medenais, Kaimen, Powunden.* 2*dus Ducat.* NATANGIA. Hæc in varia diviſa territoria antiquitùs; quorum nomina adhuc ab Authores notantur hæc: *Solidaw, Setumin, Gerdawen, Domnaw, Balgau,* &c. Præter hæc ab Ordine Teutonico ædificata Oppida: **Zinten/ Creutzburg/ Heiligbeil/ Friedland/ Schippenpeil/ Brandenburg.** 3. *Ducat.* ZALAVONIA; ubi antiqua territoria ſunt: *Ragaine, Tiſſe, Labgaw, Taplawo, Zalova, VVindaw, Kleipeda,* i. e. *Memela* civitas. 4*tus.* NADRAVIA ad quam, *Vilau,*[q] *Rettaw,*[r] *Cattaw,*[ſ] *Ottolich,*[t] *Cameſvich*[u] & alia plura territoria, teſte Dysburgio c. l. ſpectarunt. 5*tus.* SUDOVIA, ad quam referebantur territoria: *Pokeimen, Keimenaw, Merininken, Kroſſin, Ruisſin, Kriſſow, Selien, Kattigindo, Scurdo,* &c. 6*tus.* GALINDIA, olim *Regnum,* cujus *Rex Jeſugab* in Chronicis Pruſſicis celebratur. Hujus territoria quantum ſcire potui, non memorantur à ſcriptoribus, quod tempore adventus Ordinis Teutonici terra Galindica deſolata ſit reperta; jam vero referuntur arces & Oppida ſpectantia ad Galindiam: **Ortelsburg/ Raſtenburg/ Neidenburg/ Pasſenheim/ Preuſch Eulaw/ Lezen/ Lünenburg**/ &c. 7*mus.* Ducat. BARTONIA: olim diviſa in tres Partes in *Magnani,* ſcilicet & *Parvam Bartoniam* & *Plikbartoniam,*[w] Primi Pruſſicarum rerum ſcriptores, non nominant veterum Bartonorum territoria, præter nominatas iſtas Provincias. 8*vus.* VARMIA. Ubi præcipua territoria fuerunt *Honeda Glottinia,* &c. 9*nus.* POJEZAMIA. Ubi **Elbing/ Braunsberg/ Tolkmit/** *Sopna,* &c. 10*mus.* POMESANIA; ubi antiquitùs territoria reperta ſunt: *Quedin, Pranſter, Drogaw, Muker, Rogoſow, Zanter, Reſin.* 11*mus.* CULMIA, ubi fuerunt territoria plurima, imprimis hæc eminuerunt: *Chelmo, Roggo, Schlemmo, Potto, Grodek, Starigrod,* &c. 12*mus.* fuit LIETVONIS, & dicitur eſſe LIETVANIA, de quo ſuperiùs jam egimus. Hanc Pruſſiæ diviſionem, adhuc in uſu viguiſſe Seculo à nato Chriſto XV. patet ex Caſimiri III. Reg. Pol. Privilegio Pruſſis 1454. dato. Diviſa quoque Pruſſia fuit in Terram Albam, Superiorem, Inferiorem, Poſteriorem. Vid. lib. 1. c. 6. §. 5. pm. 73. quæ diſtinctio adhuc in uſu eſt.

2. *Natangia* 3. *Zalavonia.* 4. *Nadravia.* 5. *Sudovia.* 6. *Galindia.* 7. *Bartonia.* 8. *Warmia.* 6. *Pojezamia* 10. *Pomeſania* 11. *Culmia.* 12. *Lietvania.*

§. III.

Hodiernæ Pruſſiæ Deſcriptio.

HOdiè Pruſſia dividitur in *Regalem & Ducalem.* In REGALI eſt. 1. VARMIA, ſubjecta Epiſcopo ſuo, qui eſt *Princeps Romani Imperii,* incorporata Regno Poloniæ, ubi Primaria Urbs eſt *Heilsberg, Reſidentia Epiſcopi, Frauenburg,* ubi Cathedrale Templum *Braunsberg,* ad Paſſariam ſita, *Gutſtad, Alleſtein, Resla, VVormit, Melſacum, VVartenberg, Seburg.* 2. CULMIA, ubi præter Epiſcopalia bona, Palatinus hic Culmenſis poſſidet *Capitaneatus* ſequentes: *Kowalienſem,*

Pruſia eſt vel Regalis vel Ducalis. *Regalis Pruſſiæ Provinciæ ſunt.* 1. *Varmia.* 2. *Culmia.*

q Dyſburg. p. 261. r Id. p. 262. ſ Id. p. 262. t Id. p. 262. u Ibid. p. 263. w Dysburg. part. 9. Chron. c. 3. p. 72.

ſem, *Radzinenſem, Grudentinum, Lipinenſem, Golubenſem, Pozkrywnenſem, Brodnicenſem, Bratianenſem.*

3. Pal. Marienburgenſis.

III. Palatinatus MARGENBURGENSIS ubi Capitaneatus ſunt ſeqq. *Marienburgenſis, Chriſtburgenſis, Tolkmittenſis, Stumenſis.* Ad Pruſſiam *Regalem* refertur modò &

4. Pomerania ſeu Pomerellia.

POMERELLIA, ſeu *Palatinatus* POMERANIÆ in quo recenſentur ſeqq. Capitaneatus, ſcilicet *Skarſzevienſis, Tucholienſis, Kiſſovienſis, Pucenſis, Novenſis, Mirachovienſis, Hamerſteinenſis, Oſiecenſis, Sobovicienſis, Jaſienicenſis, Parchovienſis, Bondzechovienſis, Svezenſis, Kaſczierynenſis, Dirſovienſis, Gnievenſis, Schluchovienſis.* Huc referunt quidam *Rogoſnenſem, Lonkovienſem* Capitaneatus.

Pruſſiæ Ducalis 3. Circuli.

Pruſſia Ducalis dividitur in *tres Circulos*, nimirum *Samlandenſem, Natangenſem, & Superioris Pruſſiæ Circulum.* German. **der Oberlandiſche Krayß.**

1. Samlandenſis.

In SAMLANDENSI ſunt Capitaneatus: *Schacenſis, Fiſchauſenſis, Tapiavenſis, Neuhauſenſis, Labiavenſis, Inſterburgenſis, Tilſenſis, Ragnitenſis, Memelenſis.*

2. Natangenſis.

In NATANGENSI Circ. ſunt Capitaneatus: *Brandenburgicus, Balgenſis, Preuſch-Eulovienſis, Bartenſteinenſis, Raſtenburgenſis, Olecenſis, Bartenſis, Angerburgenſis, Liccenſis, Jorammerburgenſis, Reinenſis, Lotzenenſis, Seſtenſis.*

3. Superioris Pruſſiæ.

In SUPERIORIS PRUSSIÆ Circulo ſunt, Capitaneatus: *Hollandenſis, Lipſtadienſis, Preuſchmarcenſis, Oſterodenſis, Hoenſteinenſis, Marienwerdenſis, Riſenburgenſis, Neideburgenſis, Soldavienſis, Ortelsburgenſis.*

Inſigniores Capitaneatus Pruſſiæ.

Inter hoc Capitaneatus eminent præ cæteris: 1. *Brandeburgenſis*, cujus Capitaneus dicitur. *Director Terrarum Pruſſiæ.* 2. *Schacenſis*, cujus Capitaneus dicitur *Advocatus Terrarum Pruſſiæ* 3. *Fiſchauſenſis*, cujus Capitaneus vocatur *Advocatus Fiſchauſenſis.* 4. *Tapiavenſis*, qui eſt *Cuſtos quaſi Archivi Pruſſici.* Ex his Capitaneis plerumque eliguntur *Supremi Supremi Regiminis Conſiliarii*, vulgo **die Regimentß Räthe.**

Præter hos Capitaneatus ſunt adhuc alii, viris Illuſtribus, *iure hæreditario* collati. Ii ſunt: *Gerdavenſis* Cap. & *Nordenburgenſis* Cap. Illuſtriſſ. Dominis à *Schlieben. Gilgenburgenſis* Illuſt. Dn. *Finken à Finkenſtein. Morungenſis* Illuſtriſſimis Dominis à *Dohnau.* & alii.

§. IV.
De Principibus Pruſſicis.

ANte Cruciferorum tempora, *Pontifices Maximi, Krywe Krywaicziu* dicti Auctoritate ferè Regia rexerunt Pruſſiam, apud quos *jus belli & pacis* fuit, quorum Catalogum, cum & Lietvaniam gubernarint, in cap. 2. §. 7. retulimus. Præter hos fuerunt in Pruſſia *Principes & Reguli*, quorum Catalogus dari nequit, de quibus in Deliciis meis.

Catalogus Magiſtrorum Ordinis Teutonici Generales.

Ordinis Cruciferorum Teutonici Magiſtri Generales, ſub quorum Imperio Pruſſia fuit, ſunt ſequentes:

1. *Hermanus de Salza* qui *primus* Pruſſiam intravit ✠ mortuus, 1240. die 24. Julii. Nicol. Jeroſchin.
2. *Henricus de Hohenloh*, quem Chronici plerumque omittunt. *Hartknoch.*

3. *Conra-*

3. *Conradus Landgraw. Thuringiæ.* ✠ 1252. Marburgi *Henneberg.*
4. *Popo de Oſterna.* ✠
5. *Hanno de Sangethauſen.*
6. *Hartmannus de Heldrungen.*
7. *Burchardus de Swenden.*
8. *Conradus de Feuchtwangen.*
9. *Godfried de Hohenloh.*
10. *Siegfriedus de Feuchtwangen*, qui primus *ſedem* in Pruſſiam transtulit ✠ 1312. Marienburg.
11. *Carolus Beffart de Treviris* ✠ 1324. Treviris.
12. *Vernerus de Urſelen* ✠ 1330. die 18. Nov.
13. *Luderus Dux Braunſwig.* ✠ 1335. Regiomonti.
14. *Dietrich Com. de Oldenburg.* ✠ 1341. 15. Julii Marieb.
15. *Ludolphus König de weiczau.* ✠ 1346. Engelsb.
16. *Henricus Duſener de Arfberg.* ✠ 1351.
17. *VVinricus de Kniprode* ✠ 1382. 24. Junij. Marieb.
18. *Conradus Zolner de Rotenſtein.* ✠ 1390. 21. Maj. Kriſtburb.
19. *Conrad. Tiberius à VVallend.* ✠ 1394. 25. Julij. Marienb.
20. *Conradus à Jungingen.* ✠ 1407. 30. April. Marienb.
21. *Ulricus à Jungingen.* ✠ in pugna Tannebergenſi cœſus 1410. 15. Iulij.
22. *Henricus Reus à Plauen.* ✠ 1413. in Carcere Lochſtet.
23. *Michael Kuchmeiſter à Sternberg.* ✠ 1422. Dantiſci.
24. *Paulus Belitzer de Rusdorf.* ✠ 1440. 29. Dec. Marienb.
25. *Conradus de Erlingshauſen.* ✠ 1449.
26. *Ludovicus de Erlingshauſen*, cujus tempore *Pruſia* ſe Regi Pol. ſubjecit.
27. *Henricus Reus à Plauen.* ✠ 1470. 2. Jan. Morung.
28. *Henricus Reffle à Richtenberg.* ✠ 1477. 17. Febr. Regiom.
29. *Martinus Truchſes à VVetzhauſen.* ✠ 1489. 5. Jan. Regiom.
30. *Joannes de Tieffen* ✠ 1499. Leopoli in Ruſſia.
31. *Fridricus Dux Saxoniæ* ✠ 1513. 12. Dec. Rochlitz.
32. ALBERTUS MARCHIO BRANDENB. ultimus Magiſter Teuton. Ord. *Primus Dux Pruſiæ* ✠ 1568. 20. Martii Tap. *Primus Dux Pruſſiæ Vaſallus Regni Poloniæ.*
33. ALBERTUS FRIEDRICUS March. Brandeb. ✠ Dux Pruſſiæ, qui cum animo æger eſſet, adminiſtravit per Gubernatores 1. per *Georgium Marchionem Brandeb.* & poſt hujus fata, 2. per *Joachimum Friedricum* Electorem Brandeburgicum. ✠ 1616.
34. JOANNES SIEGMUND. Elector Brandeb. ✠ 1619.
35. GEORG WILHELM. Elect. Brandeb. ✠ 1640.
FRIEDRICH WILHELM. Elect. Brandeb. SUPREMUS DUX IN PRUSSIA. ✠ 1688. *Friedrich Wilhelm Supremus Dux in Pruſſia primus*
37. FRIEDRICUS Elect. Brand. SUPREMUS DUX IN PRUSSIA, hodiè feliciter Imperat.

Præter hoc Magiſtros Ordinis Teutonici Generales per aliquot annos fuerunt *Magiſtri Ordinis Teutonici Provinciales.* Horum Catalogus eſt: *Catalogus Magiſtrorum Ord. Teutonici Provinciales.*

1. *Hermannus Balck.* Electus 1230. ✠ 1233.
2. *Poppo de Oſterna.* El. 1239.
3. *Henricus de VVeida.* El. 1246. ✠ 1250.
4. *Friedricus de Fochsberg.* Hunc Grunovius habet, cæteri Chronologi omittunt.
5. *Ludovicus de Queden.* Grun.
6. *Gerdo de Hertzberg.* El. 1254.
7. *Helmrich de Goltbach.*
8. *Hermannus de Kali.*
9. *Hermannus de Gruntbach.*
10. *Helmricus de Reichberg.* El. 1259.
11. *Ludovicus de Balderſchein.* El. 1265.
12. *Theodoricus de Gadesleben,* El. 1271.
13. *Conradus de Thierberg.* El. 1274. *Senior.*
14. *Conradus de Feuchtwangen.* El. 1279.
15. *Mangold. de Sternberg.* El. 1280.
16. *Conradus de Ihierberg.* Fl. 1282. Junior.
17. *Meinhard. de Quernfurt.* El. 1288.
18. *Gotfriedus.* Hunc habet *Funkius.*
19. *Ludovicus de Schippen.* El. 1289.
20. *Martin de Gollin.* Intrepidus dictus. *Funk.*
21. *Helwich de Goltbach.* El. 1300.
22. *Conradus Sak* El. 1301.
23. *Henricus Comes à Plocko.* El. 1307. ultimus Provinciæ Magiſter, poſtea dictus *Commendator Magnus.*

§. V.

Quâ ratione Terra Pruſſiæ, præcipuè Culmenſis Ordini Teutonico tradita ſit.

Culmia Ordini Teutonico conceſſa.

MIra eſt in Hiſtoria Polono-Pruſſica perplexitas apud Authores utriusque gentis, *quâ ratione, quove Jure, Ordo Teutonicus Terram Culmenſem & alias obtinuerit à Conrado* Duce Maſoviæ, & aliis, cum pars hæc, jure omnia facta fuiſſe contendat, altera neget: Pars hæc ſub conditione traditam Pruſſiam dicat, altera contrarium defendat. Congruum omninò & ad tollendas perplexitates accommodum reputamus, ſi amico Veritatis & Antiquitatis Lectori, communicaverimus, *diplomata illa & Actitata*, quæ inter *Conradum* Ducem Maſoviæ & *Chriſtianum I.* Epiſcopum Pruſſiæ: inter *Epiſcopum Plocenſem, Principes Maſoviæ* & *Ordinis Teutonici Magiſtros*, interceſſerunt: quæ quidem pro *perditis* habita ſunt, nobis autem in MS. viſa, olim à Nobiliſſimo Domino *à Bretchem*, Proavo meo, reperta, ac cum illis ſcriptis, in *Archivo Pruſſico* fideliter collata, concordare atteſtor.

Res ita ſe habet:

Annô Chriſti 1222. Ipſis Nonis Auguſti, *Conradus* Dux Maſoviæ li-

viæ liberrimè *ceſſit partem aliquam Territorii Culmenſis Chriſtiano I. Epiſcopo Pruſſiæ*, cum utilitate libera, & cum *iure Ducali*, in remiſſionem peccatorum ſuorum, pro eô, quod aliquot Principes ex Germania, contra Pruſſos in Pruſſiam adduxerit. Diploma eſt tale: *Ego* CONRADUS DUX MASOVIÆ ET CUJAVIÆ, *notum facio omnibus fidelibus, tam præſentibus, quam futuris, quod Venerabili Domino* CHRISTIANO EPISCOPO PRUSSIÆ PRIMO & *ſuis ſucceſſoribus, pro eo, quod* H. Ducem Sileſiæ L. L. Wratislavienſem L. L. Lubeſcenſem *Epiſcopos Cruce ſignatos, & eorum Barones, cæterosque Cruce ſignatos verſus Pruſſiam, ad petitionem meam, meorumque Baronum, Caſtrum Culmen, per multos annos à Prutenis deſtructum, & totaliter deſolatum reædificare cum ejus bona voluntate permiſit, partem prædicti Culmenſis territorii, quondam caſtra Graudentz, VVabsko, Koprinen, VVilliſas, Colno, Ruch, Ryſin, Glamboki, Turne, Pin, Ploch, cum omnibus eorum villis & attinentiis*, CUM UTILITATE LIBERA *& cum* JURE DUCALI, *in remiſſionem peccatorum meorum liberrimè donavi. Dedi etiam ſibi, in eodem Dominio Culmenſi* centum villas *ac poſſeſſiones & hæreditates cum earum attinentiis, jure prædictorum Caſtrorum, quarum poſſeſſionum & villarum, villas iſtas ad præſens confero, videlicet,* Coſelko, Naroſſine, Mirſche, Harneſe, Volmuno, Oſtromeres, *& omnes villas, quas* Comeſyro *circa Colmen habuit,* Samko-lenis Croſcino, Paſceno, Wezwyno, Wnyslaw, Benkono, Glonino, (*Glommo*) Polanſche, Nenaugencz, Nedalyno, Crobno, Tuſeph, Kelź, Dambens, Selnovis, Poſtolko, Pomzino, Duc, Pojeſib, Ceredche, Unizhe, Parchenne, Gelencz, Gleſzowar, Oſtrowich, *omnesque hæreditates meas, circa* Loram, *cum earum attinentiis, & omnes villas meas, circa ſylvam* Gruch, *cum ipſa ſylva* Gruch, *& omnes meliores villas meas & hæreditates, cum earum attinentiis, usque ad* Centum Hæreditates *in Culmenſi Terra, cum omni libertate contuli. Ut autem prædicti Epiſcopi Pruſſiæ ad reædificandum Caſtrum Culmen, bona voluntas ac conſenſus accideret, Reverendus Dominus* GECHKO *Epiſcopus Plocenſis, cum ſuo Capitulo de* Tarnowo & Papawo *& de omnibus villis & poſſeſſionibus & de,* omni jure, tam ſpirituali, quam temporali, *quod idem Epiſcopus & ſuum Capitulum in prædicto Culmenſi dominio, olim habuerunt, videlicet, ab eo loco, ubi* Drevanza *de Pruſſia egreditur, juxta terminos Pruſſiæ in* Oſſam *& ſic inferiùs per Oſſam in* Vislam, *& ſic per Vislam* Surſum ad Drewanzam, *& ſic per* Drewanzam *ſurſum ad locum, ubi Drevanza egreditur de Pruſſia ad Epiſcopatum ſæpe dicti Epiſcopi, reſignârunt. Præterea autem in caſtro Culmenſi* CURIAM PROPRIAM, *& quicquid ad Dominium Culmenſis Territorii pertinet, exceptis bonis prædictis, quæ ſupradictus Epiſcopus Pruſſiæ ibi habet, aut impoſterum, quôcunq; juſtô modô aut emptione, à fidelium donatione habiturus eſt; quicunque Terram Culmenſem habuerit omnes proventus ipſius Terræ cum Epiſcopo Pruſſiæ dimidicabit. Inſuper* decimam temporalium *de parte ſua Epiſcopo Pruſſiæ dabit,* excepto Duce Sileſiæ H. *qui faciet cum Epiſcopo, ſecundum quod iis duobus viſum fuerit expedire. Ne itaque mea & ſupradicti Epiſcopi Plocenſis*

Chriſtiano I. Epiſcopo Pruſſiæ, pars Terræ Culmenſis conceſſa.

&

& ſui Capituli donatio, impoſterum, quod abſit, Duci poſſit in irritum, ipſam præſentis ſcripti atteſtationem tam mei ſigilli, quam etiam Plocenſis Epiſcopi & ſui Capituli, nec non Illuſtrium Ducum LL. Poloniæ & *H. Ducis Sileſiæ & Venerabilium Patrum V. Gnenſi Archi-Epiſc. conſentiente. J. Cracovienſ. P. Pozananſ. V. VVratislavienſ. L. Lubeſcenſ. M. Cujaviæ eorum Sigillorum impreſſione, dignum duxi roborare, imò & aliis teſtibus ſubnotatis: Gothardo Cancellario Mazoviæ, Nicolao Cancellario Cracoum. Arnoldo Mazoviæ: Marco Cracoum; Jacobo Sandomiriæ, Birſcone VVratislaviæ Palatinorum. Pactoslao, Cracoum, Miſtwino Sandomiri: Oſtaſio VVisliciæ, Clemente Plocinenſ. Theodoro Cruſviac. Mauricio VVladislav. Soboslao VVratislav. Stephano Poleslav. Petricone Lenciniæ Caſtellanorum. Acta ſunt hæc in Lonys, Anno ab Incarnatione M. CC. XXII. Nonis Auguſti, regnante Domino Noſtro JESU Chriſto.*

Hoc diploma in Originali produxit *Ludovicus Balderſchein*, Provincialis Pruſſiæ Magiſter, coram *Anshelmo Epiſcopo VVarmienſi* Anno Chriſti 1264. Menſe Febr. de quo in *Archivo Regiomontano.*

Anno 1228. Nono Calend. Maj. cum Ordo Teutonicus Pruſſos invadere promiſiſſet, promiſit quoque Conradus Dux Maſoviæ Ordini Teutonico *Terram Chelmenſem (Culmenſem.)* Diploma tale eſt: *In Nomine Domini.* Amen. *Nos* Conradus Dux Maſoviæ & Cujaviæ. *Notum facimus, tam præſentibus quam futuris, quod Hoſpitali S. Mariæ Domus Teutonicorum Fratrum Jeruſalem, pro ſalute animæ noſtræ & Parentum noſtrorum,* TERRAM CULMEN. *cum omnibus attinentiis ſuis, tam in aquis quam in agris & nemoribus, nihil utilitatis, nobis reſervantes, vel in futuro ſperantes, &* Villam Orlaw *nuncupatam in Cujavia jacentem contulimus in perpetuam proprietatem, integraliter poſſidendam, omnium hæredum noſtrorum accedente conſenſu. Sed ne vetuſtas Mater oblivionis, hanc noſtram Collationem irritum faciat, duximus illam Fratrum noſtrorum, omnium Ducum Poloniæ nec non Epiſcoporum & teſtium, qui prædictæ Donationi interfuerunt,* ſubſcriptione roborare. *Quorum hæc nomina ſunt: Dominus* Michael *Epiſcopus Cuiavienſis: Dominus* Guntherus *Electus Plocenſis. Comes* Arnoldus, *Palatinus Cuiavienſis, Comes* Zechæy *Judex Curiæ.* Stephanus *Frater ejus. Comes* Thomas, *Caſtellanus* Breſezk, *Comes* Golub, *Comes* Andreas, *Comes* Mauritius *Venator,* Albertus *Frater eius. Comes* Patrik Agazo, *Comes* Thomas, *Comes* Krywożudus, Grimislaus, *frater ejus* Ioannes *Subcamerarius*, Albertus Subagazo Ziros, *Subpincerna*, Nicolaus Ceſmż, Ztralek, Boguslaus, Bognadus, Boguslaus Dominus Gregorius *Subcancellarius*, Jacobus *Presbyter,* Nicolaus, Nicul, Anshelmus. *Datum in Beze. Anno Incarnationis Dominicæ.* M. DC. XXVIII. *Nono Calendar Maji.*

Ordini Teutonico Terra Culmenſis ceſſa.

Eodem anno *Chriſtianus I.* Epiſcopus Pruſſiæ confert militibus Ordinis Teutonici *Decimas* in territorio Culmenſi, in iis bonis, quæ Dux Maſoviæ ipſis, Salvo jure Epiſcopali, conferre potuit. Diploma eſt hujus tenoris.

In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Chriſtianus, Primus

Primus Prutenorum Epiſcopus, *notum facio univerſis, tam præſentibus, quam futuris, quod contuli militibus de Domo Theutonicâ, pro defenſione Chriſtianitatis*, Decimam, in territorio Chelmenſi, *in iis bonis, quæ Dux Conradus Mazoviæ & Cujaviæ prædictis militibus, ſalvo jure noſtro, licitè conferre potuit. Acta ſunt hæc Anno ab Incarnatione Domini MCCXXVIII.* 5. *Non. Maj. in Domo Ordinis Ciſtercienſis, quæ vocatur* Clara Tumba, *præſentibus* Abbate primo ejusdem loci, *Priori & Conventu, & Fratribus, de Domo Teutonica, Philippo de Halle* & *Henrico Bohemo, Conrado Mæcho, Legatis Pruſſiæ.*

Eodem Anno menſe Julio ceſſit ipſe Dux *Conradus* Ordini Teutonico, ut militaret contra Pruſſos, more Livonenſi *Terram Dobrzyn; cum ſpatio terrarum, quæ continentur intra Rivulos Chamenzam & Cholmenczam usque ad terminos Prussſiæ* & alia. *Terra Dobrzyn Ordini Teut. ceſſa.*

Privilegium hujus Ceſſionis eſt:

In Nomine Domini Noſtri JESU Chriſti Amen.

N*Otum ſit omnibus, præſentem literam inſpecturis, quod* Ego, Conradus Dux Maſoviæ & Cujaviæ, *filiis meis* Boleslao Kazemiro, Semovito, *bona ac ſpontanea voluntate conſentientibus, intuitu DEI & ſalvationis animæ meæ, & provinciæ Mazoviæ, contuli Magiſtro Militum Pruſiæ & fratribus eius militaturis contra Prutenos, more Livonenſi, Caſtrum* Dobryn cum ſpatio Terrarum, quæ continentur, inter hos duos rivulos Chamenczam, & Cholmenczam; usque in Pruſſiam; HÆREDITARIE, SUB PLENO JURE LIBERTATIS *ab eo & ſucceſſoribus eorum, perpetuò poſſidendum, cum parte villæ, quæ vocatur* Quercus ultra Vislam. *Contuli etiam eis villam ante Juvene VVladislae, quæ vocatur* Sedlce. *Abſolvi etiam eos ab* omni ſolutione theloniorum, *ubicunque pertranſierint ſive per terram, ſive per aquam. Statuimus etiam quod nullus habeat* jus judicandi inhabitatores earundem terrarum, *niſi iidem fratres*, exceptâ tantùm familia Ducis. *Ego quoque* Guntherus Eccleſiæ Mazovienſis Epiſcop. *cum conſenſu Fratrum meorum, ceſſi eisdem fratribus de Villa Eccleſiæ meæ in Dobryn, & cum Inſula magna ei pertinenti. Ceſſi, quod erat de decimis ſuperdictarum terrarum, quas excoluerint viri linguæ Teutonicæ*, exceptis duntaxat cultoribus Polonis. *Nos quoque* Canonici Eccleſiæ Vladislavienſ. *pro* Cambio, *quod Dux Conradus nobis fecit, ceſſimus eisdem fratribus, de omni iure, quod habebamus in Villa* Wiſſyn *& ejus attinentiis. Acta ſunt hæc publicè in ripa fluminis dicti VViſlæ contra civitatem Plocko Anno Incarnationis* MCCXXVIII. *Menſe Julio, IV. Nonar. eius Mens. Feſto Odabriæ eo die occurrente. Teſtes vero hujus facti ſunt:* Michael *Epiſcopus Cujavienſis*, Mikul artizup *Magiſter.* Joannes Dobroslaus, *Magiſter* Petrus, *Canonici Eccleſiæ Plocenſis.* Gothardus *Cancellarius*, Gregorius *Subcancellarius*, Joannes *Abbas Beati Adalberti Plocenſis*, Venceslaus *Abbas*, Gerhardus *Præpoſitus*, Petrus *Prior Chirwenſis Eccleſiæ* Boguſſa, *Palatinus Maſoviæ, Comes* Arnoldus, Ceteus *Judex,*

Epiſcopi Maſovienſis Ceſſio.

M

dex, Abraham *Pincerna*, Martinus *Dapiſer*, Vitus *Caſtellanus de Plonz*, Matthæus *Caſtellanus de Ratceris*, Soguta *Dapiſer*, Barta *Succamerarius*, Adalbertus *Caſtellanus de Antiqua VVladislaë & alii nobiles quam plures. Ne vero aliquis impoſterùm contra has donationes ritè celebratas, aliquatenus venire præſumat, Formam ipſarum conſcribi & Sigillorum noſtrorum de communi conſenſu fecimus corroborari.* &c.

Anno 1230. Idem Dux *repetit Donationem* illam promiſſam Ordini Teutonico, ſequenti Diplomate*:*

Repetitio donationis Conradianæ.

In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Conradus, Divina miſeratione Dux Maſoviæ & Cujaviæ, *cunctis præſentibus & futuris præſens ſcriptum inſpecturis, notum eſſe volo, quod intuitu Divinæ retributionis, meæque ſalutis animæ & propter defenſionem fidelium uxore meâ Safiâ, filiisque meis, Boleslao, Kaſemiro, Semevito, Seminisl. conſentientibus. Dedi Beatæ Mariæ & fratribus de Domo Teutonicâ* totum ex integro Chelmenſe territorium, cum omnibus ſuis appendiciis; ab eo loco, ubi Droanca egreditur terminos Pruſſiæ per ipſum fluvium usque ad Vislam, & per Wislam usque ad Oſſam, & per Aſcenſum Oſſæ usque ad terminos Pruſſiæ *in perpetuum poſſidendum, cum omni utilitate & omnimoda libertate, & jure eorum quæ eſſe poſſunt in Terra, ut eſt aurum, argentum, cæterorumque metallorum genera, Caſtores aliæque venationes, quarumcunque ferarum; ſive in aquis. Aquarum vero decurſibus, foris, moneta, theloneis & in cæteris, quæ ſcribi ſolent in privilegiis. Promiſi etiam, ut quicunque prædictos fratres impedierit, in præſata poſſeſſione, quod ego tota mea virtute defendam eos. Ipſi quoque Fratres, cum omni fidelitate promiſerunt mihi cunctisque meis hæredibus, ſecundum DEUM & eorum poſſe, contra inimicos Chriſti & noſtros, videlicet omnes paganos ſine fucatione, & omni ſimulatione*, etiam uno eorum ſuperſtite *unà nobiſcum omni tempore fore militaturos. Teſtes donationis hujus & promiſſi ſunt*, Michael *Epiſcopus Cujavienſis*, Chriſtianus *Epiſcopus Pruſſiæ*, Pacozlanus *Senior*, *Comes Dirſurag*, Nicolaus *Cancellarius*, *Magiſter* Joannes *Cancellarius*, Gregorius *Subcancellarius. Ne igitur hæc Donatio tam utilis & neceſſaria aliquorum calliditate & verſutia irritari valeat, ſed potius integra permaneat & inconvulſa, ipſam teſtium inſcriptione, meique ſigilli & eorum appenſione ſollicitè curavimus præmunire. Acta ſunt hæc Anno incarnationis Dominicæ M. CCXXX. Ego* Guntherus *Epiſcopus Mazoviæ ſubſcribo.*

Eodem anno, idem *Conradus* Dux confert reipſa *totam terram Culmenſem* eidem Ordini in veram ac perpetuam hæreditatem, pleno jure cum omni utilitate, quam donationem *Alexander* Pont. Max. confirmavit, ſequenti Privilegio:

Confirmatur Donatio ab Alexandro P. M.

ALEXANDER EPISCOPUS, *Servus Servorum DEI, dilectis filiis meis & fratribus Hoſpitalis S. Mariæ Teutonicorum Jeruſalem ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Pietati proximum & rationi conſentaneum arbitramur, ut vobis, qui voluptatibus ſeculi derelictis, tollentes crucem, ſecuti eſtis DEUM crucifixum, omnem, quam cum DEO poſſumus favoris gratiam liberaliter impendamus, præſertim, cum*

nos,

nos, licet immeriti vices eiusdem Domini geramus in Terris, qui ſua veſtigia ſequentibus perennis vitæ præmia largietur in cœlis. Hinc eſt, quod ſicut veſtro relatu didicimus, cum ad Pruſſiæ partes, Salvatoris virtute præambula procedentes, in Terra, nomine Culmen, quam à Chriſtianis, longis retro temporibus habita, tam prædeceſſoribus claræ memoriæ Conradi Duci, Poloniæ durantibus in eadem. Idem Dux vobis pro ſalute ſua & fidelium, in confinio dictarum partium, poſitorum pia liberalitate donavit, prout in ejusdem privilegio ſuper hoc confecto, plenè perſpeximus contineri, conſtructis per vos caſtris & villis, non absque multis laboribus & expenſis. Et Prutenorum impetu, Divina propitiante gratiâ refrenato, ac dictorum ſalute procurata fidelium, quos à multis temporibus conflixerat eorundem inſania Prutenorum, Pruſſiæ Partem Chriſtiano Nomini reddideritis ſubiugatam. Nos ad inſtar felicis recordationis B. Papæ, prædeceſſoris noſtri volentes, ut pro ejusdem acquiſitione Terræ, eo pleniùs veſter animus invaleſcat, quo vos & exiſtentes ibidem fidei Catholicæ Profeſſores à nobis obtinebitis gratiam ſpecialem, quod à vobis, ſuffragante exercitu Chriſtiano, jam de ipſa Terra, Actore Domino, noſcitur acquiſitum, in jus & proprietatem B. Petri ſuſcipimus, & eam ſub ſpeciali Apoſtolicæ Sedis protectione ac defenſione perpetuis temporibus permanere ſancimus, ipſamque vobis ac Domui veſtræ, cum omni jure & proventibus ſuis concedimus in perpetuum liberè poſſidendum. *Ita ut per vos & alios dicta terra nullius unquam ſubjiciatur dominio poteſtatis. Quæ verò in futurum, largiente Domino, inſiſtendo defenſioni Chriſtianitatis de terra paganorum, in eadem Provincia, vos contigerit adipiſci, firma ac illibata vobis veſtriſque Succeſſoribus,* ſub jure & proprietate Sedis Apoſtolicæ, *eodem modo ſtatuimus permanſura. Cæterum in eadem Terra, diſpoſitioni Sedis Apoſtolicæ reſervamus, ut per ipſam, cum vos propitiatione divina annuente, oblata ejusdem Terræ ſpacia contigerit obtinere ac de ipſius ſtatu per vos pleniùs fuerimus informati, ordinetur* de conſtituendis in ipſa Eccleſiis & inſtituendis ibidem Clericis, Epiſcopis & Prælatis aliis, nec non de providendo, *quod idem de Terra præfata congruam habeant portionem. Et quod permiſſiones & portiones, quas præſentibus habitatoribus ejusdem Terræ feciſſe noſcimini, aut futuris facietis impoſterum à nobis valeant obſervari.* Et *quod* in recognitionem Dominii & perceptæ à Sede Apoſtolica libertatis Eccleſiæ Romanæ cenſus annuus præſolvatur, *ſicut in Domino ad honorem Eccleſiæ & utilitatem noſtram viſum fuerit expedire. Tenorem autem prædicti Privilegii vobis à præfato Duce conceſſi, de verbo ad verbum præſentibus fecimus annotari; qui talis eſt:*

In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen! Quoniam juxta verbum viri ſapientis, generatio præterit, & generatio advenit, nihilque ſtabile & permanens eſt, ſub ſole vanitati & mutabilitati ſubjacent univerſa, ne labentibus cum annis rerum magnificè ſeu utiliter geſtarum labatur pariter & aboleatur memoria, munificentias &c. libertates, præſertim in pias cauſas & loca religioſa collatas, ſcripturâ convenit perpetuari, quæ non ſolùm omnem emergentem impoſte- *Donatio Conradi Duc. Maſoviæ, & de hac donatione Privilegium.*

rum

rum præcidat & tollat ambiguitatem, verùm etiam univerſis, ad quorum notitiam pervenerit, laudabilis & imitatione digni exempli ſpeciem repræſentando commendet, & ad ſimilia imitanda accendat. Cum enim omne datum optimum & omne donum perfectum deſurſum ſit à patre Luminum deſcendens, qui dat omnibus affluenter & nemini improperat, hominibus concedens temporalia, non ut placeant aut delectent, quæ in ſui naturâ vana, vaga ſunt & corruptibilia, ſed tanquam ſemen & materia ad exercenda miſericordiæ opera, benignè ſubminiſtrans. Oportet diem extremæ meſſionis, quando omnes ſimul in unum, dives & pauper ſtabunt ante Tribunal diſtricti judicis, rationem de omnibus geſtis ſtrictiſſimè reddituri, operibus charitatis prævenire, in hujus vitæ viâ ſeminandâ, quod tunc metatur in patriâ, quando in exultatione reportabuntur manipuli bonorum operum, cum fructu centuplato. Ea propter *Ego Conradus Divina miſeratione Dux Maſoviæ & Cujaviæ*, cunctis præſentibus & futuris, ſcriptum præſens inſpecturis, notum eſſe volo, quod cum Pruteni & alii Chriſtiani nominis inimici, *magnam partem Terrarum mearum* ipſis adjacentium deprædationibus, incendiis tam Eccleſiarum, quam aliorum locorum, interfectionibus ac captivationibus virorum, mulierum & permultorum, peccatis hominum, qui altiſſimum in ſuis vanitatibus irritaverunt exigentibus, miſerabiliter divina permiſſione vaſtaverint, eorumque qui Chriſtum oderunt, ſemper aſcendens & ſuper aſcendens ſuperbia invaluerit, adeo ut nec adhuc ipſum in membris vivis perſequi ceſſent, aut deſiſtant; non ſolùm res, imò magis ipſum ſangvinem fidelium, inter infinitas & horrendas auditu & dictu abuſiones, quas in contumeliam exercent Creatoris, ſitientes, ſperans per viros religioſos manum Domini, quæ nos tetigit, & flagellum indignationis ſuæ placare, ejusque favente gratiâ, qui ſuis adeſſe conſvevit per Chriſti milites, quorum ſpes, virtus & gloria DEUS eſt, brachium fortitudinis Saracenorum conterendum, ſalutis animæ meæ ac meorum, æternæque retributionis intuitu, ac ob defenſionem fidelium in Polonia, *uxore mea Agaſia, filiisque meis Boleslao, Caſimiro, Zemovito, expreſſè de bona & ſpontanea voluntate conſentientibus, accedente quoque conſilio & conſenſu Epiſcoporum*, *Magnatum & Majorum Terræ meæ* dedi & contuli Hoſpitali S. Mariæ Domûs Teutonic. & fratribus ejusdem, damus *totum & ex integro Culmenſe territorium, cum omnibus ſuis attinentiis*, ab eo loco, ubi Drivenca egreditur Terminos Pruſſiæ, & per deceſſum ejusdem fluminis usque in Vislam, & in deceſſu Vislæ, usque ad Oſſam, & per aſcenſum Oſſæ usque ad terminos Pruſſiæ, in veram ac perpetuam proprietatem poſſidendum, pleno jure, cum omni libertate, fructu & utilitate, totam terram, cum aquis, aquarumque decurſibus, ſtagnis, paludibus, montibus vallibus, ſaltibus, nemoribus, ſylvis, arbuſtis, pratis, paſcuis omnibus cultis & incultis, viis & inviis, cum omnium eorum *libera & plena utilitate & fructu, quæ in prædictis omnibus ſunt vel fuerint inventa, apparentia, vel inculta, & ſpecialiter ſive aurum, ſive argentum, vel alia quæcunque ſpecies æris vel metallorum aut gemmarum, fontes vel*

venæ

venæ ſalis & quiquid omninò in Terrâ vel ſupra, vel in aquis inventum fuit, Caſtores & omnes venationes quarumque ferarum, *piſcationes* quoque piſcium omnis generis, cum ipſis aquis prædictis, & omni eorum proventu & utilitate *in piſcationibus, navigiis, paſſagiis, pontibus, molendinis & inſulis cum villis & caſtris, oppidis, grangiis, foris, monetis, pedagiis, theloneis terrarum & aquarum, & omnino cum omnibus contentis*, intra limites prædictos & pleno jure & integra libertate, ipſorum etiam limitum, ſine qualibet diminutione, *cum omni honore & jurisdictione, perfecto ac vero Dominio, proprietate ac poſſeſſione omnium prædictorum*, & aliorum omnium, quæ in privilegiis largitionum, in favorabiles quaslibet perſonas vel loca, in favorem, commodum & cautelam eorum, quibus confertur, conſcribi ſolent aut poſſunt, ita ut beneficium meæ collationis, *largiſſimam ad omne commodum honorem & utilitatem domûs & fratrum eorum recipiat interpretationem.* Nihil prorſus juris, utilitatis, advocatiæ, patronatûs, vel cujuslibet alterius juris, ditionis aut poteſtatis, quocunque nomine cenſeri poſſit vel appellari, mihi hæredibus vel ſucceſſoribus meis, in omnibus ſupradictis, vel quolibet eorum retinens aut reſervans, ſed omnia ea, cum libertatibus & pleno & integro jure, ſine omni dolo, fraude, raptione ac raptioſitate, ſine diminutione, ac coarctatione, *cum bonâ & exuberante fide, & largiſſimo intellectu*, Domui & fratribus memoratis contuli, & collata recognoſco, me hæredes & Terram meam obligans & teneri volens de vinctione. Præterea quiquid de perſonis vel bonis omnium Saracenorum, captivatione, deprædatione, extorſione, occupatione vel ſubjugatione, mobilium ſive immobilium terrarum vel aquarum, atque omnium in eis contentorum, quolibet modo fratres prædicti adipiſci potuerint, cum omni & integro jure ac libertate ſuperius præmiſſæ donationis, nulla prorſus diminutione, coarctatione vel impedimento ipſis à me, hæredibus meis, vel quolibet alio, quem nos prohibere vel coarctare poſſumus, præſtando vel procurando eisdem conceſſi, cum vera proprietate & perfecto Dominio, quiete poſſidendum; et in hoc conſenſi, *cum uxoris meæ, filiorum meorum, Epiſcoporum, Baronum & Magnatum Terræ meæ conſenſu*, contra omnem hominem ad obſervationem & defenſionem omnium ſupradictorum, ſecundùm omne poſſe & totas vires meas, eisdem auxilium & conſilium bona fide promittens omnes hæredes ac ſucceſſores meos & terras meas obligans mecum & aſtringens, ad *ratihabitionem, obſervationem & conſervationem donationum, conceſſionum, obligationum & promiſſionum omnium ſupradictorum.* Fratres quoque prædicti bona fide repromiſerunt mihi hæredibusque meis, ſecundùm DEI honorem & amorem, *contra Prutenos & alios Saracenos nobis conterminos*, Terram noſtram impugnantes, quamdiu hoſtes fidei ſunt & inimici cultûs Chriſti aſſiſtere, & ſine dolo ac fictione unà nobiſcum omni tempore militare; Ne igitur donationes & conceſſiones prædictæ, celebri dignæ memoriâ tam utiles, quàm neceſſariæ, non ſolùm ſecuritati fidelium in Polonia, *qui graves impugnationes & oppreſſiones ab hoſtibus Chriſti jam dudum ſuſtinuerunt*, in

præſenti proficientes, verùm etiam propagationi & ampliationi SS. Fidei Catholicæ, ut etiam ipſos infideles, quorum exinde ſperatur converſio, per DEI gratiam profuturæ, abeant in oblivionem, aut cujuscunque calliditate, dolo, verſutiâ, ſiniſtra interpretatione debilitari, perverti, frangi, violari valeant, aut irritari, vel ſaltem malevola machinatione attemptari, ſed potius piæ meæ donationes ſanctæ firmæ maneant & inconvulſæ; Ad perpetuam præfatorum geſtorum memoriam præſentem paginam teſtium infraſcriptione *mei, uxoris meæ, Epiſcoporum & Magnatum Terræ meæ ſigillis* roborari feci ac communiri. Acta ſunt in *Cruſswitz ante Pontes* ab Anno Incarnationis Dominicæ MCCXXX. menſe Junii, Indictione tertia. Teſtes horum ſunt, *Guntherus* Epiſcopus Maſoviæ, *Miſlie* Epſ. Cujaviæ, *Chriſtianus* Epiſcopus Pruſſiæ. *Arnoldus* Præpoſitus, *Wilhelmus* Decanus, *Pacoſlaus* Junior, Comes Dirſchovienſis, *Nicolaus* Cancellarius, Magiſter *Joannes*, Magiſter Cancellarius, *Georgius* Subcancellarius & quàm plures alii tam religioſi quam ſeculares.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ protectionis, conceſſionis & conſtitutionis infringere vel ei temerario auſu contravenire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis dei & Beati Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dabantur Vitterbij 7. Calend. Aug. Pontificatus noſtri Anno III. Eodem Anno ceſſit *Epiſcopus Pruſſiæ Chriſtianus*, bona ſua quæ habuit, in territorio Culmenſi, *reſervatis reſervandis*. Ceſſio hujus tenoris eſt.

Ceſſit Chriſtianus I. Ep. Pruſſiæ bona ſua in Culmenſi territorio.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Ego Chriſtianus primus Pruſſiæ Epiſcopus, *notum eſſe volo, univerſis præſens ſcriptum inſpecturis, quod propter DEum & ob defenſionem Sacroſanctæ Matris noſtræ Eccleſiæ, heu! jam pene in partibus illis depopulatæ à Paganis, videlicet teritorio Chelmenſi, Fratribus de Domo Teuthonicâ, quicquid habui, dati mihi à* Duce Conrado, vel ab Eccleſia Plocenſi, vel empti, *libere contuli, ut ipſi mihi, omnibus meis ſucceſſoribus ſint parati, contra Pagans pugnaturi. Ipſi vero mihi in eodem territorio jam ſupradicto contulerunt* de omni aratro, unam menſuram tritici, & aliam ſiliginis, & ducenta aratra & quinque hologia unumquodque de quoque aratro, cum omni utilitate. *Teſtis autem hujus donationis & promiſſi.* Henricus *Abbas de Lucca. Frater.* H. *Sacerdos.* Fr. H. *Converſus, Fratres milites Chriſti, Andreas Götz Cæterique quam plures, Alexander Sacerdos, Cives, Albertus, Scultetus, Mauricius, Hildebrand & quam plures. Et ut hæc permaneant inconvulſa, ſigillorum noſtrorum præmunivimus appenſione. Acta. Incarn. Domin. M. CC. XXX.*

Ceſſit Epiſcopus Plocenſ. bona ſua in Terra Culmenſi Ordini Teuton.

Similter & *Epiſcopus Plocenſis* bona Ordini Teutonico ceſſit, quæ habuit in Terra Culmenſi. Diplomatis tenor, prout Epiſcopo Vladislavienſi monſtratum eſt hic.

Nos Dei gratia. Eccleſiæ Vladislavieſis Epiſcopus, Univerſis Chriſti fidelibus, quorum intereſt, vel intereſſe potuerit, præſens ſcriptum audituris ſeu viſuris ſalutem in Domino ſempiternam. Univerſitati ve-

ſtræ

ſtræ præſentibus innoteſcat, nos interfuiſſe compoſitioni habitæ, inter Venerabilem Fratrem noſtrum Epiſcopum Plocenſem & ejus Capitulum ex una parte, & Honorabiles viros Præceptorem & Fratres Domûs Teutonicæ in Pruſſia ex altera, & dictæ compoſitionis literas Epiſcopi & Capituli Plocenſis, ſigillis roboratas, & nulla ſui parte vitiatas nos vidiſſe & relegiſſe, quarum tenor talis eſt.

In Nomine Domini Noſtri JESU Chriſti Amen. Nobis Andreâ DEI gratiâ Epiſcopo, & Capitulo Plocenſis Eccleſiæ convenientibus, cum viris honorabilibus & religioſis, Fratre videlicet G. Præceptore & fratribus ſuis Domûs Teuthonicæ S. Mariæ in Pruſſia, apud Villam Venerabilis Patris Domini Wolimiri, DEI gratia Wladislavienſis Epiſcopi, quæ dicitur Parchan, ut mediante dicto Domino Epiſcopo, compoſitionem amicabilem cum dictis Præceptore & ejus fratribus iniremus, per quam omnis materia controverſiæ, inter nos & ipſos toleretur. Dicti Præceptor & Fratres, quoddam inſtrumentum bonæ memoriæ Domini G. quondam Plocenſis Epiſcopi in medium protulerunt, cujus tenor talis eſt:

In Nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen? Nos divina miſeratione Guntherus *Epiſcopus V. Decanus Plocenſis cum noſtro Capitulo univerſis Chriſti fidelibus tam præſentibus quàm futuris in perpetuum. Quia religioſam vitam eligentibus, congrua conſideratione conſpiciendum eſt, & providendum, ne unquam à DEI ſervitio & devotione per illicitas controverſias ABSTRAHANTUR, & maximè militibus Chriſti, qui perſonas ſuas pro Chriſti amore, periculo ſupponere non formidant; ideo nos Zelum DEI habentes ad honorem & Commodum S. Eccleſiæ DEI, milites Chriſti, ſcilicet, Fratres de Domo Teuthonica Hieroſolymitanâ, qui inimicis Chriſti audacter reſiſtunt, & eos etiam fortiter impugnant, in quantum poſſumus, in ſua conſtantia fovere volumus & manu tenere. Cùm igitur Illuſtris Dux* Conradus Mazoviæ & Cujaviæ, *Terram Culmenſem, cum omni utilitate & proventu, qui nunc eſt, vel impoſterum inventri poteſt, cum omnibus caſtris & prædiis & omni libertate & immunitate, nihil ſibi in prædicta Culmenſi Terra Juris ac Patrimonii reſervando, dictis fratribus perpetualiter contulerit poſſidendum, videlicet infra terminos Drywancæ DEFLUENTIS IN WISLAM ET WISLÆ inferius, usque in Oſſam, & Oſſæ ſuperius usque in Pruſſiam. Nos quoque conſiderantes devaſtationem Epiſcopatus noſtri ibidem per paganos Pruſſos, volentes etiam prædictos Fratres noſtris donationibus, ad pium propoſitum, quod habent, ſuper commodo & pace fidelium ardentius incitare, omnia prædia & poſſeſſiones in prædicta Terra* Culmenſi *ad Epiſcopatum noſtrum pertinentes tam in Caſtris quàm in villis, agris, paſcuis, ſilvis, aquis cæteriſque appenditiis, & omnes decimas & Eccleſias & earum Patronatum cum omni Jure & libertate, quæ ibidem habemus, vel habere poſſemus, dictis fratribus liberaliter conferimus in veram proprietatem, eisdem fratribus perpetualiter poſſidenda, infra terminos ſupra dictos, hoc duntaxat excepto, quod Chriſma & conſecrationes Abbatum, Monialium, Eccleſiarum*

&

& alia Sacramenta Eccleſiæ à nobis expoſcantur, per quæ noſtræ prætaxatæ donationi eisdem ſcilicet fratribus in nullo aut derogari queat aut deperire. Ut autem hæ meæ donationes ratæ ſint impoſterum, & à nullo homine poſſint inviolari, præſentem paginam noſtris ſigillis ſcilicet Epiſcopi & Chorali communivimus. Actum in Poloćzk. Anno Dominicæ Incarnationis M. CC. XXX. 15. Calend. April.

Hoc igitur lecto & intellecto, mediante & ordinante ſupradicto Domino. V. Vladiſlavienſi Epiſcopo duximus ipſum, ſicut jacet, ratum habere; & quia non ſolùm in præmiſſis decimis & aliis ſupradictis, verùm etiam in omnibus, quibus poſſumus, ſupradictorum Præceptoris & Fratrum devotionem reſpicere volumus & amplecti, ſuperaddimus eis menſuras, *quæ in Culmenſi Territorio de* uncis & aratris, *ſecundum conſvetudinem habitam ſolent dari, cum omni jure, quod in eisdem habemus, vel impoſterum habere poſſemus. Præterea, ut paci & concordiæ pleniùs intendamus, renunciamus penitus omni impetitioni, exceptioni, quas hactenus in ſupradictos Præceptorem & Fratres, quacunque de cauſa dignoſcimus habuiſſe, ipſi verò Fratres benevolentiæ noſtræ grato occurrentes aſſenſu, in recompenſationem hujusmodi, Allodium, quod eſt ſupra Lacum juxta Culmenſes ſituatum, contra Allodium* Lucholdi Surdi, *cum pratis, utilitatibus, & omni commodo, quod infra terminos dicti Allodii poterit comprehendi, & liberum uſum piſcandi in ſupradicto lacu, quotiescunque nobis neceſſe fuerit ac opportunum Nobis & Eccleſiæ noſtræ purè & liberaliter contulerunt, adjicientes eidem allodio* centum uncos, *qui Polonicè dicuntur* Badla, *ubicunque vicinius ſibi vacantes habuerit Eccleſia Culmenſis. Si autem dictorum uncorum numerus compleri non poteſt, ſecundùm quantitatem defectûs fiat ſuppletio per Aratra Teutonicalia ſimiliter vacantia Eccleſiæ memoratæ. Contulerunt etiam nobis* ducentos manſos in Terra Lubernæ Maſoviæ *finibus contiguos in quacunque parte duxerimus eligendum, adjicientes dictis manſis* duos lacus, *ſi infra terminos ipſorum manſorum fuerint inventi, quod ſi non, in locis vicinioribus aſſignabuntur. Has itaque donationes nobis factas memorati Præceptor & Fratres ratas habebunt, & omnia, quæ in ipſis comprehenſa ſunt, nobis & Eccleſiæ noſtræ pleno jure, quod ipſi habent, vel habere poſſunt, in iisdem perpetuò pertinebunt, ita duntaxat ſi tandem Domino concedente, jura Epiſcopalia evincemus ab eo, qui ſe pro Culmenſi Epiſcopo gerit, & ea detinet occupata. Ut autem hæc præſens compoſitio robur obtineat perpetuæ firmitatis, præſentem paginam, Sigillorum noſtrorum munimine, i. e. Epiſcopalis & Eccleſiæ, nec non & ſæpe dicti Domini V. Vladiſlavienſis Epiſcopi, qui præſentis compoſitionis mediator exſtitit, duximus roborandum. Huic autem noſtræ compoſitioni interfuerunt de noſtra parte Fratres noſtri:* Joannes *Præpoſitus*, Gerhardus *Cuſtos*, Gyto *Presbyter*, Robertus *Thomas* & Joannes *Archidiaconus, Canonici Plocenſes.* De parte verò Præceptoris & Fratrum. *Richardus* Presbyter, *Henricus* Marſchalcus, *Henricus de Mornys* Terræ Culmenſee. *Henricus* de Naſſovia & *Siegfriedus* in Wiſconia *Commendatores. Conradus* etiam Commendator,

dator, *Epiſcopus* Inſulæ S. Mariæ & *Stephanus* Fratres Domûs Teutonicæ, & *Joannes* Plebanus Culmenſcenſis. *Interfuerunt prætereà Martinus* Prior & *Gothardus* Fratres de Ordine Prædicatorum domûs Plocenſis, Magiſter *Liſſardus* Cantor Kruſviacenſis, *Andreas Kay.* Vladislavienſis *& quamplures alii fide digni, qui hujus rei teſtes exiſtunt. Acta ſunt in ſupra nominata villa Parchan. Anno Domini M. CC. LVII. XIII. Calend. Decemb. in die Eliſabeth.*

In cujus facti teſtimonium præſens ſcriptum ſigillis noſtri munimine duximus roborandum. Datum Anno Domini M. CC. LVIII. proximo Sabbato ante Dominicam Reminiſcere.

Anno 1231. *Renovat Chriſtianus Epiſcopus Donationem* ſequenti Privilegio.

In Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen! Chriſtianus Primus Pruſſiæ Epiſcopus omnibus in perpetuum. Evaneſcunt in tempore, niſi recipiant à viva voce teſtium, aut à ſcripti memoria firmamentum. Proinde ad notitiam tam præſentis ætatis quàm futuræ poſteritatis præſenti ſcripto cupimus pervenire. Quod nos Fratribus hoſpitalis S. Mariæ Teutonicæ Hieroſolymitanæ, qui ſe abjectis illecebris mundi, Domino ſacrificium obtulerunt, ſe murum pro Domo Domini ponentes, atque ad humiliandos Crucifixi hoſtes, & ad ampliandam nominis ſui gloriam ſe viriliter accinxerunt, in territorio Culmenſi, contulimus totum, quod ab Epiſcopatu Plocenſi, in ſubſidium Epiſcopatûs Pruſſiæ ſuſcepimus & habuimus, videlicet de Eccleſiis conferendis & decimarum proventibus, nobis in reliquis Epiſcopalem Jurisdictionem reſervantes; dictis quoque Fratribus, omnem Conradi Ducis Maſoviæ Donationem, in eadem Terra nobis collatam, cum omni jure ac proprietate, ſicut ab eo accepimus, bona voluntate donavimus, nec non prædium in Bezin, quod ab hæredibus Chriſtiani comparavimus cum omni utilitatis proventu ſæpè dictorum Fratrum uſibus cedere volumus in perpetuum. Ut autem hujus nomine largitionis traditio in perpetuum firma omnibus modis permaneat, nec ab aliquo valeat infirmari, præſentem paginam ſigilli noſtri duximus impreſſione roborari. Hujus rei teſtes ſunt: Albertus Abbas Velegradenſis, Conradus, Geroldus, Dithmarus Subprior de S. Cruce. Henricus Sacerdos, Gebolfus Fratres Domûs Theutonicorum. Friedericus, Henricus, Ulricus & alii plures. Acta ſunt hæc Anno ab incarnatione Domini M. CC. XXXI. Anno Domini Gregorii Pontif. IX. quarto, imperante Domino Friederico Glorioſiſſimo Rom. Imperatore feliciter! Amen. "

Renovat Chriſtianus I. Ep. Pr. ſuam donationem.

Conſenſerunt in hanc donationem filii Conradi Ducis Maſoviæ, quod teſtantur literæ ſequentes in hunc modum.

Conſenſus filiorum Conradi in donation. Conradi Patris.

Frater OPIZO Monaſterii S. Pauli de Mazono Abbas, Apoſtolicæ Sedis Legatus *univerſis præſentes literas inſpecturis, Salutem in Domino. Novit Univerſitas veſtra, quod nos vidimus & diligenter inſpeximus literas ſigillatas ſigillo Domini* Caſimiri Ducis Kujaviæ, *quarum tenor eſt talis.* Univerſis Chriſti fidelibus, præſentem paginam "

„ inſpecturis. Nos Caſimirus DEI gratiâ Dux Cujaviæ Salutem in „ Salutis auctore. Quàm perſpicuis cauſis donationes Illuſtris Principis Conradi Ducis Maſoviæ, Patris noſtri, & quibus utilitatibus „ adjuvent, nullus ambigit, qui cauſam vocationis Magiſtri & fratrum „ Hoſpitalis Sanctæ Mariæ Jeruſalem Domûs Teutonicæ diligenter „ conſiderat, & ab ipſis Maſoviæ & Cujaviæ & cæteris Terris adjacentibus Pruſſiæ impenſum adjutorium perſpicaciter intuetur. Cum „ enim jam Culmenſis Terra finale exitium eſſet paſſa ab incurſibus „ Prutenorum, & jam Maſovia & ſuper memoratæ Terræ ab eorundem Prutenorum tyrannide inciperent demoliri. Ipſis jam pro „ parte maxima demolitis ſeu devaſtatis, cum ſuccurrentem alium „ habere nequiret, Dominus Dux, Pater noſter, ſaniſſimo uſus conſilio, ſupermemoratos, Magiſtrum & Fratres de Domo Teutonica, „ ad dictarum terrarum ſubſidium, & ad oppreſſorum ſublevamen „ ad conſtringendum Prutenorum impetum advocavit, donans ipſis „ Fratribus Terram Culmenſem cum omni jurisdictione & jure & „ utilitatibus & aliis honeſtis conditionibus & pactionibus, ſecundum „ quod in literis ſuper ea donatione confectis pleniùs noſcitur, continetur. Et villam, quæ dicitur Rogowe, quæ adjacet Vladislavie „ Juniori, cum omnibus pertinentiis usque ad foſſata dictæ Civitatis, „ ſive munitionis; liberè & integraliter cum omni jurisdictione & jure & proventibus in perpetuum poſſidendam. Quarum donationum tam rationabiliter factarum, ut videlicet ſuper memoratus „ Dux Pater noſter evaderet majus malum, & quarumlibet aliarum „ donationum & contractuum ſive pactorum cum Magiſtro & Supermemoratis Fratribus initorum, conſtituimus nos præſentibus literis conſenſorem ratum habendo, quidquid per ipſum Patrem noſtrum, cum Dominis Magiſtro & Fratribus extitit ordinatum. Ratihabitionis noſtræ ſunt teſtes ſubſcripti: Hermannus Balco. Benedictus, Conradus, Fratres Domûs Teuthon. Bugusſ Palatinus, „ Maz. Joannes, Wenceslaus, Joannes de Crucifitz, Zedźla Judex, & „ quàm plures alii nobiles; & ut hæc noſtra ratihabitio inconvulſa in „ perpetuum maneat, eam ſigilli noſtri munitione in Stretz, in Caminata Patris noſtri, in Epiphania Domini Anno Incarnationis ejusdem M. CC. XXIII. duximus roborandam.

Et nos prædictus O. Apoſtolicæ Sedis Legatus huic ſcripto ad inſtantiam fratris Gotfredi de domo Theutonica Magiſtri fecimus apponi ſigillum. Datum in VVladislavia V. Calend. Octob. Pontificat. Domini Innocentii IV. anno undecimo.

§. VI.
De Livonia.

Situs Livoniæ

UNde *Nominis hujus derivatio* venerit, propoſuimus lib 1. c. 4. §. 8. Ipſa aliàs Regio eſt ampliſſima, frumenti ſiliginisque potiſſimùm dives, pecoribus ac jumentis domeſticis in omni genere abundans, lacubus, fluviisque piſcoſis & ſilvis referta. Ab *Ortu* Moſcoviam ſibi conti-

contiguam habet, à *ſeptentrione* ſinum Finnicum & Bothnicum, Mareque Balthicum, ab *Occidente* Partem Pruſſiæ, à *Meridie* Zamogethiæ & Lietvaniæ adhæret. Extenditur in Longitudinem 90. *Milliaribus* in latitudine 50. milliar. Dividitur in *octo territoria* ſeu Ducatus. Primus eſt LETTIA ſeu *Letlandia*, cujus primaria Civitas *Riga*, Metropolis totius Livoniæ, urbs munitiſſima, ſedes olim Magiſtrorum Livoniæ; tum *Dunamund*; *Uxkul*, *Lenvard*, *Aſcherad*, *VVolmes* &c. 2dus eſt CAURONIA ſeu *Churland*, ubi *VVinda* civitas & portus pro navibus. Polonis audit Kierz, *Goldingen*, *Grubin*, *Candoph*, *Edwalen*, *Pilten*, *Haſenpoth*, *Angerad*. 3tius SEMIGALLIA ubi *Mitaw* Reſidentia Principis Curlandiæ, *Scburg*, *Baſenburg*, *Doblin*. 4tus ESTIA ſeu ESTLANDIA, ubi *Felin*, *Lais*, *Tarneſt*, Oberpal. Karkkaul, Pernau. 5tus. VIRIA ſeu *VVirlandia*. Ubi Nerva Tolksburg, Veſenburg, Birkſolan, Aſch, Eſt. 6tus. HARIA ubi *Revalia*, *Badis*, *Fegfewr*. 7mus. GERVENIA, ubi Witenſtein. Olim hæ Provinciæ à Regulis ſuis ſub directione tamen ſumma, ſupremi Pruſſiæ Pontificis Krywe Kryweicziu dicti. Deinde ceſſit Magiſtris Enſiferorum Ordinis qui dein ſe Ordini Teutonico conjunxerunt. Catalogus horum Magiſtrorum, recenſente Hartknochio in Dysburg hic eſt.

Longitudo & labitudo Livoniæ.

Diviſio Livoniæ Riga.

Cauronia.

Semigallia.

Eſtia.

5. Viria.

6. Haria.

7. Gerwenia.

Catalogus Magiſtrorum Ordinis Enſiferorum.

1. *Vinno* I. Enſiferorum Magiſter in Livonia.
2. *Volquinus*.
3. *Hermannus Balko*. Elect. 1238.
4. *Henrich de Heimburg*. El. 1245.
5. *Dietrich de Grœningen*. El. 1247.
6. *Andreas de Stukland* aliis *Staurland*. El. 1250.
7. *Eberhard de Seine*, aliis de *Stein*. El. 1256.
8. *Hanno de Sangerhauſen*. El. 1258.
9. *Burchard de Hornhauſen*. El. 1261.
10. *Georg de Eichſted*. El. 1264.
11. *VVerner de Breithauſen*, aliis *Fritzhauſen*. El. 1267.
12. *Conrad de VVandern*, aliis *Mandern*. El. 1269.
13. *Otto von Rodenſtein*. El. 1272.
14. Andreas N. El. 1274.
15. *VValterus de Nordek*. El. 1275.
16. *Erneſtus de Rosburg*. El. 1278.
17. Conradus de Feuchtwang. El. 1279.
18. *VVilhelm de Schurburg* aliis *Syersburg*. El. 1281.
19. *Conradus de Hertzogenſtein*. El. 1287.
20. *Botho de Hoherbach*. El. 1289.
21. *Henricus de Dumpeshagen*. El. 1294.
22. *Bruno*. El. 1296.
23. *Gotfriedus*. El 1298.
24. *Conradus de Joke*. El. 1307.
25. *Eberhardus de Monheim*. El. 1327.
26. *Burchard de Drewlewen*. El. 1341.
27. *Goſwing de Erke*. El. 1347.
28. *Arnoldus de Vitinghofen*. El. 1360.

29. *VVil-*

29. *VVilhelm de Frimerſen.*
30. *Lobe de Ulſen.*
31. *VValdemarus de Bruggeney.* El. 1396.
32. *Conrad de Fitinghovem.* El. 1404.
33. *Dietrich Turre.* El. 1414.
34. *Siefried Lander de Spanheim.* 1418.
35. *Zyeſe de Rautenburg.* El. 1428.
36. *Franco de Kersdorf.* El. 1437.
37. *Henricus de Bukenode.* 1439.
38. *Heidenricus Fink de Cluersberg.* El. 1442.
39. *Joann Oſthoven de Mengeden.* El. 1456.
40. *Joann de VValdhauſen.* El. 1475.
41. *Bernhard* von der *Burg.* El. 1477.
42. *Joann. Freitag de Loringhaven.* El. 1486.
43. *VValterus de Plettenberg.* El. 1495. *Princeps Imp. Rom.*
44. *Hermannus de Bruggeneis. Huſenkamph. factus.* El. 1535.
45. *Joannes* von der *Reck.* El. 1549.
46. *Henricus de Galen.* El. 1551.
47. *VVilhelmus de Fürſtenberg.* El. 1557.
48. GOTTHARDUS KETLER. El. 1559. Hic à Sigismundo Auguſto Rege Pol. *Dux Curlandiæ Semgalliæ* & *Livoniæ* factus, à quo deſcendit Familia modernorum Ducum ac Principum Curlandiæ.

§. VII.

De Converſione Slavorum ad Fidem Chriſtianam in Terra eorum Patriâ.

QUanquam plurimi è gente Slavorum populi, qui expeditionibus bellicis, ſub Gothorum Regimine clariſſimi, Romanorum pervagati Terras, in iisque multum cum Chriſtianis converſati ſunt, præter morum politiem etiam fidem Catholicam induerunt; nihilominùs plures, maximè qui patrio inhæſerunt ſolo patriæ quoque inhæſerunt Idololatriæ, longè tardiùs converſis ad Chriſtianam fidem animis, atque Eccleſiæ Catholicæ ſubditis. Difficile enim, tenax avitæ ſuperſtitionis populus in novam concedit Religionem, nec niſi mutat cum Principe ſuo: nempe ſicut Regionum ita & Religionum diverſitas vulgo ſuſpecta & odioſa eſt. Atque ut à *Roxolana* gente, quia eſt antiquus Slavorum populus, exordiar; gloriatur illa palam in Annalibus ſuis teſte Herberſtein. [a] Terras ſuas baptizatas & benedictas eſſe ab *Andrea* J. Chriſti Domini Apoſtolo, quem ex Græcia ad *Oſtia Boryſtenis* veniſſe: hinc adverſo flumine ad montes ubi nunc *Kyovia* eſt, navigâſſe, atque ibi *omnem regionem benedixiſſe, baptizaſſè; Crucemque ſuam collocaſſe*, & tandem prædixiſſe, magnam DEI gratiam, multaſque Chriſtianorum Eccleſias ibi futuras pro certo affirmant Annales illi Ruſſorum, adduntque præfatum inde Apoſtolum ad fontes uſque

Converſio Ruſſorum.

S. Andreas, Ruſſiæ Apoſtolus.

Ejus peregrinatio.

a In Comment Rer. Moſc. pm. 10.

uſque Boryſtenis perveniſſe in *VVolok* lacum magnum, ac deinde per fluv. *Lowat* deſcendiſſe in *Ilmen* lacum: unde per fluv. *VVolchow*, qui ex eodem lacu defluit *Novogardiam* attigiſſe: inde fluvio eodem in *Ladoga* Lacum & *Heva* fluv. hinc in *Mare* uſque *VVareczkoie* (Mare Balthicum, Teutonibus, Oſtſee,) inter Finlandiam & Livoniam Romam navigando deveniſſe: tandem in *Peloponeſo* ob Chriſti fidem, *Agi Antipatri* juſſu, Crucis ſupplicio affectum fuiſſe. Hæc Annales citati. Quibus quadantenus conſentiunt, noſtræ Sarmatiæ Scriptores. *Stanislaus Lubienſcius* [b] *Stephanus Damalevicius.* [c] Illud certum ex vita hujus Apoſtoli eſt, eum ſcilicet ex Æſaja in Thraciam, hinc in *Scythiam Europæam* i. e. Sarmatiam progreſſum fuiſſe, ibique Evangelium Chriſti prædicaſſe. Comprobatur id à *Tertulliano*,[d] qui ſuo tempore, i. e. Anno Chriſti 195. Chriſtianum nomen bene viguiſſe in Sarmatia Europæa teſtatur. Conferatur Matth. *Strykowsky Oſſiſtevicius* in Sarmatia Europæa, quam nomini ſuo ſuppoſuit *Alexander Guagninus.* Credibile profectò eſt, Chriſtianos quoſdam in his occultè oris jam tùm vixiſſe, nomenque Chriſti privatim prædicaſſe: idque tùm per Ponticos populos ad Chriſtum converſos, tùm per illos, qui olim in Expeditionibus Gothicis militantes, ex Italia aliiſque Chriſtiana imbutis fide Provinciis, domum fideles reverſi ſunt. Hi certè, teſtantibus id Ruſſorum Annalibus, Lumen Evangelii ab Apoſtolo olim accenſum cum vita illius deinde extinctum, reſuſcitârunt. Verùm quod totam Slavorum gentem, aut ejus majorem partem ad Chriſtianiſmum converterint, vix mihi videtur probabile, cum de eo tota Hiſtoricorum ſileat turba. Primi Slavorum, qui Chriſto nomen in ſua nativa Terra dederunt, cenſentur *Bulgari*, tempore ſcil. Nicolai I. Rom. Pontif. circa Anno Chriſti 860. Proximè hos, elapſis circiter triginta annis, ſecuti creduntur *Raſcii, Serbii, Boſnenſes, Croatæ, Dalmatæ, Illyrici, Svatoplugo* ſeu *Svetoplugo*, juxta Blondum, regnante, à vicinis ad fidem Græcis adducti ac Italis.[e] Supradicti Svatoplugi auſpiciis, miniſtrante *Venceslao Bohemo* quodam, *Borivojus* Bohemorum Dux, Chriſtianus eſt factus, qui uxore ſua *Ludmila*, Heroinâ verè pientiſſimâ itidem ad Chriſti fidem converſâ, plebem quoque ad gremium Eccleſiæ Catholicæ perducere, unitâ uxoris operâ, allaboravit, idque ſatis felici ſucceſſu, atteſtantibus id Sabellico & Blondo.[f] Ab his cæpta eſt ſpargi Chriſtiana Religio, in noſtris Sarmatiæ oris, partim per Polonos è miniſterio & comitatu Borivoji Bohemor. Principis reverſos in Patriam, partim per exteros mercaturam in Polonia exercentes, partim deniquè per nonnullos in ſilvis & ſolitudinibus Chriſto devotis, rebuſque cæleſtibus vacantes. Nunquam tamen in Polonia noſtra meſſis uberior animarum Chriſti nomine inſignium extitit, quam converſo ad fidem Chriſti *Miecislao Polonorum Duce.* Cujus converſionis hæc erat occaſio, More Patrio ſed Barbaro, ſeptem fuerunt huic Principi Uxores ductæ, quibus unà & libidini, cum indulgeret liberiùs, nec tamen liberos ex illis ullos ſuſciperet, ægro id volvens

Converſio Bulgarorum.

Bohemorum.

Polonorum.

Horum Converſionis Occaſio.

P

b In Vit. Epiſc. Ploc. p. 301. c in Vitis Ep. Vladisl. c. 1. p. 15. d libr. adverſ. Judæos. e Cromer. l. 3. f Cromer. c. 1.

vens animo ac revolvens conſilium à Chriſtianis, qui tunc Polonæ barbaræ Genti paſſim immixti fuere: illud accepit, ut pellicibus illis, quas in uxores more Ethnico duxerat, procul à ſe repudiatis, unam eamque Chriſtianam uxorem duceret, Chriſtianâ priùs Religione fideque per baptiſmum ſuſceptâ; ſi eo modo velit, & proſperitate tamdiu deſiderata, & optato rerum ſucceſſu frui. Perſvaſus hic Princeps, paruit ſalubribus conſultis, non ſine felici eventu prædictorum, priores à ſe protinus dimiſit uxores, ducta in matrimonium *Virgine de Dambrowca, Boleslai primi Bohemorum Ducis filiâ*, Heroinâ Zelo Chriſtianæ fidei maximè laudabili, cum qua fidem Chriſtianam, ſimul baptiſmo Chriſtianorum ritu initiatus, amplexus eſt: tum deinde magno intendit niſu adhortante & adjuvante pientiſſima uxore ſua, Chriſtianitatis nomen per omnes principatus ſui ditiones propagare. Sub hæc Miecislai tempora, præcipuè Polonorum Deaſtri erant, qui ab Hiſtoricis memorantur; *Jeſſa*, *Ladus* aliis *Lactus* [g] *Nia*, *Marzana*, *Zizilibia*, *Zivana*, ſive *Zieviana*, it. *Ziewie* aliis *Siva*. [h] *Pagada Chwyſt*, *Pochwiſt*, *Lelus*, *Polelus*. Quibus Princeps ille Chriſtianus abolitis, eorumque delubris ac lucis deſtructis, ritibus ac ludis impiis abrogatis, *novem dicitur inſtituiſſe Baſilicas*, quibus præter pretioſam omnis generis ſupellectilem certos cenſus & poſſeſſiones attribuit. Recenſentur autem ſic à Cromero [i] *Archiepiſcopatus* duo: ſcil. *Gneſnenſis* & *Cracovienſis*, *Epiſcopatus ſeptem*: ſcil. 1. *Poſnanienſis*, 2. *Smorogovienſis*, qui poſtea *Bicinenſis*, tandem *Vratislavienſis* dictus. 3. *Cruſvicenſis* qui modo *Vladislavienſis* 4. *Plocenſis* 5. *Culmenſis* 6. *Lubusſienſis* 7. *Caminenſis*. [k] De horum Epiſcopatuum numero aut veriùs de veritate rei non inter omnes convenit ſcriptores. Et 1. quidem de *Archiepiſcopatu Gneſnenſi* dubitatur à plerisque, num tempore Miecislai hujus Titulo ille hoc gaviſus fuerit. Certè ſi *Dithmaro Mersburgenſi* credendum eſt, tum demum Archiepiſcopatus ille fundatus videtur fuiſſe cum Otto III. Imperat. Sepulchrum S. Adalberti, Pruſſorum Apoſtoli viſitaturus, Poloniam adiiſſet. De *Archi-Epiſcopatu Cracovienſi*, res quoque videtur incerta, cùm longè poſt ſcil. à *Benedicto IX.* Rom. Pont. ea Cathedra *Archi-Epiſcopalis* ſit declarata, teſte quodam Anonymo; at iterum ademptus eſt titulus, relicto eo, qui nunc permanet. Num vero talis prærogativa à ſucceſſoribus olim fuerit neglecta, aut num ideo antiquis eo nomine audierit, quod Cracovienſes Præſules primi ab Archi-Epiſc. in conſeſſu Regni publico locum tenuerint, i. e. primum in ſecundo Senatorum ordine è regione adverſa conſidentium; Lectoris prudentiæ judicioque committimus. De *Culmenſi* Epiſcopatu res omninò incerta eſt; cum ille ſit à Conrado Maſoviæ & Cujaviæ Duce conditus, ac de *Plocenſi Epiſcopatu* quaſi deductus, prout id ex Actis rerum Pruſſicarum, tum ex aliis monumentis, quæ in Archivo Cracovienſi exſtare perhibentur, palàm eſt. [l] Ut autem de his ſit; illud certum eſt, eo tempore Baſilicas in Regno Poloniæ conditas ac ſolemni ritu dedicatas fuiſſe. In quam

Archi-Epiſcopatus in Polonia.

Epiſcopatus in Polonia.

Archiepiſcopatus Cracovienſis.

Culmenſis Epiſcopatus.

g Paſtorius in Origin. Sarmat. *h* Idem c. l. *i* lib. 3. *k* Conf. Miechov. Dlugoſſus & alii. *l* Crom. c. l.

quam rem, auctoritate Joannis XIII. Rom. Pontif. miſſus *Ægydius Cardinalis Epiſcopus Tuſculanus*, quod Polonorum mentes in fide & doctrina novitiæ eſſent, viros doctos probatosque adſcivit ex *Italia*, quos in Præſules Eccleſiarum ordinavit ipſe *Legati Pontificii* & *Archi-Præſulis functus* officio, & forte jam tunc *Primatis Regni* Titulo exornatus, primus Polonam Eccleſiam ordinavit, exornavit, ampliavit. Zelus pro fide Catholica jam eo tempore inſignis fuit; patet ex illo ſolemni gentis more, qui invaluerat, ut homines equeſtris ordinis in templis, dum Sacerdos ad aras pronuntiabat: *Sequentia S. Evangelii* &c. gladios mediatenus ſtringerent, quaſi ſolemniter Evangelii defenſionem profitentes; Choro autem reſpondente: *Gloria tibi Domine* rurſus eosdem reconderent. Hujus Miecislai Principis non *regimini* ſolùm ſed & *tempori* benedixiſſe videtur DEUS, quo finitimæ etiam Polonis gentes ad S. Roman. Eccleſiam per ſuſceptum baptiſmum acceſſerunt. Hoc Miecislao regnante ſiquidem præter *Hungaros*, quorum Princeps *Geiſa* fidem Chriſti tunc ſuſceperat, *Ruſſi* quoque converſi dicuntur; operâ imprimis *Methodii* & *Cyrilli* Epiſcopi, qui multos Ruſſiæ Primores miraculo quodam ad amplectardam fidem Chriſtianam induxerunt, hoc modo: Poſtulaverunt Nobiles nonnulli ac Principes Ruſſorum viri à præfatis Præſulibus, ut veritatem fidei ſuæ, quam tantopere prædicabant, *miraculo quodam* comprobarent. Cum verò unus ex iis librum nonniſi præ manibus haberet, Chriſtianæ Religionis fundamenta continentem, quæſivit num illis pro demonſtratione veritatis fidei Chriſtianæ ſufficeret, ſi liber hic jactus à ſe in ignem illæſus ab eo permaneret? Annuentibus ipſis, ipſe invocato primùm divino numine librum de manibus in ignem conjecit; cumque longo ſatis tempore illæſus ab eo exiſteret, Ruſſi miraculo tanto permoti, fidem Chriſti animis promptis lætisque amplexi ſunt: abolitis Deorum ſuorum delubris ac idolis, Deorum fuere nomina, *Pior*, *Strobus*, *Chorſus*, *Mokoslas* &c. Confer. *Zonaras* [m] & *Baron* [n] & alii. Illud hìc dignum notatu videtur, quod Slavis conceſſum fuerit, *patrio idiomate uti in ſacris*, idque, ut creditur, conſentiente Pontifice Romano. Succeſſu temporis ſub *Vlodomiro* Ruſſorum Duce, poſt initum cum ſorore Imperatorum Græcorum *Baſilii* & *Conſtantini* matrimonium ſacris Chriſtianæ fidei initiato, Ruſſis *Metropolita Kioviæ*, *Archiepiſcopus Novogardiæ* aliique Epiſcopi à Conſtantinopolitano Patriarcha ordinati inſtitutique ſunt. De quo Annal. Ruſſorum. Hæc ferè omnia contigêre vivente adhuc Miecislao, qui expleto ſui regiminis anno XXXV. tandem conceſſit fatis Anno 999. Ante cujus fata legitur *S. Adalbertus* Pruſſorum Apoſtolus in Poloniam veniſſe. Is Slavis *Voiciechus* i. e. *Exercituum conſolator* dictus. Vir fuit nobilitate ſangvinis, magis autem vitæ Sanctimoniâ pietatisque ſtudio clarus, atque ideo in *Epiſcopum Pragenſem* delectus, cum apud ſuos plerosque à fide ſuſcepta, pietateque Catholica degenerantes (indulgebant enim & ritibus antiquis & facinoribus impiis) parùm ſe proficere intelligeret, Romam primùm, dein impetrato à Pontifice M. commeatu, tentatis tamen

Primas Regni Poloniæ.

Hungarorum Converſio.

Ruſſi Converſi Miraculo.

Ruſſorum Dii.

Vlodomirus Ruſſ. Dux Chriſtianus factus.

S. Adalbertus Pruſſorum Apoſtolus.

m lib. 3. n tom. X.

tamen prius, an reſipiſcerent, Bohemorum animis, cum omnia fruſtra videret, in *Ungariam*, fratre ſuo *Radzino* Comite, aliisque viris religioſis comitantibus, profectus eſt; quam cum non ita pridem fide Chriſti imbutam confirmaſſet, in *Poloniam* ſeceſſit, ubi à Rege *Miecislao* ejusque filio *Boleslao* benigniſſimè ſuſceptus, mox *Præſule Gneſnenſium Roberto* defuncto, Baſilicæ eidem præficitur vel invitus, unicè convertendis gentibus infidelium intentus: divinitusque nocturnâ admonitus viſione, ad proximam Pruſſorum gentem Ethnicis involutam tenebris, animum iterque inſtituit, ut eam luce Evangelii illuſtraret, relicto pro ſe Gneſnenſibus Eccleſiæ Præſule *Radzino* fratre. Ibi dum fidem Chriſtianam edoceret, ab impia Pruſſorum manu, inſtigantibus ad necem ſacrificulis, prope oppidum *Fiſchauſen* confosſus interiit die 23. April. Anno 997. de hujus Sancti corpore id memorabile annales plerique tum Polonorum tum Pruſſorum referunt; quod cum *Boleslaus* filius Miecislai corpus à Pruſſis redimere intendiſſet, Pruſſi hoc pacto cum illo convenerint, ut ſcilicet *tantum auri* (argenti alii habent) *ſibi penderet Princeps*, *quantum ponderi corporis reſponderet*. Appenſum in ſtatera corpus, perexigui omnino ponderis, divinâ ut creditur virtute deprehenſum eſt adeoque exiguo pretio redemptum. Deductum mox ſolemni pompa corpus, primò ad Tremeſnenſe Monaſterium: non multo poſt ad Gneſnenſem Baſilicam translatum eſt, ex quo locus hic plurimis clarere miraculis cæpit magno cum Religionis Chriſtianæ incremento per Regnum Poloniæ, majori cum animorum neofidelium roboramento. Atque his *Otto III. Imp. Rom.* motus, ſepulchrum Sancti inviſurus Poloniam venit, ibi votis in Baſilica eidem ſacra perſolutis ac devotione religioſè peractâ, Boleslaum Poloniæ Principem, quod ſe Regia humanitate excepiſſet, regiaque tractaſſet liberalitate, *Regem* id temporis nominavit, ſimulque *Miecislao, Regis Boleslai filio* annorum duodecim ſororis ſuæ Melchtildis filiam *Rixam* cognomine, itidem minorennem deſpondit, quæ adulta dein adulto nupſit.[o] Sic hujus Pruſſorum Apoſtoli mors, exterorum animos ad devotionem, Polonorum verò etiam ad Religionis propagationum inflammavit. Et hæc occaſio Boleslao Regi fuit, ut ſopitis primum Bohemicis, Saxonicis, Ruſſicisque bellis, Pruſſiam armis invaderet, ſive ſancti necem ulturus in impiorum cervicibus, ſive effrenes ad fidem Chriſti adacturus idololatras. Et certè bello fractos tandè adegit eò, ut Chriſtianam amplecterentur fidem; ac ne illis ad idolorum cultum relabendi linqueretur occaſio, *Quercum Romove* (Pruſſicorum ea erat Reſidentia Deaſtrorum) funditus exſcindi fecit. Ita Dlugoſſus[p] Schutzius[q] Hennebergerus & alii. Verùm ut primùm diſceſſerat Boleslaus è Terris ſuis Pruſſi priorum rituum tenaciſſimi, in idololatriam relapſi, novos ſibi deaſtros, novumque Romove procurârunt, ejectis à ſe Sacerdotibus Chriſtianis. Interim non ceſſatum eſt à converſione Pruſſorum. Imprimis celebratur *Bruno Epiſcopus*, ut putatur *Querfurdenſis*, qui ut Pruſſos erudiret, cum ali-

[margin: ...mus. Poloniæ Rex Boleslaus]

[margin: Polonorum ſtudium. In Pruſſis convertendis.]

quot

o Crom. c. l. p lib. 3. de Ortu & rebus geſtis Polonorum. q lib. 2. Chron. Pusſic.

quot Sociis in Pruſſiam venit, de quo *Dithmarus Merb.* [r] *Abbas Orſpergenſis.* [ſ] Viri tamen hujus ſancti ſucceſſus nullus fuiſſe legitur, eò quod Pruſſi illum cum ſociis ſuis XIIX. miſerè trucidaverint. [t] Nec minùs ipſi ſucceſſores Boleslai, Poloniarum Reges laborârunt in convertenda Pruſſorum gente, quam cum aliter ad fidem Chriſti inclinare ac deducere non poſſent, armis adigere deſtinâ unt, quæ quidem arma, Duce Miecislao *Boleslai* filio, illata Pruſſis & à Caſimiro continuata; armis rebellibus Pruſſorum repreſſa ſunt: minimè tamen reprimi poterant, quæ *Audax Boleſlaus* intulit; & quanquam vario marte initiò pugnatúm eſt, tandem tamen Victoris juſſu faceſſere, Chriſtianamque complecti Religionem compulſi ſunt Pruſſi odomiti. Verum ut nihil violentum diuturnum, ita neque animi coacti maximè gentis hominum perfidæ, diu in obſequio ſtare potuerunt: ad priſtinum morem ac genium Idololatræ redierunt. Sed neque ſucceſſorum in Regno & in nomine arma ſcil. *Crivouſti* ac *Criſpi Boleslaorum* Regum Poloniæ effrenem coercere gentem poterant; licet enim conſtituti in anguſtiis Pruſſi, prementibus ſe Polonorum armis, fidem Chriſtianam amplecti viſi eſſent, brevi tamen ad ingenium perfidi redierunt. Quare deſperatis illorum ſalutis rebus, ceſſârunt arma Poloni promovere, armisque fidem. *Livonia* interim circa hæc tempora Chriſtum venerari cæpit, operâ Lubecenſium & Bremenſium, qui negotia ſua in illis pertractabant oris. Anno 1186. Sedes Epiſcopalis ibidem erecta ſub Patrocinio Deiparæ, plurimis è populo ad fidem converſis, ad prædicationem ſcil. *Mainardi Canonici Sigebergenſis* & *Bertholdi Abbatis Lubecenſis.* Vid. Arnold. l. 7. c. 8. Anno 1198. teſte Baronio Livones Enſiferi ſeſe junxerunt militibus Ordinis Teutonici. Anno 1550. ijdem Livones nova *Lutheri* fide recepta, Epiſcopis religioſisque expulſis à Romano Catholica defecerunt Eccleſia, cui ut ſe primùm conjungant & optandum & ſperandum in Domino eſt pio & miſericordi. Sed ut ad Pruſſiam revertamur initio tandem ſeculi XIII. benignior affulſiſſe Pruſſis divina gratia viſa eſt, ſcilicet. Anno 1207. Spiritûs certè divini impulſu motus, *Chriſtianus* quidam *Monachus Ordinis S. Ciſtercienſis*, *Profeſſus Olivæ* propè Gedanum, (ita Jungelinus in Purpura D. Bernhardi, item monumenta Olivenſia, quorum authenticum videre mihi conceſſum fuit. Item Menologium Ciſtercienſe 4. Dec.) è ſuorum conſenſu Superiorum totum ſe ad convertendos Pruſſos addixit, edoctusque lingvam Prutenicam Terras illorum adiit, ubi gratiâ DEI adjuvante, cæleſte fidei ſemen feliciter ſparſit: quippe Toparchas Pruſſiæ duos, quorum alter *territorii Lobovienſis* alter *VVarpeitis Luſaniæ Dominus* fuit: Ille in baptiſmo *Pauli*, hic *Philippi* nomen adeptus, ad gremium Eccleſiæ Catholicæ attraxit: prior totum Lubavienſem tractum Eccleſiæ donavit, alter ſcil. *Philippus* & fidem profeſſus eſt, & vota religioſa in ſacro Ciſtercienſium Ordine, cujus habitum aſſumpſerat; omnibus bonis ſuis Chriſtiano, à quo in ſpiritu genitus fuit, traditis, cujus & ſocius in converſione paganorum factus eſt. De quo Menolog. Ord. Ciſterc. Inde Chriſtianus hic *Apoſtolus* *Lu-*

Livonum Converſio.

Conjunctio Ordinis Teutonici in Ordine Enſiferorum.

Lutheri doctrina recepta in Livonia.

Anno 1207. Converſio Pruſſorum.

Lubovienſis tractus.

Chriſtianus Apoſtolus Labaviæ.

Q

r lib. 4. Chron. p. 176. ſ ad Ann. 1008. p. 164. t Alb. Krantz. in Metr. l. 4. & 3.

Lubaviæ communi nomine dici meruit. Et ut feliciùs res ſuccederet in tanto animarum negotio, idem petiit à Romano Pontifice *Innocentio III.* ut dignaretur vicinis Eccleſiarum Præſulibus mandare per literas, quatenus ad tantum opus feliciter perficiendum ſuam conferrent operam & favorem, tum ſibi ſociisque ſuis, tum Neoconverſis ad S. fidem. Quare Innocentius III. R. P. has ad Archi-Præſulem Gneſnenſem Româ expedivit literas.

Litera Pontif. M. ad Archi-Epiſcopum Gneſnenſem.

Gneſnenſi Archi-Epiſcopo.

„ CÆleſtis Agricola JESUS Chriſtus ſemetipſum vitem veram & „ fertilem in vinea ſua electa plantavit, ex qua multitudo palmi- „ tum prodiens, non ſolum illam amœnam viriditate, verùm etiam „ fructibus redderet gratioſam. Ex iſta nimirùm vite, quotidie tot „ palmites pullulant, quot in Eccleſiaſticæ unitatis radice fundati, ad „ ſanctæ converſationis ſtudium extendentes ſe per opera pietatis, non „ ſolum internæ gratiæ virore turgeſcunt, ſed etiam laudabili exercita- „ tione fructificant in profectibus proximorum. In hac ſiquidem la- „ borare vinea dilecti filii *Chriſtianus*, *Philippus*, & quidam alii Mona- „ chi pio deſiderio cupientes, illius dudum amore accenſi, qui nemi- „ nem vult perire, ad partes Pruſſiæ de noſtra licentia, in humilitate „ ſpiritus acceſſerunt, ut ibidem ſermonem verbi dominici ſeminan- „ do, in umbra infidelitatis & tenebris ignorantiæ poſitos ad ſemitam „ reducerent veritatis. Quod cum in Terram bonam & fertilem ac- „ cidiſſet, fructum protulit opportunum: ejus præeunte gratia, qui „ vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea, quæ ſunt, & ex lapidibus ſu- „ ſcitat filios Abrahæ; quidam Magnates & alii regionis illius Sacra- „ mentum Baptiſmatis receperunt, & de die in diem proficere digno- „ ſcuntur, in doctrina fidei orthodoxæ, ſicut iidem Monachi nuper ad „ Sedem Apoſtolicam venientes, noſtro Apoſtolatui reſerârunt. Cum „ igitur hujusmodi novella plantatio, beneficio irrigationis indigeat, „ Fraternitati Tuæ præſentium auctoritate mandamus: quatenus eis- „ dem Monachis & fratribus ſuis nec non & aliis de novo ad fidem „ converſis in Eccleſiaſticis Sacramentis & aliis, quæ ad ampliandum „ Chriſtianæ religionis cultum ſpectare noſcuntur, tamdiu curam officii „ Paſtoralis impendas, donec divinâ favente clementiâ à DEO ibidem „ numerus fidelium augeatur, ut proprium poſſint Epiſcopum ob- „ tinere. Epiſcopos etiam & alios Eccleſiarum Prælatos ac Terræ „ Magnates moneas ſollicitiùs & inducas, ut pro DEO & propter „ DEUM, eis propitii ac favorabiles exiſtentes, uti dignum fuerit, gra- „ tiam, ſolatium & humanitatem impendant. Datum Laterani pri- „ die Non. Septemb. Anno XIII.

His literis obtentis *Profeſſus hic Olivenſis Chriſtianus*, rem benè inceptam ſtrenuè cum ſociis proſecutus eſt; non tamen ſine invidia multorum, etiam è Religioſa familia, qui id Apoſtolici numeris à ſtatu Monachali alienum judicantes, Chriſtianum ejusque ſocios, veluti vagos, Acephalos ac degeneres traducebant. Quo cognito idem

Rom.

Rom. Pontifex ad *Univerſale Ordinis Ciſtercienſis Capitulum* dedit literas hujus tenoris.

Univerſis Abbatibus in Generali Ciſtercienſi Capitulo congregatis.

Litteræ Pontificæ ad Univerſale Ordinis Ciſterc. Capitulum.

Dilecti Filii, *Chriſtianus* & *Philippus* ac eorum ſocii, *Veſtri Ordinis Fratres*, advertentes eos appellari beatos, qui ſeminant in Lachrymis, non autem eos, qui frumentum abſcondunt, faciente illo, qui ubi vult ſpirat, & nemo ſcit unde veniat, aut quo vadat, olim de noſtra licentia inceperunt ſeminare in partibus Pruſſiæ verbum DEI, ut eundo & flendo mittentes ſemina ſua, demum poſſent cum exultatione venire, portantes manipulos ſuos; confiſi, quod ille, qui vult ſalvum facere, quod perierat, in partes Terræ deſcendens, ut hominem ad regna cœleſtia revocaret, qui omni creaturæ ſuum juſſit Evangelium prædicari, ſicut per Prophetam promiſerat, virtutem multam evangelizantibus daret. Benedictus autem Dominus, qui ſperantes in ſua miſericordia non derelinquens ſpecioſos fecit pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona; extendens manus ſuas ad populum non credentem, non ſolùm usque in Idumæam, verùm etiam in Pruſſiam ſuum calceamentum extendit. Dans gratiam fratribus memoratis, ut ſint Miniſtri Chriſti in gentibus ſanctificantes Evangelium DEI, ut fiat oblatio gentium accepta, & ſanctificata in Spiritu Sancto. Sicut enim comperimus veridica relatione multorum, Dominus eis fratribus aperuit oſtium, ita ut per miniſterium eorundem, intelligentibus, qui non audierunt, & videntibus (quippe non fuerat nunciatum) multi ad cognitionem perveniant veritatis.

Licet autem eorum opera ipſis perhibeant teſtimonium: quia tamen Vos, ſicut accepimus, eos acephalos reputatis, quidam veſtri Ordinis Fratres, in illis partibus conſtituti, eisdem in hoſpitiis debita humanitatis ſolatia non impendunt: quinimò adeo verbis exaſperatis eosdem ut propter increpationes veſtras multiplices nonnulli eorum dicantur ab illis partibus absceſſiſſe. Volentes igitur juxta Paſtoralis Officii debitum eam in his adhibere cautelam, ut neque ſub ſpecie prædicantium valeant ſubintrare Evangelii aut fidei ſubverſores; nec propter ſuſpicionem hujusmodi, Evangelio DEI offendiculum præbeatur: Venerabili Fratri noſtro Gneſnenſi Archi-Epiſcopo, de cujus diſcretione fiduciam gerimus pleniorem, noſtris damus literis in mandatis, ut non ſubitò credens omni ſpiritui, ſed probans ſpiritus, ſi ex DEO ſunt, eos quos noverit eſſe idoneos ad prædicandum gentibus verbum DEI, & ad id ſtudio veræ charitatis inductos, vobis & veſtri Ordinis Fratribus, aliisque fidelibus Chriſti conſtitutis per Moraviam & Poloniam recomendet, & ſuarum muniat teſtimonio literarum. Quocirca vobis per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eos, quos præfatus Archi-Epiſcopus vobis per literas ſuas duxit commendandos, non impediatis ullatenus, vel ab

aliis

aliis Ordinis veſtri Fratribus permittatis impediri, quo minùs in " Evangelii prædicatione procedant, ut bajulantibus ipſis currat veloci- " ter ſermo ejus, qui emittit eloquium ſuum terræ. Datum Agniæ " Calendis Auguſti, Pontificatûs anno quinto decimo. Sic auctoritate Pontificiâ munitus Chriſtianus fidem Chriſti cum ſociis propagare per Terras Pruſiæ irremiſſus inſtitit, multis quidem converſis, ſed pluribus Chriſtianæ converſioni pertinaciter obnitentibus, aliis etiam impedientibus, optimum cenſuit, ut quos non potuit prædicatione ſua ſuorumque Chriſto ſubjicere, armis Chriſtianorum Principum ſubjiceret: quare non deſtitit verbo literisque ad tam ſanctum obſequium, movere Principum animos, tantumque ſic prædicatione effecit, ut plerique Principes, inter quos *Henricus Dux Sileſiæ, Vratislavienſis* & *Lubuſſenſis* cruce ſignati, cum copioſiſſimo Exercitu in partes Pruſſiæ auxilium Chriſtiano Chriſtianisque laturi convolârint, quorum ope Kelmenſis & Lubavienſis Provinciæ in poteſtatem Chriſtianorum redactæ; Chriſtianusque Primus ibi Epiſcopus conſtitutus eſt, quo per eum deinceps Pruſſi ad Religionem adducerentur: aſſignatâ tum illi, tum ejus ſucceſſoribus Epiſcopis Pruſſiæ, Terræ Kelmenſis parte, prout habent diplomata ſuperius allegata. Adjecit poſt hæc *Gedeon* Epiſcopus Plocenſis, aſſentiente Collegio Prælatorum, *Tarnoviam*, quæ *Torunia* eſt, & *Papoviam* cum omnibus pagis & prædiis illas civitates attinentibus, omneque jus Eccleſiaſticum, quod habebat in ditione Kelmenſi donavit. Videatur *Chryſoſt. Henriquets* S. Th. Magiſter & Ordinis Ciſtercienſ. Hiſtoriographus Generalis in annotatioribus ſupra Menolog. Ciſtercienſe. Demum cum hi Principes potentiæ Pruſſorum eſſent impares; è contra Pruſſi magis magisque irritatos præferrent animos non modò Chriſtianus Epiſcopus, quod ſibi datum, donatumque à Principibus fuit, amiſit, ſed inſuper vicinæ Terræ Cujavienſis & Maſoviæ grave per illos perpeſſæ ſunt damnum. Ideo Conrado Duci Maſoviæ ſvaſor Chriſtianus fuit, ut Fratribus Enſiferorum Livonibus adſcitis *Dobrynenſem* Terram ipſis concederet hac lege, ut Pruſſos ab incurſionibus in Terras Poloniæ coercerent. Sed neque hoc ex voto ceſſit conſilium: Majori Pruſſi exercitu Terras Conradi Ducis inundaverunt, easque frequentioribus irruptionibus adeo devaſtârunt, ut tandem Conradus adactus fuerit, operâ Chriſtiani Epiſcopi *Milites Ordinis Teutonici* in Pruſſiam inducere, quibus *totum Terræ Kelmenſis tractum* conceſſit, prout in ſuperioribus demonſtratum eſt. Cumque res Teutonici Ordinis adjuvantibus Polonis, aliisque Principibus proſperè ſucceſſiſſent, Pruſſiæque maxima pars ſubjugata eſſet, miſit Anno 1243. *Innocentius IV.* Pontifex Max. *Vilhelmum* Epiſcopum Mutinenſem, cum Apoſtolici Legati munere, qui prævia limitatione Dioeceſium, diviſione Terrarum, quatuor Epiſcopatus fundavit, quæ Innocentius P. M. confirmavit, cujus acta hæc ſunt.

I. *Literæ Sanctiſſ. Papæ Innocentii IV. ad Epiſcopum Pruſſiæ.*

Innocentius Epiſcopus, Servus ſervorum Domini, Venerabili Fratri, Epiſco-

Epiſcopo Pruſſiæ ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. His, " quæ per dilectos filios, Fratres Hoſpitalis S. Mariæ Teutonicorum " & alios Chriſti fideles facta ſunt in Pruſſiæ partibus, divinâ propi- " ciante providentià, cum exultatione ſpiritus intellectis, & conſide- " rata terræ latitudine ibi per gratiam DEI acquiſitæ, Venerabili Fratri " noſtro Wilhelmo Epiſcopo quondam Muthinenſi, Pœnitentiario " noſtro apud Sedem Apoſtolicam, conſtituto in ipſius Pruſſiæ & Li- " voniæ partibus plenæ Legationis officium duximus committendum, " eidem in ipſa Pruſſia & in terra Culmenſi limitandas Diœceſes ac " ipſius Pruſſiæ terram dividendi per partes de Fratrum noſtrorum " Conſilio, poteſtatem plenariam dantes. Ita Epiſcopus ipſe tres in " Pruſſia & unam in terra Culmenſi, Diœceſes limitavit, ac tres partes " fecit de terra Pruſſiæ, quarum dilectis fratribus duas, ferentibus præ- " liorum anguſtias ac expenſarum onera, quos oportet, terrarum in- " ſeudare pluribus, deputavit, ita ut ſive unus Frater fuerit, ſive plu " res, duas partes terræ integræ cum omni proventu habeant. Et E- " piſcopus ſive Epiſcopi tertiam ſimiliter integrè habeant, cum o- " mni jurisdictione & jure, ſalvis tamen Epiſcopo in duabus Fratrum " partibus, illis omnibus, quæ non poſſunt, niſi per Epiſcopum exer- " ceri. Verùm cum nos limitationem & diciſionem hujusmodi duxe- " rimus, auctoritate Apoſtolica confirmandas, Fraternitati tuæ per " Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus una ipſarum Diœceſium " Pruſſiæ, quam malueris, & parte tertia terræ ipſius Diœceſis conten- " tus exiſtens, terras vel jura ad partem Diœceſis, quam eligendam " duxeris, pertinentia infeudare, alienare vel dare absque ſpeciali " mandato Sedis Apoſtolicæ non præſumas, ſciens, quod quicquid de " terra Pruſſiæ, vel terra Culmenſi, aut ipſius alienaſti proventibus, in " irritum revocamus, & ex nunc inane decernimus; ſi quid contra in- " hibitionem noſtram ſuper prædictorum alienatione, de cætero at- " tentabis. Si vero Diœceſem Culmenſem, elegeris tibi, de ipſa ter- " ra Culmenſi ſufficiat, quod in forma compoſitionis factæ ſuper ter- " ra Culmenſi per Te & Legatum eundem & dictos fratres, nec non " ipſius Terræ incolas pleniùs continetur. Cæterum temporalia quæ " Tibi, Epiſcopatûs jure, competunt, nomine noſtro ac Romanæ Eccle- " ſiæ, de ipſius Legati manu accipias, confidentes te talem, ſicut Pontifi- " calis dignitas, & religioſa requirit honeſtas, in omnibus redditurum, ut " DEO & Eccleſiæ ſit ad gloriam, tibi redundet ad meritum, & Chri- " ſti fidelibus de Pruſſia veniat ad profectum. Datum Avagniæ III. " Calend. Ang. Pontificat. noſtri Anno primo.

2. *Literæ Pontificis M. ad Magiſtrum ac Fratres Ordin. Teutonici.*

Innocentius Epiſcopus, Servus Servorum DEI, dilectis filiis, " Magiſtro ac Fratribus S. Mariæ Teutonicorum Salutem & Apoſto- " licam benedictionem. Limitum Diœceſium Pruſſiæ conjunctæ ſi- " bi Terræ Culmenſi ac diviſionem terrarum ipſius Pruſſiæ, quas de "

R Man-

„ mandato noſtro apud Sedem Apoſtolicam provida deliberatione
„ præhabita fecit Venerabilis Frater noſter, Epiſcopus Mutinenſis, Pæ-
„ nitentiarius noſter, in partibus illis Apoſtolicæ Sedis Legatus, prout
„ in ipſis literis ſuper hæc confectis pleniùs continetur, ratas habentes
„ & firmas eas Auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis Pa-
„ trocinio communivimus. Tenorem autem literarum ipſarum præ-
„ ſentibus de verbo ad verbum fecimus annotari, qui talis eſt.

GUILHELMUS, *miſeratione divina Epiſcopus Mutinenſis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, omnibus præſentes literas inſpecturis ſalutem, In nomine JESU Chriſti. Noverit univerſitas veſtra, quod Sanctiſſimus Pater, Dominus* Innocentius Papa IV. *inter alia, quæ ad Legationis officium pertinent, commiſit nobis, in ejus præſentia conſtituto, ut limitare poſſemus diœceſes, intra terminos noſtræ Legationis & Epiſcopos inſtituere in iiſdem, cujus auctoritate de Regionibus jam converſis limitavimus ſic Diæceſes in Pruſſiâ.* Primam enim Diæceſim *limitavimus* de Terra Culmenſi, *ſicut circuiunt tres fluvii Viſtula, Drwenca & Oſſa, ita quod in eadem Diœceſi Lubavia includatur. Veruntamen in Terra Culmenſi ad Epiſcopum, qui pro tempore fuerit, pertineat illud duntaxat, quod de communi Conſenſu & voluntate Epiſcopi Pruſſiæ, ac Fratrum Hoſpitalis B. Mariæ Teuthonicorum, & hominum in eadem Terra Culmenſi manentium ordinatum fuit, quando primò ad habitationem illius deſerti homines intraverunt. Videlicet una menſura* tritici de uncö, & inſuper ſexcenti manſi *de Terra competenti vel competentibus locis ipſius Terræ Culmenſis.* Secundam verò Diœceſim *limitavimus, ſicut claudit Oſſa, Viſtula, & Stagnum Drauſen, aſcendendo per flumen de Paſſalve, ita quod Inſulæ de Zuidino* & Santeri, *in eadem Diœceſi habeantur.* Tertiam *quoque limitavimus ſicut claudit* recens mare *ab occidente ad flumen quod dicitur* Prægora, ſive Lipſa, *ab Aquilone ad ſtagnum prædictum* Drauſen, *à meridie aſcendendo per prædictum Peſſalvienſe flumen contra orientem, usque ad terminos* Litvinorum. *De non converſa Terra autem Pruſſiæ jam dictæ limitavimus* Quartam Diœceſin, *ſicut claudit mare Salſum ab Occidente & flumen Memele ab Aquilone & meridie flumen Prægora, verſus Orientem, usque ad terminos Litvinorum; ita quod prædicta flumina omnia communia ſint Diœceſibus, quæ ipſis fluminibus terminantur. Præterea, quia fratres prædicti totum pondus expenſarum & præliorum ſuſtinent, & quia multis oportet illos infeudare Terras, ſic diviſimus Terras Pruſſiæ, ut, ſive unus fuerit, ſive plures fratres, duas partes integrè, cum omni proventu habeant, & Epiſcopus ſive Epiſcopi* tertiam integram, *cum omni juriſdictione & jure, ſalvis tamen Epiſcopo in duabus partibus Fratrum, illis omnibus, quæ non poſſunt niſi per Epiſcopum exerceri. Verùm ut hæc Terrarum diviſio effectum debitam conſequatur, ipſa in nomine JESU Chriſti fiat primò juxta voluntatem & conſenſum Epiſcopi ac Fratrum Hoſpitalis ejusdem, & ſi concordia intervenire non poterit, tunc Epiſcopi eligant communes amicos, per quos hujusmodi diviſio fiat. Et ſi taliter concordare non poterunt, tunc ipſi Fratres, quia Terra ipſis notior eſt, dividant, Pruſſiam in tres partes, & de una ipſarum partium habeat Epiſcopus optionem, vel ſi forte ipſe noluerit eligere, quæ pars ex illis tribus cedat E-*

dat Epiſcopo, ſicut ſortes dederint, terminentur. In cujus rei Teſtimonium præſens ſcriptum Sigilli noſtri munimine duximus roborandum. Datum Avangniæ Anno Domini M. CCXLIII. die IV. Julij Indictione I. Pontificatus ejusdem Domini Papæ Anno I.

Nulli ergo hominum liceat, hanc paginam noſtræ Confirma- " tionis infringere, vel ei auſu temerario contraire; Si quis autem " hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis DEI & " BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Da- " tum Anagniæ VIII. Idus Octobr. Pontificatus noſtri Anno primo. "

Hæc omnia rati habuit *Carolus IV.* Imperator Romanus in *aurea Bulla* edita Anno 1372. 8. Calend. Septembr.

Tantum unius viri Zelus & Religionis ardor contulit ad converſionem Gentis Pruſſicæ: tantum Orbis Chriſtianus uni Chriſtiano debet, quantum ille Unus Eccleſiæ S. incrementum protulit. Sed & Terra Pruſſiæ tantum Olivæ debet, quantum de pingvedine Cæleſti, per unum illius Profeſſum, verè Chriſtianiſſimum accepit in animis. Illi debet, quicquid avitæ felicitatis & gloriæ poſſidet in Religione S. Noverit Parentem Apoſtoli ac Proto-Præſulis ſui, hunc verè amet veneretur.

Poſt Fata Chriſtiani hujus, iterum Pruſſi rebelles fidei Sanctæ, ad priſtinam relabuntur idololatriam, nihil arma Teutonicorum veriti. Facta rebellio quinquies. 1ma. Contigit Anno 1240. Auctore Sventopelco Duce Pomeranorum, duravitque triennium. 2da. Anno 1260. in qua ſingulæ Provinciæ Ducem ſibi elegerunt duravitque annis 15. 3tia. Tempore Hermanni ab Heldumg & duravit ſeptennium [a] 4ta. Ao. 1286. duravit annum integrum, [b] Quinta tandem 1296. [c] Ab hoc tempore adhæſit Pruſſia fidei Chriſtanæ, quæ tamen mutato Ordine Teutonico mutata eſt Anno 1525. Lutheri amplexa Doctrinam paucis Eccleſiæ Cathol. adhærentibus. Horum tamen numerus in utraqne Pruſſiia, & Regali & Ducali in dies creſcere videtur.

Rebelliones Pruſſorum.

CAPUT V.
De Alanis.

§. I.
De Alanorum Nomine ejusque derivatione.

ET Alanorum, non ſecus ut Gothorum nomen celebre. Hi Marcellino [d] *Halani*, Pomponio Lacto, *Alani*: olim ex mente Marcellini *Albani*: Joanni Magno *Alandi*: aliis *Alauni* dicti. Unde nomen? non facile conſtat. Authoribus omninò diſſentientibus. *Marcellinus*, ex *montium Alanicorum* appellatione cognominatos cenſet, qui paulatim conterminas nationes, frequentiâ victoriarum attritas ad gentilitatem ſui nominis traxerunt. Alii à fluvio *Alano* in Scythia Sarmaticos dictos eſſe putant; Eò alludere videtur *Martialis* [e] Canens. Nec

Nomen Alanorum variat.

Unde derivandum?

a Dysburg. p. 3. Chron. c. 187. b id c. 220. c id c. 255. d lib. 23. pm. 717. e lib. 7. Epigram. c. 29.

Nec te Sarmatico tranſit Alanus equo.

Sunt qui ex Græco verbo ἀλάομαι, i. e. *erro*, *vagor*, vocem derivant, quibus Alani erunt, quaſi *vagantes populi.* Hornio [f] Alanorum nomen ab *Abdalis* deſcendiſſe videtur, de quibus cap. ſequenti §. 2. de Hunnorum gente. Recentiorum quidam à voce, Sarmato ferè omnibus communiſſimo *ale* (Polonis *ala*, vel aſpiratum *Hala*, pro quo Scythæ noſtrates hodie barbara ſed communi voce *Hala* dicunt.) Alanos dictos putant; quod voculam hanc hi Sarmatæ in ore ut plurimum habuerint. Non improbabilis videtur ſententia illorum gentem hanc ab *Alana fluvio Pruſſiæ* Principe, cujus fons prope vicum *Alanam* emergit, Germanis *Alle* dictus, appellatam volunt. Certè fluvius hic, totam ferè Pruſſiam permeat, nobilioresque civitates Pruſſicas alluit; ejusque accolæ adhuc à vicinis vocantur *Alani* & *Alauni.* Ad hunc fluv. Alle, Principes olim Pruſſorum Weidewuitum & Prutenum, quos Eraſm. ſtella [g] Wijuc Kajal [h] Alanos vocant, reſediſſe, atque ex illo aquam, pro cereviſia coquenda (quam artem primus Pruſſos *Weidewuitis* docuiſſe dicitur) hauſiſſe, probabile multis videtur: unde & *Cereviſia lenis & albicans*, apud Nadravos & Alle fl. accolas adhuc ab aqua, ex amne hoc Alle hauſta, *Allus* dicitur. Vid. delic. meæ. Videtur hæc ſententia probari poſſe, ex ipſo Ammiano Marcell. [i] qui Alanos in hoc Terræ tractu ponit, de quo in §. ſeq.

Alle flu. Pruſſia.

Cereviſiam eo quare docuit Weidewuitis.

Allus Cerevi-ſia.

§. II.

De Patria & genuina Alanorum ſede.

De ſitu Alanorum.

Senſus Marcellini.

DIfferentes omnino reperio Autorum ſententias, de hac materia. Marcellinus l. c. in aſſignandis Alanorum locis mirè fluctuare videtur. Jam eos ad *Ponti Euxini dextrum latus*, jam ad *Inſulas Phanagonum* (vanagonum) & *Hermonaſſa* ponit; ibique conjungit cum *Roxolanis*, *Jazygibus Melanchlænis*, *Gelonis*, *Agathyrſis.* Mox lib. 31. adjungit *Chunis*, non procul ab *Iſtro.* In eodem libro alibi ponit ad *montes Alanos*, alibi ad *Mæotica Stagna*, & *Cimerium Boſphorum*; deinde ad *Mediam* & *Armeniam*, quo venando eos excurrere dicit. Mox [k] conterminos facit *Ariſmaſpis*, quos amnes *Chronius* & *Biſula*, i. e. *Niemon* & *Viſtula*, præterfluunt, adeoque *Maſſagetbis* vicinos & *Sarmatis.* Jam *Europæos* iſtuc. populos dicit, qui cum *Ceſtibocis* & aliis *Scythis* porriguntur *ad usque Terras, quibus termini incogniti, diſtentas*: Alibi Alanos *Tanaitis* conterminos facit, *diffuſos per populos & numeroſas gentes*, *Aſiaticos vergentes in tractus* ad usque *Gangen*, ibique diviſos *per utramque mundi plagam, diremptos ſpatiis longis per pagos vagari immenſos.* Tantus Auctor, qui cum Alanis verſatus, cum iisdem bella geſſit, totque annis poſt Chriſti natales vixit, patriam Alanorum ſedem haud benè cognitam habuit; quid ſtatuendum erit de ſuperiorum ſeculorum Auctoribus? Palam tamen inde colligitur, Alanos nomen

f lib. 3. Amer. Orius c. 4. g lib. 2. Antiquit. Pruſſ. h lib. 1. part. 1. Hiſt. Lietv. i l. 22. pm. 342. k lib. 22.

men ſuum & in Europa & in Aſia propagaſſe. Procopius haud procul à Scythia illos ponit. Cùm autem Scythiæ ſitus dubius ſit non facilè erit, ex illo veram Alanorum patriam indagare. Cœterum *Veteres* communiter miſcent *Alanos*, *Gotis*, *Vandalis*, *Scythis Hunnis*, quare & illis, neceſſe erit, vel Gothiam vel Gothiæ confinem terram aſſignare. *Leonicus Chalcondylas* ad *Caucaſum* Alanos imperium ſuum extendiſſe dicit. *Lucanus* [m] ad *Caſpia clauſtra* ponit. *Procopius.* *Veterum.* *Leonici.* *Lucani.*

---- ---- -- Peterem cum Caſpia clauſtra
Et ſequerer duros æterni Martis Alanos.
Claudianus adſignat illis *Mœotin* lib. 1. in Ruff. *Claudiani.*
---- -- Patriamque libens Mœotin Alanus.

Ante hos ipſos, *Ptolomæus* conterminos facit *Galindis Sudinis*, *Stavanis.* Joannes *Magnus* [n] exiſtimat, omnem Alanorum Originem commodè poſſe referi, ad illam gentium vaginam ſcilicet *Scanſiam* ſeu Scandinaviam, eosque fuiſſe *Alandos*, ab Inſulis Alandicis dictos, qui nunc in mari Balthico, intra Scandeam & Finningiam habitant. Ab illis putat inſuper dictos eſſe *Roxolanos*, quaſi dicas *Ruſſos Alanos.* Sic & *Paſtorius* Vandalos putat dici quaſi *Vand-alanos.* Hoc ſenſu *Kojalovicius*, *Lietvanos* veteres Alanos indigitat, primumque Pruſſorum & Lietvanorum Principem *VVeidewuitum* facit *Alanum.* Salva cujusque virorum Auctoritate, meus in hac ſententiarum diverſitate de Alanis hic ſenſus eſt. Alanorum gentem ad *Gothicos* referendam eſſe *populos*, cum ſcriptorum infra citandorum Auctoritas; tum ipſa gentis hujus cum Gothis, Vandalis, cæterisque populis in Religione & lingva unitas, in moribus conformitas, in bellis ſocietas palam oſtendit. Alani nempe præfatis conjunctis viris viribus, contra Roman. Imperium militaſſe ſæpiùs referuntur. Probatur hic meus ſenſus Auctoritate virorum, quibus par atque aliis debetur fides 1. *Procopius* in Vandalicis, expreſſè Alanos inter Gothicos populos recenſet, qui cum Vandalis & Germanis Rhenum transgreſſi, in Hiſpania habitarunt. Eò alludere videtur Sidonius Apollinaris in Panegyr. Anthemij. *Ptolomæi.* *Joann Magni.* *Paſtorij.* *Kojalovicij.* *Wiedewuitis Alanus.* *Alani Gothi.* *Probatur. I. ex Procopio & Sedonio.*

In regnum duo regna vocant, nam Patre Suevus
A gentrice Getes, ſimul & reminiſcitur illud
Quod Tharteſiacis avus hujus vallia terris
Vandalicas turmas, & juncti martis Alanos ſtravit. &c.

2. Egnatius, in Valente, bellum, quod Gothi contra Valentem Imperator. Romanum geſſerunt, adſcribit quoque Alanis, quos ibidem etiam Gothos appellat. 3. Quos Pomponius Latus *Hunnos*, *Alanos*, *Nomades* vocat, contra Valentem bellum gerentes; hos Paulus *Diaconus* lib. 1. appellat *Gothos.* 4. Certum eſt, populum qui Gallias Hiſpanias occupavit, fuiſſe Gothos, ipſisque Gothis, tanquam nationi generatiori ac principaliori, Imperium horum Regnorum eſſe collatum. Sub quibus tamen, tanquam ſpecialis gens memorantur *Alani.* Ita ſub *Alhaulpho* Gothorum Rege, Alani Ao. 412. *Gallias* cum Gothis ocupârunt, ac deinde *Hiſpaniam*, in quo Regno Alani & Vandali, ſorte obtinuerunt *Luſitaniam* & *Carthaginem.* Baron. ad Annum Chri- *2. Ex Egnatio.* *3. Ex Pomponio Lato & aliis.* *Alani ſub Gothis.*

S

a Lib. 8. *b* Lib. 15. Hiſt. Goth. ſver. c. 19.

Chriſti 412. 5. Quia *Alani unâ* cum *Gothis linguâ*, *iisdem ritibus*, *religione*, *eodem militiæ genere* uſi ſunt, quod *Procopius* & *Marcellinus* [n] teſtantur. 6. Mitto, quæ communis eſt ſententia Doctorum, *Cathaloniam* ideo ſic dictam eſſe, quod ſit *Gotho-Alania.* Unde tamen ſequitur, unum cum Gothis populum fuiſſe Alanos. Sed num in Lietvaniâ, vel Pruſſiâ? num in Confiniis Tamaidis in Ukrainâ, propriè reſederint? non facilè dixerim, cum res hæc meris nitatur conjecturis. Probabilis mihi videtur eorum conjectura, qui illos in *Pruſſia* & *confiniis Lietvaniæ* collocant. Rationes mihi ſunt 1. *Ptolomæus* Alanorum meminit *prope Galindos Sudinos* & *Stavanos*. Galindos verò & Sudinos populos fuiſſe Gotho-Pruſſicos, patet ex ſitu locorum, quæ *Ptolomæus* ipſis aſſignat, & adhuc revera in Pruſſia & in confiniis Poloniæ & Lietvaniæ reperiuntur. *Stavanorum* nomen errore librariorum pro *Slavanis* ſeu *Zalavanis* ſcriptum eſſe viris videtur doctis. Vid. Hartknoch [o] 2. *Procopius* Alanos *Gothicum genus* appellat. Gothorum autem primaria & antiquiſſima ſedes juxta *Thimæum* Plinianum fuit in *Pruſſiâ*, ſuccini Dominâ. Quare niſi in inſula ſucciniferâ, hæc gens fuerit certè in Terra Pruſſiæ contigua, ſeu contermina debuit conſediſſe. 3. *Marcellinus* c. 1. expreſſiùs nobis ſedem Alanorum & quidem in modò dictis locis deſignat nimirum Alanos juxta *Biſulam* i. e. *viſtulam*, & *Chronium* i. e. *Niomen* fl. ſeu *Memmel* habitâſſe. Verba Autoris adſcribo *Ergo in ipſo hujus compagis exordio ubi Riphæi deficiunt montes*, *habitant Arimaſpi* juſti *homines*, *placiditatequè cogniti quos amnes Chronius & Biſula præterfluunt*, *juxtaque Maſſagethæ*, *Alani*, *& Sarmatæ aliique complures obſcurri.* Ex quibus patet, habitaſſe eos in eo tractu terræ, qui & juxta Chronium & Viſtulam. In quo tractu adhuc ſunt *Populi*, nomen *Alanorum* retinentes, qui ad fluv. *Alle* (mediis & inter Viſtulam & Chronium totamque fere permeat Pruſſiam) reſident. 4. Alibi adnumerat Idem Alanos Sarmatarum nationi, quæ eſt littori juncta, quod *Coracem fl.* ſuſcipiens in æquor ejectat extremum. Per fluv. Coracem intelligi poteſt fluv. Pruſſiæ *Jcera* ſeu *Skorac* qui & ipſe fluvius alle. Nomen autem illud (alle) amittit, ubi recipit fluv. *Inſtint* ſicque unitus ille fluvius, teſte Hennebergero in voce Pregel) vocatus & olim *Cara* ſeu *Scæra* modo *Pregela* audit. Et hic fluvius mediante æſtuario ſe evolvit in æquor extremum, ſcilicet Scyticum ſeu mare Balthicum. Equidẽ Marcellinus certam hac de re notitiam habere non potuit, prout ipſe fatetur, qui nec horum populorum nomina, mores & ſedes habuit cognitas, patet tamen ex his, Alanos in hoc terræ tractu, inter Viſtulam & Niomen degiſſe. Juxta hos populos dicit ille habitare Maſſogetas, quo nomine vel *Maſovios* prout Sarnitius vult vel *Zamogehſthas*, quos Maſſogetharum nomine Marcellinus appellare videtur, Hartknoch c. l. intelligere poſſumus. 5. Conſentiunt nobiſcum Autores recentiores inprimis *Matthias Strykowsky Kojalowicius Eraſmus* Stella, *Jodocus Ludovicus Deovus*, *Joannes Aubanus* &c. Hi cum Chronicis Pruſſicis plerisque dicunt Alanorum Principem fuiſſe *VVeidewuitum* ſcil.

Situs Alaniæ Sarmatiæ. In Pruſſiæ Lietvaniæ & Poloniæ confiniis.

n l. 22. p. 699. o Diſſert. 2. & 3. de Originibus & Populis Pruſſicis.

ſcil. illum primum Pruſſo-Legislatorem. Certè ante multa ſecula, prima Imperii Pruſſici (quod amplitudine non ceſſit illo tempore, Imperio Romano hodierno) ſedes fuit in *Nadravia* Pruſſiæ, illa ſcil. parte, quam fl. Alle alluit conterminaque eſt Magno Ducatui Lietvaniæ & Maſoviæ vid. Petrum à Dysberg. in Ch. Pruſſ. c. l. 6. Denique ſunt & mores Alanorum Gothorum veterumque Pruſſorum fere iidem, de quo §. ſeq. & alibi demonſtrabitur.

§. III.
Reſpondetur ad Dubia Ch. Hartknochii.

Hartknochius, noſtræ antea Patronus ſententiæ, dubius à Marcellino, ut ingenuè fatetur, redditus, non putat Alanos in Pruſſia conſediſſe. Rationes illius præcipuæ ſunt. 1. *Alanos fuiſſe ſemper bellicoſisſimam nationem, Pruſſos autem nonniſi poſtremis temporibus, armis conſueviſſe.* 2. *Alanos conficere ſolitos eſſe loricas optimas ex ære, quod habebant, quod de Prusſis dicendum non eſt.* 3. *Non eosdem Alanorum & Pruſſorum ritus ſacros profanosque fuiſſe*, de quo Marcell. l. 31. teſtatur. Reſpondeo ad 1. Alanos quidem nationem fuiſſe bellicoſiſſimam, ſed quis deneget id Pruſſis veteribus, niſi veritati refragari velit: licet namque Pruſſorum nomen eo tempore, quo Nomen Alanorum viguît, orbi Erudito non innotuerit; tamen in Pruſſia Gothos conſediſſe Plinius & Tacitus clarè teſtantur. Gothì autem quod bellicoſiſſima ſemper ſit habita gens, extra omne dubium eſt. Martiam enim illorum mentem & manum demonſtrant tot toto fere terrarum Europæ Aſiæque ambitu ſuſceptæ expeditiones bellicæ, & expeditæ victoriæ de quibus fuſiùs alibi. Neque obſtat, quod Pruſſi *fuſtibus plumbatis* pro armis uſi ſint in bello. Nam & *Æſtii*, qui iidem cum Gothis ſunt, *rarum ferri, frequentem vero habuiſſe fuſtium uſum*, refert Tacitus. [p]

Pruſſi Antiquitùs bellicoſiſſimi.

Fuſtes plumbatæ Pruſſorum, Gothorum, Æſtiorum.

Imo ipſos *Gothos* bellicoſiſſimos etiam fuſtibus pro armis uſos fuiſſe, probat Loccenius. [q] *Fennis* ſeu *Phinnis*, à quibus Pruſſos ſuam traxiſſe Originem vult Hartknochius [r] non arma, non equos non penates adſcribit idem, ſed *ſagittas ſolas*, quas inopia ferri *oſſibus*, aſperabant: attamen *miram* iisdem tribuit *feritatem*, quodve latrociniis, omne id locorum, quicquid inter ipſos & accolas Silvarum ac montium porrigitur infeſtârint. Neque enim officit, quod Helmoldus & Jornandes de *Vidiariis*, in Inſulis ad Viſtulæ oſtia habitantibus, dicant, quod ſcil. *pacatum hominum genus fuerint.* Nulla quippe natio eſt, in qua diverſitas non inveniatur ingeniorum; ſed nos de communi gentis ratione hìc agimus. *Germanorum* bellicoſiſſimum animum quis neſcit, & tamen Mela lib. 3. c. 3. laudat eorum *manſuetudinem* & *Clementiam.* Tacitus *fidem*, Julianus Cæſar in Miſopotone, *Hoſpitalitatem.* Sic & *Pruſſorum* laudatur *Hoſpitalitatis pacisque amor*; hac tamen laude nihil derogatur *bellico eorum ſtudio.* Scilicet non laceſſitis pacem

Fennorum feritas.

Vidiari putati, quo ſenſu dicantur.

Virtutes Pruſſorum & Germanorum.

p lib de mor. Germ. c. 45. *q* lib. 3. Antiquit. Sveo-Goth. c. 2. *r* Diſſert. 18. p. 383.

pacem coluerunt hi Iſtulani Vidiarii, cæterùm bellicoſi ſatis & intrepidi, ubi ab aliis laceſiti fuere. Et hoc eſt generoſarum mentium.

Pruſſi Polonis bello graves.

Sub idem tempus, quo Adamus Bremenſis de Pruſſorum comitate paciſque ſtudio ſcribit, Pruſſi graves bello Polonis fuerunt, quorum urbes ac loca multa armis occupârunt, quæ multis annis retinentes, tandem ſub Zemovito aliiſque Poloniæ Principibus reſtituere coacti ſunt potentiori armorum vi. Vid. Herburti.[f] Adeo non tantùm tempore Ordinis Teutonici, ſed longè ante formidandi fuerunt Polonis. Ita enim *Vincentius Kadlubko*,[t] Antiquiſſimus Polonicarum rerum ſcriptor, de Pruſſis: *Intrepidi*, inquit de Polonis, *bellum quærunt, diu quæſitum nusquam reperiunt: cunctis hoſtium* (i. e. Pruſſis) *in delubris & ſpeluncis deliteſcentibus, non tam timoris puſillanimitate, quam* cautelæ induſtriâ. *Sicut enim in arte exercitatiſſimi, ſed in plano nulli, plus arte quam viribus, plus audaces temeritate, quam animi virtute.* Hic Auctor, non ſatis ut videtur, Genti Pruſſicæ æquus, Pruſſos non ut timidos latebras quæſiiſſe teſtatur, ſed ut cautos artibusque bellicis deditos, id feciſſe. Idem[u] memorabilem, quam Pruſſi de Polonis medio Seculi XII. obtinuerunt refert *victoriam*. Erant, inquit, apud *Boleſlaum IV.* in caſtris *Pruteni quatuor* ex nobilibus, qui ſic jam fidem

Pruſſorum victoria de Polonis.

Boleslao probaverunt, ut iis Ducibus in expeditione iſta uteretur. Hos Pruteni clam, donis majoribusque promiſſis per certos homines, qui & ipſi transfugâſſe ſimulaverant, ad proditionem pellexerunt. Tempus & ratio proditionis conſtituitur. Poloni pervenerant ad *Sylveſtria quædam paluſtria & uliginoſa loca, quæ in ſpeciem herbida, limoſos abſceſſus & voragines occultabant.* Circa hæc latitabat Pruſſorum exercitus. Ibi transfugæ magnum numerum pecoris ad ea loca compulſum eſſe, magnam hominum multitudinem, cum facultatibus ſuis ſe recepiſſe affirmant, perſuadentque Principi, ne prædam illam opimam contemnat. Ubi primum agmen, quod Henricus Sendomirienſis Dux, frater Boleslai, ducebat, ægrè aliquantulum progreſſum eſſet dictitantibus transfugis, eam brevem difficultatem eſſe. Ibi ſigno dato Pruteni pedites, undique è latebris proſiliunt, & ſagittas omnisque generis tela in impeditos conjiciunt. Flos hîc nobilitatis Polonæ cæſus viresque Polonorum multùm diminutæ ſunt. Conf. Sal. Neugeb.[w] Mitto *domeſtica encomia*; ſufficit, quod uno ore Sarmatici ſcriptores de Weidewuito habent, primo Pruſſorum legislatore, quod leges hoſpitalitatis, agrorum culturam, & ea, quæ pacem inducunt, ut à continuis bellis populum averteret, inſtituerit. Et certè Pruſſi antiquis veniunt plerumque nomine *Scytharum*; de his autem vetuſtiſſimus Auctor Herodotus habet, quod *bellicoſiſſimi fortiſſimique ſemper ſint habiti, ab alieno Imperio aut intacti aut invicti.* Ad ſecundum, quod *juxta Laonicum Chalcondylam Alani loricas ex ære, quod habuerunt, confecerint.* Reſpondeo intelligendum id eſſe, non de noſtris Pruſſiæ accolis, *ſed de Alanis, qui relictis Patriis in Pruſſia Sedibus, exteras quæſiverunt Terras*; imperiumque & nomen ad *Caucaſum* usque protende-

f lib. 1. Hiſt. c. 4. pm. 20. *t* lib. 4. Chron. Pol. c. 19. *u* lib. 3. Chron. Epiſt. 31. p. 344. ſeq. *w* lib. 3. Hiſt. Pol. p. 107.

tenderunt. De his itaque ad Caucaſum degentibus, non de cæteris Alanis, (*variæ* quippe *fuerunt Alanorum nationes*, quas *crebritate victoriarum*, teſte Marcellino *ad gentilitatem ſui vocabuli traxerunt.*) refert *Laonicus*. Nimirum *ibi* Alani noſtri æra invenerunt, & cum ingenioſi ſint Alani Pruſſi; facilè ex ære loricas conficere potuerunt. Ad id, quod *tertio loco* nobis oppoſitum eſt facilè reſpondemus. Ad *mores ſacros* quod attinet. Ammianus c. l. refert, apud *Alanos templa vel delubra non haberi*: *gladium eos nudum humi figere*, eumque ut *Martem*, regionum, quas circumeunt, præſidem verecundiùs *colere*: *futura miro præſagire modo*: *incantamentis quibusdam ſecretis*, præſtituto tempore, quid importetur, *noſſe* &c. Hæc omnia apud Pruſſos, quam maximè viguiſſe, extra omne dubium eſt, quod fuſiùs in Deliciis Antiquit. Pruſſ. & alibi demonſtrabitur. Scilicet, non Templa vel delubra Pruſſos habuiſſe, ſed in arboribus lucisque ſacris, penates coluiſſe; futura miro præſagiiſſe modo & adhuc præſagire plurimos in Pruſſia, Zamogethia, &c. incantamentis pleraque pernoſcere. De *gladio* notandum id venit, quod à Krywe ſummo ſacrorum in Pruſſia olim Præſule, ſignum propoſitum, ſive gladius illud fuerit, ſive lignum aliquod verecundè Pruſſi coluerint, ad nutus ſui Præſulis parati. *Ritus profanos* aut *civiles mores* quod concernit. Reſp. eosdem antiquitus fuiſſe Pruſſis, quos & Alanis: ſcil. *nulla* iis verſandi *Vomeris cura* inerat: *carne* & *copiâ lactis* victitabant; *plauſtris* ſuperſedebant, *vaga* incolebant *tuguria*, *armenta* præ ſe agebant, *equitandi* uſu à prima pueritia prævalebant; *peditem agere*, exiſtimabant vile &c. Hæc omnia Pruſſis genuina fuiſſe, ex Sarmatarum antiquorum, atque etiam hodiernorum continua praxi & vivendi modo abunde conſtat, de quibus Kadlubko, legendus & Delic. meæ. Ex his palam eſt, Sententiam *Joannis Magni* non magni videri eſſe momenti, ſcil. quod Alani noſtri fuerint *Alandi Sveci*; quamvis enim Jornandis Deuxippi & Ablavii videatur niti Auctoritate, non tamen prævalet, cum & his rebus antiquiores illis omnino ſileant.

Mores Pruſſorum & Alanorum iidem. Ritus ſacri. Pruſſ.

Ritus Profani.

Joann. Magnus refellitur.

§. IV.

De Bellicis Alanorum Expeditionibus.

BEllicoſa Alanorum Gens, *oculorum temperata torvitate terribilis* [x] non in otio dies ſuos tranſegit, periculorum bellorumque amans. Imprimis laudatur *Alanorum velocitas* à Marcell. [y] e quibus ob velocitatem quidam dicti ſunt *Greitungi*, i. e. *veloces* [z] id ducto nomine à *Greitas* [a] voce Gotho-Sarmatica, quæ vox in Zamogethia, Nadravia, Cecronia &c. Denotat *velocem*, *celerem*. Similiter Alanorum Rex dictus eſt *Vitevicus*, cujus nomen à *wiju wyti*, *curſu perſequi* deducitur. Scil. quod ſtrenuè in perſequendis hoſtibus ſe geſſerit. Idem Marcellin. c. l. Alanorum bella cum *conterminis* refert, quos crebritate victoriarum ad nominis ſui traxerunt gentilitatem. Bella quoque cum *Hunnis* peracta, ad *Dnieſtri* litora (Nieſter eſt fluvius in Ruſſia Polonica)

Alanorum velocitas. Greitungi.

Vitevicus Rex Alan. Bella Alanorum cum viciniis. Cum Hunnis ad Nieſter fl.

x Marcell. c. l. y l. 31. z Ibid. pm. 697.

Alani Gotis Vandalis conjuncti.

nica,) ubi potenter Hunnos repreſſerunt. Cæterum Pomponius Lætus, Oſorius & alii Antiquit. A. A. Alanos cum *Vandalis Gothisq;* conjungunt, adeoque expeditiones bellicæ, qnas Vandali Gothique perfecerunt, noſtris Alanis quoque adſcribenda erunt; atque imprimis celebris illa Victoria, quâ Gothis conjuncti, contra *Valentem* Imperat. Rom. quem in tugurio combuſſerunt, potiti ſunt. Cœlius deſcribit victorioſum Martem, & ſecundas deprædationes cum Romanis ad *Iſtrum*, in *Pannoniis*, *Epiro*, *Theſſalia*, *Thracia*, in qua Conſtantinopolim obſederunt. Baron. circa Annum Chr. 412. Illorum refert bellicam expeditionem in *Gallias*, *Hiſpanias*, *Luſitaniam*, quo duo poſteria regna Sorte Alani obtinuerunt. Oroſius habet, quod ſub *Genſerico* Vandalorum Rege *Affricæ* partem ſibi ſubjecerint. Hæc in tam diſſitis Terris confecta prælia, tot tantæque de diverſis populis relatæ Victoriæ, Martium generoſæ Alanorum mentis fervorem, qui nondum in Lietvanis & Pruſſis exſtinctus eſt, demonſtrat. De illis Marcellinus citatus quoque habet, quod ignoraverint, quid ſervitus ſit. Plura de Alanis ſcire qui deſiderat, legat *Marcellin.* lib 22. & lib. 31. *Caſpar Berthici* in Notis ad Gvilh. *Britonis* lib. 1. Philip. v. 123. p. 29.

Cum Romanis.

Ad Iſtrum. In Græcia Thracia. In Galia. Hiſpania. In Africa.

CAPUT VI.
De Hunnis.

§. I.
De Nomine Hunnorum.

Hunnorum Nomen variat.

HUnnorum Nomen, in Antiqua Hiſtoria celeberrimum, *varias* ab Authoribus accipit *appellationes.* Dicuntur *Hunni* & *Unni*, Pomponio Læto, Blondo, Callimacho in Atticis. *Chuni* Nicephoro lib. 18. c. 30. & *Cuni*, qui eodem teſte, l. 18. c. 8. *Neuri* vel *Nebri* à Nieſtr. fluv. Ruſſiæ noſtræ apellabantur. Perſis dicti ſunt *Turcæ*, teſte Simveato, apud Euſtatium item *Magyari* Nicephorus c. l. Pomponius Lætus nomen Hunnorum cum Alanorum nomine commutare videtur, qui ipſos nomine *Tataroni* & *Nomadani* appellare non veretur. Unde venerit nomen? nemo antiquorum quod ſciam expoſuit. Recentiorum quidem à voce Gothica *Unna*, i.e. *aqua*, derivant: vel quod ad *Mare Glaciale* terras incoluerint, ut Marcellinus lib. 31. refert, vel quod in *undoſis paluſtribusquè degerint locis.* Reflectendo ad Vocem *Chuni* vel *Cuni*, *Dieczelius* meus, vir non ineruditus, putat derivari poſſe à voce Gotho-Sarmatica *Kuinas*, vel polonicò *Kun*, quod *equum* denotat. Scilicet Hunni, quaſi equeſtres animæ fuerunt ipſi. Et profectò certum eſt, Hunnos cum Alanis commune hoc habuiſſe, ut incedere pedibus vile exiſtimarent; quare juventutem ad equitandi uſum à prima pueritiâ aſſvefaciebant. Moris autem apud Sarmatas ſemper fuit à tali argumento nomen ſibi ſuisque imponere. Ita primum Lietvanorum Principem apud Okolſcium legimus Kunum dictum, quòd *equis ſæpiſſimè ſit vectus equitatumquè* amaverit. Atque ideo ab

Derivatio Nominis.

Primum Lietvanorum Princeps Kunus.

ab antiquo videtur aſſumptum à Lietvanis inſigne gentis ſuæ *Pogonia* dictum. *Eques & armatus quaſi hoſtem incitato curſu perſequens.* Nimirum gens hæc, ſicut & Polonica & omnis ferè Sarmatica, equitatu domi militiaque gaudet. Unde usque hodie Poloni nobiles, Equites dicuntur, & Nobilitas Ordo Equeſtris. Imò, *Equitatus militaris Miles Polonus* in Regno dicitur, ſicut *peditatus miles* dicitur *Extraneus* ſcil. vel *Germanicus* vel *Hungaricus*. Quaſi Polonus Nobilis ad Equum naſcatur, tantùm. Idem genius eſt *Ruſſiacis*, genti bellis ſtrenuæ & exercitatæ, inter quos eminent *Coſaci* militares ſed Equeſtres animæ. Eadem mens & mos eſt Schytis noſtratitus, quibus equo depugnare congenitum & ab antiquo ſolitum. Ab eodem argumento nonnulli Sarmatiæ noſtræ Principes ſua ſunt ſortiti nomina. Sic à *Curſu Viteu*, ab equitatu *Jagellò* dictus eſt. Sed & inſignis ille *Coſacorum Zaporovienſium Præfectus* antea *Legionum*, deinde *Dux* à Sereniſſimo noſtro poſt Victoriam Viennenſem deſignatus Kunicky. Hinc celeberimis tot victoriis in Tartari Bialogrodienſi relatis deſumpſit nomen, ut palam eſt. Videatur Michael Ern. Dlugoſſus in Auguſto Viennenſi Magni Joannis III. ad finem. Huc referri poteſt Illuſtris *Kunigkiorum* familia, Martis & artis gloriâ inſignis. It Familia *Kunicciorum* & aliorum. Similiter Hunni videntur accepiſſe nomen, quod ad inſtar equorum ipſimet *ad pernicitatem leves ac repentini fuerint*, uti oculatus teſtatur Marcell. c. l. p. 687. Sic & *Phrungundiones* alioſque populos ab eodem argumento nuncupatos fuiſſe, in ſeqq. demonſtrabitur.

Poloni Equites.

Coſaci.

Phrungundiones.

§. II.
De Hunnorum Gentis Magnitudine.

MAgna *Hunnorum Gens* Eruditis audit [a] quæ ſcil. ſuo nomine complexio & juxta Hornium *Alanos, Avares, Saberos Ungros, Turcas Tataros Fennos, Luccumores, Fingœſios, Molgzamios*, & quotquot glacialem accolunt Oceanum barbaros. Eodem fere ſenſu *Nicephorus* lib. 18. a 30. contiguas facit potentiſſimas has gentes: ſcil. *Turcas*, *Abares*, *Mucritas Sogores*, *Veros*, *Cunos*, *Barſales*, *Unigeros*, *Saberos*. *Cedrenus* *Turcas* Hunnicum genus vocat, ut & *Simocatus* citatus Aliàs *nomina Hunnorum* & *Tatarorum* convenire videntur; nimirum: Tatari in ſuas hordas diviſi, *Mogores* dicti ſunt, & Hunni ſua lingva *Magyari*, nomenque Hunnici Regis *Moagerus*. Cæterùm *Avares*, gens quoque Hunnica habetur. Horn. c. l. p. 262. juxta Nicephorum lib. 14. c. 56. pars *Gepidarum* & *Gothorum*. Meminit quoque Jornandes *Hunnavarum* gentis, ſcil. quæ ex Hunnis & Avaribus compoſita. Nicephorus: *Veudoavarum*. *Verorum* Gens, Hunnorum pars habita eſt. *Parthisque Originem dediſſe* & imperium Parthicum condidiſſe putatur. Strab. l. 5. Arian. lib. rerum Indicar. Et videtur idipſum *vi vocis* ſequi: Nam *Parthi* juxta Trogum apud *Juſtinum exules*, Scythico ſermone dicuntur. *Veri* autem à *veru* ſeu *varu*, i. e. *expello*, quod in infinitivo format *varyti*, & contracto *varti*, quaſi *expulſi ejecti*. Deducitur nomen

Hunnicæ gentes.

Nomina Hunnorum & Tatarorum.

a Horn. in Orig. American. lib. 3. b Idem c. l.

nomen, facili autem mutatione literarum *B.* in *P. b. V.* in *a.* in *e.* quod apud Sarmates familiariſſimum eſt, varti inde barti poſt Parthi, dicti ſunt, i. e. *exules*. Hos cum Avaribus & *Siberiis Ruſſicis* eſſe eosdem, atque ab ipſis *Sabariam* Ungariæ dictam, exiſtimat Hornius c. l. qui & *Ungros* & *Unigeros* Hunnorum populum dicit deducitque à *Jubris* Siberiæ vicinis. Meta & Plinius Hunnos *Finnis Vicinos* dicunt, quos cum *Lapponibus*, *Svecis Ruſſicisque* Hornius c. l. Hunnos, at perperam conſtituit. Magnitudo gentis hujus celebratur etiam exinde, quod in Patria ſua antiqua *centum & octo tribus* complexa fuerit. Imprimis *fœcunda gens* hæc cenſetur fuiſſe: quare multitudinis minuendæ causâ, plurimis demigrare aliò neceſſe fuit. Memorantur præterea Hunni, cognomine, *Sabes*, quorum ſat magnum fuiſſe numerum, patet ex eo, quod una mulier nobilis nomine *Braze*, quæ ex Hunnorum gente Romanis adhæſit, *centum millia virorum* apud ſe habuerit. Nicephorus [c] Item; *Hunni Boſphorani.* Ibidem & apud Evagrium [d] Procopius aliquam nominat Hunnorum gentem, nomine *Iſabenos*, quorum Rex *Gorda*, acceſſit ad Juſtinianum Imperat. *factus Chriſtianus.* Nominat & *Euthalitas Albonos* Hunnos, quos Cedrenus *Nephtalitas* appellare videtur. Nicephorus c. l. refert, Hunnos nomine *Abdalos*, unde Alanorum nomen deſcendiſſe putat Hornius c. l. c. 4. Agathiar. [e] meminit alicujus *Zabergæ* Præfecti *Hunnorum Cotrigurorum*, qui magna hominum equorumque multitudine *Moeſiam* transgresſus *Thraciam* depopulatus eſt. Exinde recta *Conſtantinopolim* ſe contulit, obvia quæque hoſtiliter vaſtando, quem *Beliſarius* Senex non ſine labore & periculo ab urbe repulit. Hic Zaberga *Juſtinianum* Imperat. eò adegit, ut aliis Hunnis, quos contra eundem incitavit, tributa dare debuerit. Denique magnitudinem hujus gentis colligimus ex eo, quod Gothos, quorum potentia ipſis Romanis fuit formidabilis, ſedibus ſuis ejecerint, & aliò migrare coegerint.

Saboria à Siberiis Ruſſis.

Hunni foecunda gens.

Hunni Sabes.

Hunni Boſphorani.

Hunni Iſabeni.

Euthalitæ.

Alboni.

Abdali.

Zaberga Dux Hunn. Cotrigurorum.

§. III.

De feritate Hunnicæ Gentis.

LUbet hanc verbis elegantiſſimi Romanorum ſcriptoris *Marcellini* proponere. Ita ille: [f] *Hunnorum gens*, inquit, *monumentis veteribus leviter nota, ultra Paludes Mœoticas glacialem Oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit. Ubi, quoniam ab ipſis naſcendi primitiis infantum ferro ſulcantur altiùs genæ, ut pilorum vigor tempeſtivus emergens, corrugatis cicatricibus hebetetur, ſeneſcunt imberbes, absque ulla venuſtate, ſpadonibus ſimiles; compactis omnes firmisque membris, & opimis cervicibus prodigiosè deformes, & ſtandi, ut bipedes exiſtimes beſtias, vel* quales in commarginandis pontibus effigiati ſtipites dolantur incomptè in hominum figuras. *Sic & in ſua vita viſi ſunt aſperi ut neque igne, neque ſaporatis indigeant cibis, ſed radicibus herbarum agreſtium, & ſemicrudâ cujusvis pecoris carne veſcantur* quam inter femora ſua & equorum terga ſubſertam, fotu calefaciunt brevi. *Ædificiis nullis unquam*

c lib. 17. c. 13. d lib. 4. c. 19. e lib. 1. f l. 31. pm. 685. 686. 687. 688.

quam tecti, ſed hæc velut ab uſu communi diſcreta ſepulchra declinant. Neque enim apud eos vel arundine faſtigiatum reperiri tugurium poteſt ſed vagi, montes peragrantes & ſilvas, pruinas famem ſitimque perferre ab incunabulis aſſveſcunt. Peregrè tecta, niſi adigente maxima neceſſitate, non ſubeunt, nec enim apud eos ſecuros exiſtimant eſſe ſub tectis. Indumentis operiunt lineis, vel ex pellibus ſilveſtrium murium *conſarcinatis. Nec alia illis domeſtica veſtis eſt, alia forenſis, ſed ſemel obſoleti coloris tunica collo inſerta non ante deponitur aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos defluxit defruſtrata. Galeris incurvis capita tegunt, hirſuta crura coriis munientes hædinis, eorumque calcei formulis nullis apti, vetant incedere ingreſſibus liberis ? qua cauſa ad pedeſtres parum accommodati ſunt pugnas, verùm equis prope afixi, duris quidem ſed deformibus, & muliebriter iisdem nonnunquam inſidentes, funguntur muneribus conſvetis, In ipſis quivis in hac natione pernox & perdius, emit & vendit, cibumque ſumit & potum, & inclinatus cervici jumenti, in altum ſoporem ad usque varietatem effunditur ſomniorum. Et deliberatione ſuper rebus propoſita ſeriis, hoc habitu omnes in communi conſultant. Aguntur autem nulla ſeveritate Reguli, ſed tumultuario primatum ductu contenti, perrumpunt, quicquid inciderit. Et pugnant nonnunquam laceſſiti, ſed ineuntes prælia, cuneatim variis vocibus ſonantibus toruum. Uſque ad Pernicitatem ſunt leves & repentini, ita ſubitò de induſtria diſperſi lugeſcunt, & impoſita acie, cum cæde vaſta diſcurrunt, nec invadentes vallum, nec caſtra inimica pilantes, præ nimia parte decernuntur. Eoq́ omnium acerrimos facilè dixeris bellatores, quod procul miſſilibus telis acutis oſſibus pro ſpiculorum acumine arte mira coagmentatis, ſed diſtinctis cominus ferro ſine vi, reſpectu con - - - - - hoſtesq́ dum mucronum noxias obſervant, contortis laciniis illigant, ut laqueatis reſiſtentium membris equitandi vel gradiendi adimant facultatem. Nemo apud eos arat nec ſtivam aliquando contingit. Omnes enim ſine ſedibus fixis absque lare vel lege, aut ritu ſtabili diſpalantur, ſemper fugientium ſimiles, cum carpentis, in quibus habitant. Ubi conjuges ex villis veſtimenta contexunt, & coeunt cum maritis & pariunt, & adusque pubertatem nutriunt pueros. Nullusque apud eos interrogatus reſpondere, unde oritur, poteſt, alibi conceptus, natusque procul & longiùs educatus. Per inſidias infidi, inconſtantes, ad omnem auram incedentes, ſpei novæ perquàm mobiles, totum furori incitatiſſimo tribuentes. Inconſultorum animalium ritu, quod honeſtum inhoneſtumve ſit, penitus ignorantes. Flexiloqui & obſcuri. Nullius religionis vel ſuperſtitionis reverentia aliquando diſtricti. Auri cupidine immenſa flagrantes, adeo permutabiles & iraſci faciles, ut eodem aliquoties die à ſocio, nullo irritante ſæpe deſciſcunt, itidemque propitientur nemine leniente. Hoc expeditum indomitumque hominum genus, externa prædandi aviditate flagrans imani, per rapinas finitimorum graſſatum & cædes, ad usque Achajam pervenit,* &c. Hæc ille. Nec minùs *SS. Patres* horum truculentiam deſcribunt. *S. Hieron.* ad Fabiol. Ep. 20. *Ambroſ.* de Tob. c. 11. ubi quoque habet hoc, quod ſcil. omnibus inferre nationibus intentarint, *arma & teſſeras* ferre conſveti. Imprimis *Attilæ* temporibus formidabiliores facti, quorum *impudentiam* perſtringit *Salvianus* lib. 4. de Providentia DEI.

V §. IV.

§. IV.
De Origine Hunnorum aliorum ſententiæ proponuntur.

Alraunæ.

Fauni ficarii.

Mira de Origine gentis hujus referunt *Jornandes* & P. *Diaconus* ſcil. *Filimerum* Gothorum Regem ex Scanzia cum exercitu progreſſum, in Scytharum Getarumque Terras, *mulieres ſagas* reperiſſe, *Alraunas*, vernaculo ſermone vocitatas: quas ille ex caſtris ſuis proſcriptas in ſolitariis & vaſtis Scytharum locis habitare coegit. Ibi ex earum concubitu, homines ſilveſtres, quos nonnulli *Faunos ficarios* vocant, *Hunnos* gentem ferociſſimam, quæ ſupra *Mæotidem paludem* primùm exiles terras & ſedes fixerat, procrearunt. Fabulam Lectori non ingratam auctores hos ex ingenio adinveniſſe quis non videat? quam recitâſſe, refutâſſe eſt. Adde, quod ſicut migratio illa Scanziana ex Jornande nonniſi fabulam oleat, uti ſæpiùs demonſtratum eſt, ita & adjuncta fabulæ hujus rejicienda eſſe facilè prudens Lector advertet. Georgius Hornius c. l. c. 4. unam cum *Tataris Hunnorum* facit gentem, atque ejusdem eſſe originis exiſtimat. Argumentum illius præcipuum eſt, quia gentes hæ *nomine & numero conveniunt*: Utque Tatari in ſeptem hordas diviſi ac *Mogores* dicti ſunt: ſic apud Cedrenum nomen Hunnici Regis fuit *Moagoras*, & Chalanus Abdelarum (Hunnorum) Imperator ſcil. qui ſe *ſeptem gentium & orbis terræ climatum Regem* appellavit. Item ſicut *Tudai* dicebatur Hunnorum Rex, deinde à Carolo M. victus (uti habent Annales Franc. Fuldens. *Marquardi Freſeri*) Sic *Taudun Ulakhu Kain*, Tatari filius. *Buda* Frater *Attilæ*. Tataris *Baida*, *Bathi*, *Beta*, ſunt nomina Tatarica. Quanti ſint hæc momenti argumenta, Prudens quisque judicabit. Equidem Procopius lib. 1. de Bello Perſico habet, quod Hunni in Cherſoneſo Taurica, ſuo tempore omnia poſſederint. Aſt vaga gens, ejecta ab aliis vel ſpontè iterùm ceſſit Tauricam aliis. Idem Hornius *Alnos Hunnos Fennos Lappones*, unum recenſet populum, quos ex *Scanzia* ſua cum Jornande videtur deducere. Præcipua illius argumenta ſunt: *Hunnos ad mare glaciale ſtatuit incolas* Marcellinus ad quod *Lappones Finni Sveci* reperiuntur. (2.) *Rubruquis Hiſtoricus inſignis*, Hunnos ex regione *trans-volgana* deducit. Verba Hiſtorici ſunt. *Trans Volgam ad ſeptentrionem eſſe regionem Paſcatis, ex qua orti ſunt Hunni* & *Hungari. Una Hunnorum & Paſcatirarum lingva eſt, Jugari à Paſcatiris diſtinguuntur. Nam illi peculiares literas habent, & ſcribunt deorſum, progrediendo à ſiniſtra verſus dextram, ita ut lineæ pendeant. Hunc ſcribendi morem Tataros à Jugaris accepiſſe & tales literas Mangu Camem ad Ludovicum Regem Franciæ miſiſſe.* Idem *Rubruquis* facit *Juguros* vicinos *Moalis* & *Tataris*.

Georg Hornii ſenſus de Origine Hunnorum.

Cajanus Rex Tat.

Tudai Hunn. Rex

Nomina Tatarica.

Hunni in Cherſoneſo Taur.

§. V.
Hornii Sententia refellitur.

Malè Hornius confundit gentes tantumque inter ſe diverſas: ſcilicet Hunnos, cum Alanis Fennis, & Lapponibus unam eſſe gentem unumque populum exiſtmans. Quod quàm longè à veritate

ſit,

ſit, oſtendo in ſingulis populis, ordine per ſingulos progrediens. Atque imprimis diverſos fuiſſe ab *Alanis Svecis* ſive *Alandis* patet, quia hi juxta *Biſulam* & *Chronium* i. e. *Viſtulam* & fl. *Niomon* in *confiniis Lietvaniæ & Pruſiæ* habitaverint. Ergo non Lapponibus & Finnis Svecis contermini fuerunt. 2. Hunnos ex ſuis ſedibus *Alanos invaſiſſe* ab his vero repreſſos, in Gothorum Terras abiiſſe refert Sozimus lib. 4. Certè in Alandorum Inſulam, nonniſi *navibus abire* potuerunt, ac proinde usque in Gothorum Sveticorum terram absque navibus. Quod autem Hunni navibus ſint uſi ad occupandas prædictas Terras, nullus auctorum habet; quin potiùs contrarium Marcellinus teſtatur. Addo, Hornium cenſuiſſe, Alanorum nomen à nomine *Abdalorum* deſcendere. Ubi autem quæſo in Scanzia illa Svetica *Abdalia* aut populi *Abdaliæ*? 3. Marcellinus diſtinguit Alanos ab Hunnis, quibus licet illos ſuppares faciat, multùm tamen cultiores. *Diverſos quoque à Fennis* fuiſſe patet ex diverſitate ſedium gentis utriusque. (1.) Communiter Antiqui Authores *Fennos ad Viſtulam*, nunquam Hunnos collocant. Finni autem Svetici cum Lapponibus Ruſſicis diſtant à viſtula ad ducentas & ultra paraſangas (2.) *Fennos ſine Regibus*, ſine Principibus liberam fuiſſe gentem demonſtrat Cluverius l. 1. c. 40. Hunnos paruiſſe Ducibus Regibusque ſuis certum eſt. (3.) Tandem Germanis Fennos annumerat veteres, minimè Hunnos. Denique *Hunnos cum Lapponibus nationali Patriaque Terra non convenire*; patet, quod Lapponia Svecorum, eo quo Hunnorum nomen & Virtus tempore nondum fuerit Romanis cognita. Et licet maris Glacialis meminerint Veteres, non tamen eo usque notitia Romanorum penetravit quibus Mare-Scythicum, cum Mari Venedico & Balthico idem fuit, atque pro illo Glaciali exiſtimatum. Nondum duo præterlapſa ſecula ut nobis nautæ Arctoi Maris, circa Lapponiam Ruſſicam notitiam tranſmiſerunt.

Hunni diverſi ab Alandis.

Hunni diverſi à Fennis.

Fenni ad Viſtulam.

Fenni Germani.

Hunni diverſi à Lapponibus.

Mare Scythicum Veteribus Glaciale.

Ad *Rubruquis verba* allegata reſpondeo. Auctorem hoc tantùm velle, quod Hungarorum & Paſcaritarum lingva eadem ſit, quodve *Hunni* à *Jugaris* diſtingvantur: idque probat ex *literis particularibus*, quas Jugari habent diverſas à *Paſcatiris deorſum progrediendo à ſiniſtra ad dextram*, prout etiam Tatari ſcribunt. Ex quibus ſequituri Tataros cum Jugaris benè convenie, non tamen Hunnos cum Jugaris & Tataris, cum tamen Hunnos & Tataros unam vellit eſſe gentem Hornius è Scanzia huc progreſſam.

§. VI.

Auctoris ſententia proponitur.

Mea quæ ſit hac in re Sententia? hiſce illam propono. 1mo. Quis ille Hunnorum primus fuerit Sator, vel Auctor gentis, cum nullus ſcriptorum ſit, qui expreſſè illum nominet, neque nos nominabimus. Silendum cum ſilentibus. *Fabulam* tamen eſſe ſentio, ſenſato indignam viro omnia illa, quæ de *Alraunis* ex diacono allata ſunt. 2do. Hunnos ad Scithas, quorum variæ olim fuere gentes & diverſæ

verſæ (ut & cæteri populi Gothici) primitùs relatos fuiſſe exiſtimo. Unde vero ſimillimum mihi eſt. Hunnos quandoquidem ex communiſſima hominum patria, nimirum *Aſiâ*, ejusque viciniis ſucceſſu temporis egreſſi, ſedes *tempore Procopii* in *Tauricam* Cherſoneſo occuparunt, longè antiquiores eſſe Scanzianis illis Finnis & Lapponibus, utpote longè viciniores Aſiæ, adeoque ab illis Scanzianis longè ab Aſia remotioribus nullo modo deſcendere; ſed ob continua tandem bella, quæ ſemper inter Scythas, quorum proprium fuit, *aut cædere ac cædi* graſſabantur, ultra Mœotim progreſſos, *partim ad Mare Scythicum* ſeu *Venedicum*, quod nunc Balthicum audit, ejusque contermina, partim ad *interiora Ruſſiæ ſeptentrionalis* penetraſſe, quare Hunni Hieronymo *Septentrionales* dicuntur *lupi*. Exinde vero, quod in Cherſoneſo Taurica, tempore Procopii Seculo VI. habitaverint non ſequitur, Cherſoneſum iſtam fuiſſe Hunnorum primam patriamque terram. Nam ante duo ſecula alibi ſcil. in *Thracia Panonia*, item in *Hiſpania Gallia* viſi ſunt. Aliàs etiam Pannoniæ ora, aut cæteræ ex præfatis nationibus terræ originalis Patria Hunnorum erunt. Quod autem Cherſoneſus Taurica, non prima nativaque illorum fuerit terra, patet exinde, quod Hunnos Auctor vocet *Maris glacialis* accolas, & ab hoc mari veniſſe dicat in alias Europæ Terras: tali autem nomine nunquam memini *Mœotim* Paludem inſignitam fuſſe. Quare ad *Gothicæ gentis populos* referendos ego Hunnos eſſe cenſeo. 1. *Claudiani* Poetæ Teſtimonio, qui de Hunnis canens Gothis illos annumerat hoc carmine:

Hunni in Taurico. *Hunni ad Mare Balthicum.* *In Ruſſia ſept.* *Taurica non Hunnorum Patria.* *Hunni Gothicus populus.*

-- -- *Geticis Europa catervis*
Ludibrio prædæve datur frondentis ad usque
Dalmatiæ fines.

(2.) *Vinculo commilitiæ*; ſemper enim Gothis Hunni annexi fuerunt, ut apud Pompon. Lætum, Oroſium Egnatium & alios videre eſt. (3.) quia ex Regione *Trans-Tanaitica*, i. e. *Ruſſia*, quæ ut lib. 1. demonſtratum *Gothorum patria* fuit, unde hodiedum illi Ruſſi qui per totam Zamogethiam, Pruſſiam, Maſoviam, Curoniam, Livoniam &c. *Guddæ* vocantur i. e. Gothi vel Gethæ) primùm veniſſe teſtatur Marcellinus c. l. (4.) Ab antiquis Authoribus *Hunni Slavini* audiunt. Hi autem idem cum Gothis populus fuit, teſtantibus Cedreno & Zonara. Annal. tom. 3.

Hunni Slavini.

§. VII.

De Bellicis Hunnorum Expeditionibus

Expeditiones bellicæ Hunnor.

MArtius Hunnorum animus apprimè nobis ex Autoribus conſtat, nempe quorum vita nil niſi *Militia* fuit. Cujus uſus ubi defuit, teſte Marcellino, *omnis corporum exercitatio & armorum in venatu, qui belli quandam ſpeciem & imaginem refert*, *exigebatur*. Inde ſæpiùs incurſionibus ſuis, *Romanis* fuerunt formidandi, majori autem formidini erant ſub *Attila Duce & Principe ſuo bellicoſiſſimo æquè ac verſu-*

verſutisſimo. Multæ autem & inſignes fuerunt bellicæ illorum expeditiones. Celebriores hæ ſunt ab Authoribus propoſitæ.

1. Expeditio in *Vicinos*, quos crebritate victoriarum attritos ad ſui nominis unitatem perduxerunt; inde. *1. in Vicinos.*

2. *Orientes Provincias* excurrerunt, quas teſte Hieronymo c. l. ſub *Dario* Medorum Rege viginti annis tenuerunt captivas, imò ab *Ægyptiis* ac *Æthiopibus* annuum exegerunt vectigal. *2. in Orientis Provincias. In Ægyptum & Æthiopiam.*

3. In *Alanos* Scythicos prout id temporis credebatur, ſolitudines inhabitantes, à quibus tamen ſtrenuè repulſi ſunt. *3. in Alanos.*

4. In *Gothos* moverunt, quos ab antiquis ſedibus expellere coacti ſunt, adeò felici ſucceſſu, ut Gothi, tranſito Danubio, à *Valente* Imperat. Romano, Terras certo ſub tributo petierint & obtinuerint. *4. in Gothos.*

5. *Contra Burgundiones*, gentem, juxta Marcellinum lib. 21. bellicoſiſſimam, quos tandem Hunni, Gothis aſſociati debellârunt. De quo legendus Socrates lib. 7. c. 30. Oroſ. lib. 1. c. 1. & lib. 7. cap. ult. *5. Contra Burgundiones. Hunni Gothis aſſociati.*

6. *Contra Romanorum Imperium*, quod variis incurſionibus ac depopulationibus infeſtârunt. Inprimis tempore Imperat. *Valentiniani, Pannonias, Epirum, Theſſaloniamque* direptis incenſisque urbibus graviter vaſtârunt, *Conſtantinopolim* usque progreſſi, eandem obſederunt. *Hieron.* Ep. 238. fol. 326. refert, quod hic populus unà *cum Gothis, Sarmatis, Alanis, Vandalis. Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Theſſaliam, Achajam, Epirum Dalmatiam* depopulatus ſit. Deniqúe in *Armeniam* transgreſſi, totam *Cappadociam* devaſtârunt usque ad *Lycaoniam* pertingentes. Contra quos *Macedonius* quidem egit, ſed infelici ſucceſſu, nam in *Paphlagoniam* usque *fugatus* eſt ab iis. Cedrenus in all. Arum. Marub. c. l. Iterum in Europam remigrârunt, multa damna Imperio Romano, imò toti Europæ intulerunt, de quo *Procopius* lib. 2. bell. Perſ. his verbis: *Ingentes tunc Hunnorum exercitus, Iſtrum tranſmittentes, in omnem Europam invaſerunt, nec ulla natio tot in hac parte maleficia damnaque intulit. A ſinu Jonico omnia usque Byzantii ſuburbana hi barbari depopulati ſunt, arcesque duas munitisſimas, civitatemque Caſſandream vi everterunt, quam Antiqui Potideam vocabant. Multaque gaza, ſimul cum centum & viginti millibus hominum captisque domum reverterunt, nullo penitùs eis reſiſtente.* Poſteris vero temporibus, frequenti excurſu intoleranda Romanis intulerunt. Nam in *Cherſoneſi expugnatione oppidanos* deceperunt, à parte Maris, (*Melanes* vocatur) muros aſcendentes de improviſo eos oppreſſerunt, quorum pars capta, pars interfecta eſt. Nonnulli *Auguſtias* maris inter *Abydum* & *Seſtum* tranſeuntes in *Aſiæ* Terras excurrerunt, & *Cherſoneſum* expugnârunt. Inde denique rurſum domum cum toto exercitu ſeſe receperunt. In alia quoque eruptione *Illyricum* repetentes *Thermopolim* obſederunt, oppidanis acriter ſe propugnantibus, cum ſedulò inquirerent viam, qua facilè muros aſcendere poſſent præter ſpem, unam repererunt, quæ ad montem urbi ſupereminentem ducit. Atque ſic omnes ferè Græcos, prætérquam *Pelopomeſianos* infeſtantes, tertiò domum remigrârunt. *6. Contra Rom. Imperium. Hunni in Aſia.*

7. *Contra Longobardos*, quod bellum ipſis fatale fuit: ſiquidem Longo- *7. Contra Longobardos.*

Longobardi, Pannoniis occupatis Hunnos unà cum Gothis toto regno expulerunt.

§. VIII.
De Converſione Hunnorum ad Fidem Catholicam.

Hunnorum Converſio ad fidem Catholicam.

IN his Expeditionibus, dum ſæpiùs cum Catholicis verſarentur, aſſumpſerunt ultrò plurimi fidem Catholicam. Primus *Hunnorum* Rex, qui *Chriſtianus & Catholicus* factus, celebratur *GORDA*, ad *Boſphorum* imperans. Hic ad *Juſtinianum* Imperatorem veniens atque informari ſe in fide Catholica poſtulans baptizatus eſt.[g] Acceſſerunt *Miracula*, inter quæ memorabile eſt, quod de *Hunno* quodam per *Theotimum* Epiſcopum Scytharum, & ipſum natione Scytham, miraculosè converſo refert Baron. ad ann. Chr. 402. Scilicet *Hunnus* quidam *Theotimum* dolo capere intentavit, quod ſuſpicaretur eſſe illum opulentum. Parato igitur ad hoc *laqueo*, *ad ſcutum alligato*, ſicut in hoſtes conſveverat, cum illo colloquitur: jamque ſublatâ dextrâ funem immiſſurus erat, tanquam eum ad ſe & ad contribules ſuos attracturus eſſet, at *ecce manus in ipſo conatu elevata*, *in aere remanſit*, nec antea barbarus ex inviſibilibus vinculis liberatus eſt, quam aliis pro ipſo intercedentibus *Theotimus DEUM exoráſſet*. Ab hoc Theotimo plurimos converſos eſſe narrat *Hieronymus* Epiſt. 126.

§. IX.
Referuntur Duces & Reges Hunnorum eelebriores.

HOrum exactum Catalogum dare non poſſumus, cum obſcura gens olim, demum, bellis contra Romanos præclarè geſtis, inclaruerit. Quorum nomina ad poſteritatem devenerunt, illuſtrata glorioſè factis, ſunt ſeqq.

1. *BELA*, qui Ducibus *Cheme* & *Kadichim*, aſſumptis ſecum noſtris Germanis, *exercitum* ad *decies centum & octoginta millia* comparaverat, quem cum in *Alanos* primùm, tum in *Gothos* moviſſet, *Beſſos*, *Sudalos*, *Ruſſos* in ordinem redegiſſe dicitur. Hic deinde juxta *Pannoniam* caſtra locaverat, ubi ſe fortiter oppoſuerunt *Romani*, vario Marte, cum Hunnis ſæpiùs decertantes, ſed tandem in *Campo Chermaurilis* congreſſi, ab iis vincuntur: qui tandem *totâ Pannoniâ potiti*, de Romanis triumphârunt. Poſt hunc Belam, cæſis Ducibus, elegerunt Hunni.

Attila.

Attilam. Aliis *Utele* Hunnis *Itele* & *Etele* dictum, quod nomen in Lingva Gothica, *Mordacem* & *acrem ingenio* denotat, quare & pro Inſigni *Aſturem*, ex *accipitrum genere coronatum* præferebat. Epiſtolis ſuis ac Diplomatibus ita ſubſcribebat: *Attila filius Bendetruc*, *Nepos magni Nembrotti*, *nutritus in Engaddi*. *DEI gratia Rex Hunnorum*, *Medorum*, *Gothorum*, *Dacorum*, *Metus Orbis & flagellum DEI*: Hic *Pannoniâ* occupatâ, *Gallias* hoſtiliter peragravit, depopulando omnia. Magnam *Italiæ* partem usque ad Ravennam ſibi ſubje-

g Procopius & in Miſcell. Auth. lib. 6. in prid.

ſubjecit, *Mediolanum* diripuit & *ſolo æquavit*, multa alia patravit, quibus orbi terrorem incuſſit; tandem *anno regni 44. ætatis 124. erumpente è naribus ſangvine in os dormientis, extinctus* eſt. Epis filius.

Denſices à Gothis debellatus & occiſus eſt, poſt cujus exceſſum de Succeſſione Fratres *Chaba* & *Aladaricus* acriter dimicantes ſe ipſos conſumpſerunt; alterô in Scythiam remeante, cujus filii dein magno comparato exercitu regna paterna recuperare laborârunt. Horum præcipui, qui Duces agminis fuerunt duo, alter dictus *Sejita*, qui *Chriſtianus* factus etiam Hunnos ad fidem Chriſti deducere tentavit: alter *Geicha*, ex cujus ſtirpe *Stephanus S.* Rex *Hungariæ* prodiiſſe creditur. Cæteri aliquod nomen ſibi de Hunnorum Principibus & Regulis comparârunt. *Denſices.* *Chaba.* *Aladaricus.* *Sejita.* *Geicha.*

Zaberga. Hunnorum Catringurorum Dux, qui magna ſuorum multitudine ſtipatus, *Moeſiam Thraciam Græciam*, omnia vaſtando pervagatus, *Conſtantinopolim* obſedit. Item. *Huldinus*, qui & Hunnus; is contra prædictum Zabergam in Imperio Romano hoſtiliter graſſantem, evocatus, auxilia non contemnenda Imperio Rom. attulit. Meretur hic memorari nomen & facinus fœminæ cujusdam Hunnæ. Erat ea vidua Malachi, cognomine *Bareza*, cui plus quam *centena hominum millia* in armis erant. Tanto ſtipata agmine venit Romanis in ſuppetias contra *Perſas*, qui ibidem in partes ſuas multa Hunnorum millia attraxerant. Horum Duces vocabantur *Styrax* & *Gloena*. Qui à Bareza fugati, cæſo Gloena, capto *Styrace* & ad Imperatorem *Conſtantinopolim* miſſo, inſignem Romanis victoriam, perennem Hunnicæ mulieri gloriam reliquêre. *Zonaras* tom. 3. annal. *Zaberga.* *Huldinus* *Malachus.* *Bareſa.* *Styrax & Glæna.*

Gordas Rex *Hunnorum Boſphoranorum*, qui *Chriſtianus* factus, ſimulachra Hunnorum Ethnicorum confregit, à quibus idcirco imperio & vitâ privatus reliquit *Moageræ* fratri, poſt cujus fata ſenſim defecit Imperium Hunnicum. Ita terminos ſuos Regna gentesque populoſæ tandem inveniunt & accipiunt. DEO res hominum adornante, certisque ut locorum, ita & temporum limitibus conſtringente. *Gordas Rex Hunnorum.* *Moageras R. H.*

CAPUT VII.
De Baſtarnis & Peucinis.

§. I.
De Nomine Baſtarnarum.

Baſtarnæ & Peucini Gothicus Populus. *Baſtarnarum nomen.*

INter Gothicos populos referuntur Baſtarnæ & Peucini. Horum autem *nomen variat*. Scribitur *Baſtarnæ* & *Baſternæ*. Plinio,[h] *habernæ* & *baſtarnæ*, Valericus Flavus vocat *Batarnas*, item *Baſtas* & *Baſtulas* Cæl. Rhodog.[i] Quidam nomine iſto intelligi putant *Batalos Germanorum equites præſtantiſſimos* quos Cæl. Rhod.[k] In *Inſula*, quam *Rhenus* circumfluit, ponit. Sunt qui *Baſtarnas* putant eſſe illos ipſos populos, qui olim *Beſſi*, hodiè *Beſſarabi* dicuntur. Scil. qui in

h lib. 4. c. 14. i l. 21. c. 31. k l. 1. c. 13.

in *Beſſarabia*, quæ olim *Polonici*, nunc ab Anno Chriſti 1485. *Turcici* juris ſunt, degunt, Horum meminit Ovidius:

Beſſi.

Vivere quàm miſerum eſt inter Beſſosque Getasque.

Et Marcel.[l] *Advenit*, inquit, *poſt hæc Imperator Lucullus* (ante Nat. Chr. 70.) *qui cum audaciſſima gente Beſſorum, conflixit omnium primus, eodemque impetu Hemimontanus acriter reſiſtentes oppreſſit, Valens Imp. ſuperato Danubio, Grutungos longiùs acriter adgreſſus eſt*, &c.

Derivatio nomine.

Unde hoc nomen? non eadem eſt mens Eruditorum. Sunt qui à voce Gotho-Sarmatico *Baſtai*, quod *nudis incedentem pedibus* denotat, derivare volunt; cujus derivativum videtur eſſe *Baſtali.* Hæc derivatio non omnibus probatur, cum *Dio* hos populos equites vocet, atque ad Danubium ponat, quem *armati enatari ſoliti ſunt.*[m] Alii Baſtarnarum nomen deducunt à voce *Baſtarnis*, cujus meminit Poſſidonius, denotatque *currum quinque cubitorum.*[n] Scilicet gens hæc Gothica tales forſitan habebat *Carragines* ſive *Currus*, quos in Expeditionibus bellicis adhibebat. Placet nonnullis vocabulam *Baternæ* à voce *Padarnai* deducere, pro quo hodie Zamogethæ & Pruſſi dicunt *Padurnai* i. e. *qui impetuosè agunt.* Sic dictos eſſe pronum eſt ſuſpicari, eò quod bellicoſiſſimi hi viri, cum impetu vires ſuas in bello exſeruerint.

Baſzta Polon.

Placet aliis, horum Nomen à voce Polonica *Baſzta*, quod eſt *propugnaculum*, derivare, ex eo, quod hi Danubii accolæ aut firmum aliquod *propugnaculum* ad oſtia fluminis ſitum *habuerint*, aut certè *ipſa gens valida* ac *bellatrix propugnaculi inſtar* fuerit cis Danubianis populis *contra excurſus transdanubianorum.* Et certe ſimilitudo ipſa vocis hunc ſenſum elicit; ſicut enim Poloni *od pola* dicti, ſic baſtarnæ, qui & Baſtæ & Baſtuli, *od baſzty.*

§. II.

De nativa & originali Baſtarnarum Sede.

An Baſtarnarũ ſedes Gallia?

An Baſtarnæ Scordiſci?

VAriant Authores multùm in deſignanda *Baſtarnarum patria & nativa Terrâ.* Sunt qui *Galliam* illis aſſignant. Ita præter *Polybium Livius.*[o] *Plutarchus*,[p] qui *Baſtarnas Scordiſcis* æquales faciunt lingvâ & moribus. Scordiſci autem Straboni lib. 2. ſunt *Galli.* Cæterùm Livius c. l. refert de iis, quod *Philippus* Macedonum Rex diu illos ad Danubii transgreſſum ſollicitaverit, ut *Dardanos* delerent, *Italiamque* popularentur.

Baſtarnæ Macedonibus immixti.

Plutarchus refert, quod in *Medicaunis caſtris* fuerint cum *Macedonibus* immixti, *proceri grandi-loqui, mirificè adverſus hoſtes* minaces, adeo ut Romanis *conſpectus* eorum *trux & horridus, vixque tolerabilis* creditus fuerit. Verùm hos Auctores, in hac de Baſtarnis materia, à *Polybio*, ejusque coætaneis ſeductos fuiſſe, benè probat Cluverius[q] quia tempore Polybii, nondum *termini Galliæ & Germaniæ* multo minus *Sarmatiæ* cogniti fuerunt. Patet error inſuper ex eo, quod de Baſtarnis dicat Plutarchus, quod eorum *conſpectus maximè terribilis & horridus Romanis* creditus ſit, quod ſanè

l l. 27. p. 534. *m* Cæl. l. 21. c. 31. *n* Cæl. l. 18. c. 3. *o* lib. 40. & 24. *p* in vita Æmylii Pauli. *q* lib. 3. c. 43.

ſanè de *Gallis* non quadrat; qui jam tum annis CCXX. ante, Romanis benè cogniti fuerunt, cum quibus bella geſſerunt. Et quamvis *Galli majoris & procerioris ſtaturæ* habiti ſint, quam Romani, tamen *noſtri Germani & Sarmatæ longè proceriores* etiam præ Gallis ſemper ſunt crediti. Poſterioris ævi Scriptores adſcribunt Baſtaronas *Germaniæ*. Plinius c. l. *Baſternos*, (quos habernas mea habet editio) ad *quintam Germaniæ partem*, una cum *Peucinis* refert, illosque *Dacis conterminos* facit. Idem ferè ſentit *Tacitus* lib. de moribus Germanorum. *Peuciniorum inquit, Venedorum & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis adſcribam, dubito, quanquam Peucini quos quidam Baſtarnos vocant, ſermone, cultu, ſede & domiciliis* ut *Germani agunt: ſordes omnium & torpor. Cæterùm connubiis mixtis nonnihil in Sarmatarum habitum fœdantur.* Auctor hic certè non ſine cauſa hos populos Germanos facit, quia illis *unum ſermonem* adſcribit, eundem *Cultum*, *ſedem*, eadem *domicilia*, eosdem *mores*. Non adeò tamen & hic auctor de Baſtarnis certitudinem habet cum & *Sarmatas* illos eſſe velit, ex *comixtis Sarmatarum more connubiis*. Idem quoque dubium tenuit *Strabonem*, [a] qui à *Germanis diverſos* facit ſupra Dacos jam *incolus*, *Tyragethis* i. e. *populis* ad fl. *Tyram confines*. *Dion.* [b] illos ad *Scythas* refert, quo nomine ipſi & *Sarmatæ* veniunt. Hujus teſtimonium eò magis acceptandum videtur, quod is, Pannoniarum Prætor quondam exiſtens, conterminorum populorum proprias ſedes magis perſpectas habuiſſe credendus ſit. *Ptolomæus* videtur idem ſentire, *ſuper Daciam* illorum ſedem collocans. *Incolunt*, inquit, *ſuper Daciam Peucini & Baſtarnæ*, & poſtea, in Moeſiæ deſcriptione. *Incolunt Myſiæ occidentalia Triballi, Orientalia ſub oſtio Peuces Troglodytæ, ipſi vero oſtia Peucini.* Peucinos hos geminos idem facit, alios circa *Amadocum Lacum*, non procul à *Viſtula* amne, alios in *Iſtri Inſula*, *Peuce.* Per *Amadocum Lacum*, quid intelligat Ptolomæus, non eadem eſt Doctorum verorum ſententia. Cluverius fluv. *Bug* vult intelligi; Alii *Paludes Poleſias*: quidquid tamen de his ſit, certum eſt, illum poni in meditullio Sarmatiæ. Cur autem ad Amadocum lacum Peucinos ponat, videtur ex eo motum fuiſſe, quod ibi reperiatur *mons Peuce nomine*, à quo accolæ dicti ſunt *Peucini.* Hunc montem ponit Ptolomæus in *Sarmatia*. *Cluverius* putat Peucem eſſe illum *montem*, *qui in confinio Podoliæ, Volyniæ & Ruſſiæ*, medio inter *Lacum* & fl. *Bugem* qui in *Viſtulam* delabitur, *ſitus*, reperitur. Plinius *Baſtarnis Loca Sarmatica* adſignat in collimitiis *Halorum* & *Germanorum*, *Svevis adverſa, regnoque Vanniano*, non *procul à Patiſco amne* (hodie Tibiſcus vulgò Theis) His confines *Stephanus* in libro de Urbibus *Taulantios* dicit, qui ipſe Populus eſt Illyricus. Aurelius Victor in Aug. Getarum populis Baſtarnos annumerat. His motus Cluverius terminos hos ponit Baſtarnis, qui ipſi & Peucini ſunt. Scil. à *ſeptentrione Aprum autem Vulgò wieprz*, in *Viſtulam delabentem*; *& à fonte ejus lineam ad Amadocum lacum, atque hinc flumen, quod ex lacu, juxta oppidum Zareba oriens in Thyram i. e. Daneſtrum defluens defertur, inde ipſum Tyram*,

Proceri Sarmatæ.

Situs Baſtarniæ.

Taulantij.

T

a Lib. 4. & 7. b Lib. 38.

ram, ab ortu mare Ponticum & oſtia Iſtri, à meridie Iſtrum, (citra quem tamen quidam etiam Baſtarnæ teſte Strabone) *ad Hieraſi usque confluentem*; & *hinc Hieraſum & à fonte ejus Carpatica Sarmaticaquè juga ad fontem usque Viſtulæ.* Ab *occaſu primò Aſciburgum montem ad oppidum usque Os-wiecim*; *hinc vero Viſtulam ad Apri usque confluentem*, Rationes illius ſunt, *quia*, inquit, *Oſtia Iſtri eos adcoluiſſe* jam dudum à *Ptolomeo*, partimque è *Strabone* patuit: *Ad Tyram* pertinuiſſe, inde liquet, quod Ptolomæus *Tyragetas* ultra Tyram collocat; & Plinius lib. 4. c. 12. in Tyra Inſula. Strabo [a] vero *removet ſimul Baſtarnas à mari, ſimulque ei admovet*, nam in mediterrantis eos habitare; & nihilominus tamen *Peucen* Inſulam iis attribuit Ratio hujus variationis eſt, quia & Scythæ & Sarmatæ & Baſtarnæ Getis erant ad utramque ripam permixti: ſæpiùs ſedes hinc inde moventes. Cæterùm Carpatica quoque ac Sarmatica ſupra Daciam juga Baſtarnas accoluiſſe, ex Plinio Tacito atque Ptolomæo intelligitur. Hinc etiam iſta juga in tabula Itineraria appellantur *Alpes Baſtarnicæ*, quas nudè ſine cognomento Alpes vocat Jornandes. Ad viſtulam usque pertinuiſſe ex Plinio etiam diſcimus. Horum teſtimonio, cujvis cordato probâbitur hos populos ad noſtros Sarmatos referendos eſſe, locaque illis aſſignanda qui Jazygibus, Svevis, Quadis, Tyragetis Fennis cæterisque Sarmatis contermini fuere. Neque obſtat, quod magni inter Veteres Auctores, ut ſunt Tacitus Plinius Germanis illos annumerent. Nondum horum Auctorum ævo, termini Germaniæ, Sarmaticæ Tèutoniæ cogniti fuerunt, Germaniâ ad Dacos & fere Pontum Euximum protensâ. Sic Baſtarnæ Plinio Germani, Dacis confines, & Baſtarnarum Provincia contermina Daciæ habetur. Annon abſurdum modò foret Germaniæque terminos eousque extendere? Ergo Veteres ignari ſitûs Teutoniæ Sarmatiæque limites Germaniæ extenderunt plus ultra. Hoc ſenſu terra Polonorum ac Ruſſorum, quæ ſemper ad Sarmatiam ſpectavit, veteribus *Germaniæ* nomine venit; de quo libro I.

Alpes Baſtarnicæ.

Quo ſenſu Baſtarnæ Germani?

§. III.

De Variis Baſtarnarum Populis ac præcipuè de Peucinis.

Varii Baſtarnarum populi Peucini. Eorum nomen variat.

Peucini ad Viſtulam.

Atmones. Sidones.

VArios fuiſſe Baſtarnarum populos certum eſt, quorum tamen præcipuus fuit populus Peucinorum. *Horum autem nomen* variat. Jornandi vel Tacito, Ptolomæo *Peucini.* Zoſimo *Peucas*, Svidæ. *Peuceſtæ.* Tacitus *Peucinos* & *Baſtarnas unum* eſſe *populum* vult. *Baſtarnæ* vocabulum *totius* fuiſſe *gentis. Peucini* autem *partis* tantùm vel *nationis* in gente Baſtarnarum teſtatur *Strabo* c. l. Peucinosque non procul *à Viſtula* ponit. Plinius tamen & Tacitus Peucinorum univerſæ tribuunt genti commune. Ab his diverſus Ptolomæus, diſtinguit has gentes, & ſupra *Amadocum* lacum ponit *Peucinos* intra hos Baſtarnos, & alios dein *Peucinos ad Pontum*, *in Inſulis Iſtri.* Strabo facit *Tres Baſtarnarum nationes*, *Atmones*, *Peucinos*, *Sidones.* Videntur hæc nomina merè eſſe Sarmatica. *Atmones* ſunt *Primi militiæ Duces homines*

[a] lib. 7.

mines ſeu *milites*, *Peucini* quaſi *dæmoniaci*; *Sidones* quaſi *Sudonus* qui vocari poſſunt quaſi *Prætoriarum milites*. Amicorum quidam legit pro Atmonas *Akmones* more Sarmatarum t. in k. tranſmutantium communiſſimo, & hic denotabit vox illos, *qui in jugis montium ſeu in rupibus degunt*. **Die in den Klippen wohnen**. Idque ipſum probabile videtur ex Plinio [a] Tacito ac Plolomæo c. l. qui Baſtarnas Carpatia juga accoluiſſe ſcribunt, quæ juga ſunt eidem Plolomæo, *Alpes Baſtarnicæ*. Ex terminis, quos Cluverius Baſtarnarum genti ponit, ſi eos perpenderimus, magnam ſanè gentem fuiſſe liquet, utpote quæ in ſe complexa eſt, *Avarinos*, *Boranos*, *Cognos Atmones*, *Sidones*, *Peucinos Ombrones*, *Anthrophractos*, *Burgiones Arſietas*, *Sabocos*, *Piengitas* & *Beſſos* ad Carpatos montes *Carpianos* ſeu *Carpos* & alios. Vid. Cluverius [b] Addo his *Taifalos*, *Triballos Authoriatos* &c. Hos populos ſibi conterminos fuiſſe ait Ptolomæus in Germania, adque Tanaim usque pertinuiſſe, prout & apud *Appianum*, *Pelopidas* à Mithridate Legatus, Scythis illos adjungit, ad Tanajum & *Lacum Mœotin* collocans. *Mea hac de re opinio eſt hæc*: Baſtarnarum nomen videri generaliùs fuiſſe, ac, multis commune populis, inter quos tamen Peucinos principatum ferè habuiſſe. Sentio tamen, non unam fuiſſe Peucinorum gentem, nec uno in loco conſediſſe. Fuiſſe Peucinos ad Iſtri oſtia: fuiſſe in Ruſſia ſupra Amadocum Lacum, ad montes Peucinos; fuiſſe Peucinos ad Viſtulæ amnis ripam. Nomen Peucinorum mihi videri merè Gothicum, & denotare *dæmoniacum* ſeu *Sacrum*; inde & oſtium, ad quod Inſula *Peuce* jacet *Sacrum* olim & adhud appellatum eſt. *Peukus* & *Peukullis* it *Pikullis* olim Deus Gothorum habitus eſt. *Deus iræ & pœnæ* apud *Iſtulanos Pruſſicosquè Populos*, & ab hujus Dei cultu forſan dictos hos populos, probabile eſt mihi exinde, quia memorantur in iis locis, tempore Alexandri M. conſediſſe *Taifalos* ac *Triballos*. Non tamen puto à Peucinis longè diverſos eſſe Taifalos & Triballos, nam utrosque A. A. ad Iſtrum ponunt, in Thraciæ Daciæque confiniis. Aurelius Victor in Gratiano, Marcell. lib. 31. *Taifali autem nomen* idem præ ſe fert quod Peucini & Triballi. Illud denotat *ſacrum hominem ac Divinam*. Forſan illorum Dux fuit unus ex illis, qui mira incantamentis præſtare potuit quales apud Sarmatas plurimos fuiſſe, quos *Deiwullos* vocàrunt plusquàm certum eſt. Atque hujus farinæ fuiſſe puto, Gothorum Principem *Taifalci* nomine, cujus Cedrenus ad annum 25. Conſtant. meminit, qui contra Conſtantinum M. bella geſſit. *Triballi* mihi videntur dicti eſſe à voce *triba*, denotante limitem plerumque locorum ſacrorum. Scilicet qui ad defenſionem ſacrorum locorum eorumque limitum fuerant conſtituti. *Dietzelius* putat dictos eſſe à voce *truba*. (Polonis Traba) facili mutatione literæ i. in u. u. in a. vel on quæ vox *Tubam* ſignificat Tubis autem uſas fuiſſe Gentes has cùm in *bello* tum in *actionibus ſacris* alibi demonſtrabitur. Vid. Deliciæ meæ *Hos autem populos Gothos fuiſſe* probatur, tum quia hos populos *Egnatius* in Valente & *Diaconus* Gothis annumerant, quod ſcilicet cum

Akmones.

Taifali Triballi Authoriati.

Peucini ad Iſtrum. Ad lacū Amadocum. Ad Viſtulam.

Taifali nomen & Triballi.

Baſtarnæ & Peucini Gothici populi.

115. Thra-

a lib. 4. c. 12. b lib. 3. c. 43.

115. Thraciam Dacumque incoluerint, teſte *Aurelio* Vict. c. l. tum quia horum populorum expeditiones ad *Gothicas expeditiones* referuntur à *Gaſſiodoro* in Galieno, & *Eutropio* in Galieno & Claudio. Horum confines fuerunt *Authoriati*, quæ gens unde ſic dicta ſit, non facilè aſſequor. Hodie ferè idem nomen habent in Nadravia, Zalawonia, Zamogethia &c. *homines*, qui *lintea pedum involucra* geſtant iisque incedunt: à voce *Autai*, quæ denotat talia *involucra pedum*. Situm eorum fuiſſe in *Ruſſia Rubra* & in *confiniis Hungariæ* probabile videtur. Nam cum *Clytus Zardilei* ab Alexandro defeciſſet, & *Glaucium Regem Taulantiorum* in auxilium ſibi adjunxiſſet: erant qui Alexandro M. nunciarent, ut acceleret iter, ne aliàs ab *Authoriatis* bello præoccupetur. Tum temporis ad Danubium Alexandrum manſiſſe certum eſt ex Ariano Nicomedienſi in Alexandro. Baſtarnas autem eos *confines* fuiſſe habet *Appianus* Alex. in hiſtoria Illyricorum quo etiam refert *Ardiæos*. Ibidem.

Authoriatæ.

Ardiæi populi.

§. IV.

De Baſtarnarum oppidis.

HÆc clarè nobis deſignat Ptolomæus, & quidem de mediterraneis ſeptentrionem verſus ſic ait: *Oppida mediterranea ſunt ſuprà Tyram ad Daciam, Carrodunum Mœtonium Clepidawa VVibantavarium, Eractum. Carrodunum* Cluverio eſt *Lwow*, *Leopolis Reuſchlemberg. Mœtonium* haud procul à Tyræ ripa *Rohatyn. Clepidawa* eſt ipſi Kaminiec. *Vibantavarium* eſt ipſi *Bar*, *Eractum*, *Row*. Ad hæc reſpondet quidam „ ex amicis, cùm prædicta Baſtarnarum oppida *ſupra Tyram* ſita ſint, „ ſecundum citata verba Ptolomæi; non benè per Carrodunum in- „ telligitur Cluverio, *Leopolis*, ſicut neque per *Vibantavarium Bar*, cum „ hæ urbes non *ſupra*, vel *prope* Tyram ſed *ultra* ſeu *procul* à Tyrâ „ poſitæ ſint, ſcilicet 10. *Milliaribus Ocrenicis* diſtantes à flumine, ut ex „ tabulis Geographicis patet. Sed & *Camenecum*, multò magis *Ro-* „ *hatinum* longiùs diſtant ab eodem flumine. Illud duobus ſcilicet, hoc „ prope 6. Milliaribus, nec ad *Daciam* ſunt hæc oppida. Meliùs ita- „ que per Carrodunum intelligitur *Halicia* urbs, à qua deinde di- „ ctum fuit *Haliciæ Regnum*: per Mœtonium *Zorawa*, ubi nuper pa- „ cta ſunt pacis fœdera inter Polonos & Turcas, per *Clepidava Cho-* „ *timum* vel *Zwanecum*, per *Vibantavariam Mohilov* vel *Ampol*, per „ *Eractum Oriow*, niſi oppidum hoc dictum ſit Cluverio *Row.* Sunt „ & alia ſupra Tyram oppida, ubi ſunt *Studenica Jamga*, quæ alter olim „ dici poterant & dicebantur. Hæc ille. *Mihi quid ad hoc dicendum ſit, illud primùm occurrit*, quod non ſolum *nomina*, ſed & ipſa *mutentur opida*, adeò, ut ubi olim incolæ fuerant, nunc deſolati ſpectentur campi, & vice verſa, ubi olim campi in agros exculti ſerebantur, ibi nunc incoluntur à civibus. Hæc eſt rerum viciſſitudo, quæ etiam integra Regna & Provincias afficit. Veriſſimum illud Poetæ.

Haliciæ Regnum.

Fuit quondam Ilium, fuere Troes;

Noſtra

Noſtra etiam comprobant tempora bellorum plena. Sed etſi bella deforent, ipſum *tempus edax rerum* atque *invidioſa vetuſtas*, ut canit quidam, omnia conſumunt. Quid ſi accedat inimica Elementorum vis aut eventu fortuita non fortunata? Quare in aſſequendo veterum ſcriptorum ſenſu, atque interpretandis locorum nominibus, quæ ut propoſita ſunt, latè patet unicuique campus conjecturandi & ſentiendi, prout ipſi veriora ſe offerunt argumenta. *Occurrit* 2. quod nomine Carroduni intelligatur etiam *Cracovia* olim eo nomine vel ſimili vocitata. Hic eſt ſenſus quorundam ex amicis. *Occurrit* 3. de *Clepidawa*, quod etiam illius nomine, usque hodie apud Zamogethas urbs *Memela* in Pruſſia Ducali ad mare Balthicum ſita, vocetur. Certè inter omnes Sarmaticas civitates illa eſt vetuſtiſſima, æſtuario *Mentonomo* clara veteribus, qui exinde in *Abalam* Inſ. i. e. Samiam, *Succini* mercandi cauſa, unius diei navigatione, teſte *Plinio*, proficiſci ſoliti erant. *Occurrit tandem*, cùm Baſtarnæ à viſtula ad Danubii oſtia cæteris populis Gothicis immixti fuerint potuiſſe fieri, ut *Baſtarnarum plurimi has Ruſſiæ Pruſſiæquè inſederint oras.* Sed ſalvo hæc Doctiorum ſenſu, quibus in tam obſcuris rebus fas eſt, ut præmonui, ſuo abundare ſenſu.

Arduum eſt veterum ſenſa aſſequi.

Cracovia Carrodunum.

Memela Clepidava.

Errata Graviora

Lib. II. Orbis Gothici.

ſic corriget. B. L.

Si ſecundum numeros majores, paginas: lineas ſecundnm minores numeret.

Pag. I lin. 25. L. Pocutios. 26. Croatos. II. 6. Schlavonier. 7. Forojulienſis. 13. poſt; pridem natum, adde: notum. 16. Volynii. 18 pro Bojemum lege Bojorum. 96 Ulodomirienſes, Treverienſes. Ad marginem pro Veterani L. veteranis. III. 17. pro ad, lege od. 29. pro *Slova* l. Slogſa. ad marginem. pro *Szluvaci* l. *Szlavaci.* IV. 5. pro *in Tanai*, lege *à Tanai* 16. Croatarum. 17. *Cromerus.* 27. Pribyslaus. 28. Calimachus. 39. pro derivans lege devians. V. 8. quendam. 30. *Pruſſis* ſuccini Dominis 35. *Sinus.* 40. *Pomponius Lætus.* VII. ad marginem Slavi. VIII. 3. Jornandi - Antes. 11. Blondo. 13. Illyriumque. 24. pro Navi lege Slavi. 36. Jornandes. 37. Svidas. 38 pro deputantur, lege depopulantur. 43. Jaroslaus. 44 Bulgaris. IX. 13. Moeſtri lege Mœotim. 21. pro non lege nomen. 37. Reuſſen. X. 11. Roxolaniæ. 21. Ruſſo - lietuani. 29. pro Auſſiæ, lege Ruſſiæ. XI. 11. Gotho- miſſel. 14. pro Auſſorum lege Ruſſorum. 33. magnæque. XII. 16. pro Oronobus lege Drohobus-Moſayſco. 24. Wolocż. 30. Joannes Baſclides. 43. diverſum. 44. induere. XIII. 6. victitant. XV. 4. Trembulienſe. 12. poſt eminentiorum, adde tecta. 13. Miedziboż. XVI. 13. fuiſſe pro eſſe. 22 Radzivillium. 35. pro Snodnenſis lege Grodnenſis. 43. cżetra. XVII. 18. pro Wajeros, lege Warejos. XVIII. 32. pro importive, lege importunè. 37. compulſor. 44 (denotat. 46. Ladoga. ad marginem Vareji. XIX. 6. auffugit. 14. Novogardiæ. 16. Monarcha. 23. SVENTOPELCUS. 35. Cżerniechoviam. 37. Ulodimiriæ. xx. 1. pro ſiturint lege valuerint. 2. Magn. 13. Aſtracan. XXI. 17 Caſparus Henneberus. 28. Voitis. 30. Voitis. XXV. 1. polluiſſe. 5. probè. 31. Zvetuo. 39. Stella. 41. Nadravia, Zalavonia &c. ſunt. XXIII. 16. 14. Menggalis. 14. Jagello. XXVI. 1. acti? 13. Palemonis. 23. Centaurus. 35. vixiſſe. XXV. Hlebus. XXVI. 18 Jagello. 20. pro Svitondus lege ſeu Vitoudus. 8. pro frattes

tres lege frater. 42. pro Poslen lege Pohlen. XXVII. 14. acceptet. 45. Vandalicæ. 46. Lechum. XXVIII. 34. Sandecenſem. XXIX. 10. Tecinum. XXX. 33. Cruſvicia. 39. Sluzevia. XXXII. 11. Miaſv. 14. Mozny. 15. Vir. 26. deleatur, Palatinatus- l. quarum. 27. prima - pro Palatinatus lege Terra, quæ. 28. poſita. 29. pro Livenſe lege Libnenſe. 34. Siepreja. XXXIII. 3. Kniſinum. 37. 38. Zemovoitis. 38. Zemovitus. XXXIV. 5. Crivouſtus. 7. Boleslao IV. 10-11. Lasconogus. 16. Glogovienſis. 31. ſequentes ad marginem, pro obitus lege abitus. XXXV. 1. irritati. 8. Auſtriacum. 32. incolarumque. XXXVI. 8. Bructeros. 9. ſuperatos. 15. ubi. 24. Prut. 44. accolæ. XXXVII. pro Lieto- & Zamogeth, lege Lietuania & Zamogethia. 20. Hem pro Item. 41. Dugloſſius. 42. adjicit. XXXVIII 9. Pruſiam proPruſſiam. 10. Pruſſia. 20. vixerunt. 35. Albæque. XXXIX. 2. Medenau. 8. Tilſe. XL. 8. Borzechovienſis. 10. Lonkorienſem. 18 Johannisburgenſem-Lötzenenſis. 21. Inter hos. CLXXVII. 18. à Wallenrod. 45. præter hos. CLXXIX. 42. pro a. lege aut. CLXXVII. 16. Drovantza. 36. præmunire. CLXXXVI. 35. Teſtes. CLXXXVII. 119. pro Gyntherus lege Gideon. CXCI. 7. Wolmer. CXCIII. 47. Chron. pro Cromer. - Chron. pro Cromer. CXCVIII. 18. pro ſaccenſi lege accenſi. CXCIX 16. miſericordia. CCII. 26. Quidino. 41. debitum. CCII. 25. Heldrungen. 36 Lato. CCIV. Sarmatis 15. Kojalov. CCV. 24. Vallia. 42. generaliori. 44. Athaulpho. CCVI. 6. Tanuidis. 26. pro & lege eſt. 33. pro Inſtint lege Inſtrut. 41. Zomogethas. 45. Decius. CCIX. 37. pro iddncto, lege deducto. 39. pro Cecronia, Curonia. CCX. 3. quas. 15. quæ. 18. Berthius. 27. 28. Simocato. 30. Tatarorum & Nomadum. 38. habuiſſe. CCXI. Vitene. 16. Tartaria. 31. Barſalos - Unigurос, 35. Moageras. 39. Pſeudoavarum. ' CCXII. le. in V. a in e. 2. Sarmatas. 5. Uniguros. 6. Mela. 21. Agathias. CXIV. 28. Alanos. 34. Paſcativ. CCXV. 13. abdali. 31. Paſcativarum. 45. Scythas. CCXI. 40. militia. CCXVII. 4. Inde in. 8. Scythicas 10. pro coacti lege conati. 38. Anguſtias. CCXIX. 3. ejus filius. 13. Catrigurorum. CCXX. 8. Hemimontanos. CCXXI. 5. Baſtarnas. 18. 19. incolas. 30. pro verorum, lege Virorum. 41. ipſi. 44. pro autem lege amnem. CCXXII. 2. Hieraſſum. 3. Hieraſſum. 9. Tyræ. 10. Mediterraneis. 23. Sarmatiæ. 27. Germaniæ pro Germaniæque. 35. Peucæ. 44. Ducis. CCXXIII. 2. prætoriani milites. 4. ſic pro hic. 16. ad Tanaim. 37. Taifalis. CCXXIV. pro us lege iis. 3. Caſſiodori. 37. Studenica Jaruga. quæ aliter.

Cætera minora Sphalmata in punctis & inciſis, in literis majoribus minoribus &c. haud gravatim corriget ipſe Lector benevolus.

INDEX POPULORUM,

quorum fit mentio in hoc Lib. II. Orbis Gothici.

Abares 211
Abdali 204
Ægyptii 217
Æſtii 5. 207
Æthiopes 217
Agathyrſi 204
Agazirri 5
Alandi 203
Alani 203. 211
Alauni 203. 211
Albani 203
Alrauni 215
Angrivarii 36
Antes 5
Anthrophracti 213
Ardiæi 224
Arimaspi 200
Arimæi 11
Arſietæ 213
Attiæ 38
Atmones 222
Avares 211
Avarini 223
Authoriatæ 223

B

Bali 18
Balthi 18
Barſales 211
Baſtalæ 219
Baſtarnæ ſ. Baſternæ 219 ſeq.
Batali 219
Beſſerabi 219
Beſſi 218. 223
Bieli 11
Bohemi 1. 2. 4
Boji 2. 6
Boruſci 11
Bornii 1
Bosporani Hunni 212
Bructeri 36
Bulani 27
Bulgari 1. 4
Burgiones 223
Burgundiones 217
Bythinii 37

C.

Calani 13
Carni 1
Caſſubii 1. 2. 4
Celtæ 6

Cere-

Ceremiſſi Logori 11
Nagori 11
Ceſtiboci 204
Chamavi 36
Chorontani 11
Chorvati 11
Chrivicii 11
Chuni 210
Cimbri 19
Circaſſi 15
Ciſalpini
Colchi 17
Coſaci 14
Coſeri 17. 18
Croati 1. 4
Cujaviani 2
Cuni 210
Curones 1

D.

Daci 3
Dalmatæ 1
Dani 3. 5
Drewliani 1. 4 11
Duleviani 1

F.

Fenni 211
Fingæſi 211

G.

Galindi 22
Galli 220
Geloni 201
Gepedes 7
Germani 6
Gothi 3
Greitungi 209
Gruſtinſcii 13
Grutungi 220

H.

Hemimontani 220
Heruli 5
Huchrizchi 13
Hungari 4
Hunni Alboni 212
Bosporani 212
Cotriguri 212
Euthalitæ 212
Iſabeni 212
Nephthalitæ 212

I.

Jazyges 204
Jonici 38
Itali 3
Jugari 214

K.

Karvati 1
Kyovienſes 2

L.

Lechi 4. 27
Lekai 27
Legſai 28
Leiwones 1. 190
Lesgi 28
Lietuani 1. 15
Longobardi 217
Loppii 13
Lubovii 197
Lucumores 211
Luſatii 1. 2

M.

Magyari 210
Maſovii 2. 32
Maſſagethæ 204
Medi 218
Melanchlani 7. 204
Moali 214
Mogores 211
Moldavi 1
Molgzamii 21
Moravi 1
Morduæ 11
Morlaki 1
Moſchi 1
Moſci 11
Mucritæ 21
Myſii 6

N.

Nadravi 22
Nebri 210
Neuri 210
Nomades 3
Norci 4

O.

Ombrones 223
Ozechi 11

P.

Pannonii 4
Parthi 211
Paſcativi 214
Pedemontani 3
Peloponenſes 217
Permienſes 13
Perſæ 219
Peucæ 221
Peuceſtæ 222
Peucini 219 ſeq.
Phinni 28
Phrungundiones 28. 211
Piengitæ 223
Pocutii 1. 2
Podolii 1. 2
Polabingi 36
Polani 11
Poloni 3
Polucii 1. 2. 4
Pomerani 2
Poruſſi 9
Poruſci 9
Porutheni 36
Povaiani 2
Pruſſi 1. 2. 3
Pruteni 36
Pſeudavares 211

Q.

Quadi 222

R.

Raſciani 1
Riphaces 9
Romani 20
Roxani 9
Roxolani 6
Ruſſi 1. 2. 4
Rutheni 9. 10

S.

Saberi 211
Saboci 223
Sarmatæ 3
Schonii 3
Scordiſci 220
Scythæ 5
Sczibanſcii 14
Senigalli 34
Serbi 1
Serbli 11
Servii 11
Serpononoſcii 13
Siberii 13. 212
Sidones 222
Sileſii 1
Slavi 2
Slavini 5
Sogori 211
Stavani 206
Sudani 218
Sudini 22
Sudones 223
Sveci 3. 4
Sveones 5
Susdalienſes 2

T.

Taifali 223
Tatari 200
Taulantii 221. 224
Tauriſci 6
Teutones 3
Thraces 3

Trafla-

Traflani 1
Treverienſes 2
Tribelli 221
Trogloditæ 221
Trojani 3
Tuiſcones 3
Turcæ 210
Tyragethæ. 220

V.

Valachi 1
Vandali 7
Vanniani 3
Vareji 18
Vendi 1
Venedi 5
Veri 211
Veruli 18
Vidiarii 5. 207
Vilti 2
Vinæ 5
Viſogothi 7
Vlodomirienſes 2
Ungri 211
Unigeri 211
Vogulici 13
Volhynii 1
Vologdani 13

Z.

Zalavoni 22
Zamogethæ 1. 16
Zaporowij 211
Zechi 4. 27

INDEX RERUM,

Lib. II. Orbis Gothici.

Abares pop. 211
Abdali pop. 204
Æſtiorum faſtes 207
Agathyrſi pop. 204
Agazirri pop. 5
Ajon Princeps 18
Aladaricus Hunnorum Rex 219
Alandi 203
Alanorum nomen unde? 203 ſeq.
--- --- variat. 203
Sedes genuina 204
--- de hoc ſenſus varii 205
--- --- ſenſus Auctoris 205 ſeq.
Expeditiones bellicæ variæ 209
Mores & ritus 209
Populi 209
Alani Gothi 205
Albertus March. Brandeb. Primus Dux in Pruſſia. 177
Album colorem induunt animalia 12
Allus Pruſſorum Cereviſia 204
unde ſic dicta? 204
Alpes Baſtarnicæ 222
Alrauni 215
Amalorum familia Regia 18
Angrivarii pop. 36
Antes pop. 5
Ardiæi populi 224
Arimaſpi pop. 204
Arpietæ 213
Aſtracan Regnum 14
Atmones populi 222
Attila Hunnorum Rex 218
Avares popul. 211
Authoriatæ pop. 224

B.

Balorum ſamiila 18
Balthorum familia 18
Bardillus Princeps Slavorum 7
Bareza Hunna Mulier potens 219
Barſales pop. 211
Baſiliꝰ Ibanowiz. Zucko fit M. Dux Pruſſiæ. 20
Baſilius M. D. Ruſſ. 30
Baſtallæ 219
Baſtarnæ 219 ſeq.
eorum nomen variat. 219
--- --- derivatur. 220
eorum Originales ſedes variant 220
--- --- Situs 221
- - --- varii pop. 222
--- --- oppida. 224
ſunt Gothi. 223
Batali populi 219
Bela Hunnorum Rex 218
Bellum Dacicum 6
Marcomannivi 6
Berebiſtas Getarum Rex 6
Celtas Dacos Tauriſcos delevit 6
Beſſerati 219
Beſſi 219
Betzen 14
Bielejezoro Duc. 13
Bieli 11
Bielſcia 12
Birze Ducat. Radzivil 16
Boji 2. 6
Boruſſi vox quod ſignificet 36
Boſnii 1
Breslav 14
Breſtenſis Palatin. 16
Brezanum 14
Brozovia 14
Bructeri 36
Buczacź 14
Bulani 27
Bulgari Slavi reſtituunt Juſtinian. Imperat. 8
eorum converſio 123
Burgundiones 217
Buſcen. 14
Buſteoziero 13

Cala-

Calani populi 13
Caliſſienſis Palat. 30
Cama fluv. 13
Camienecum 15
Cancuga 14
Candora 13
Carolus Princeps Sveciæ fit M. Dux Ruſſ. 20
Carni pop. 1
Caſan 14
Caſſubii Slavi 2
Chaba Hunnorum Rex 219
Chajani Rex Hunnorum 8
Chelmen. 14
Chilinow. 13
Chlopigrod 13
Chmielnicum 14
Circaſſi populi 15
Colugſa 12
Converſio --- Bohemorum 193
Bulgarorum 193
Slavorum 192
Polonorum 193
Hungarorum 195
Ruſſorum 195
Pruſſorum 195
Coporigia 12
Corſira 12
Coſaci 14
Coſeri Ruſſorum 17
Coſtromow gorod 13
Cotelnicź 13
Cotiſon Princeps Slav. 6
Cracoviæ ſingularia 28
Crasnoſtavienſe Territ. 14
Creſovia 14
Culmenſe Territorium qua ratione traditum Epiſcopo I. Pruſſiæ. 178 Ordini Teutonico? 178 varia de hac re diplomata à Conrado Duce 178
à Chriſtiano ibid.
ab Epiſcopo Plocenſi ibid.
à filiis Conradi 189 ſeq.
à Rom. Pontifice 182
Cyrilli characteres Slavis dati 6
Czernichow 12
Czeſtochow 29

D.

Daci 6
Dacicum bellum 6
Dagobertus 8
Danielowiź 14
Decebatus Rex 6
Denſices Rex Hunnor. 210
Detremius quidam fit M. Dux Ruſſiæ 20
Detremii falſi in Ruſſia 20
Dinovia 14
Dobrynenſe Territorium 32
Dobromilia 14
Dobrovoda 14
Dorſprungus Princeps Lietv. 24
Drewliani debellantur 19
Drohobus 12
Dubiecia 14
Dvina 12

F.

Felſtinum 14
Fennorum feritas 207
Friedrich Wilhelm March. Brand. fit ſupremus Dux in Pruſſia 177
Fulſtinia 14

G.

Galicź 13
Garibaldus filius Taſſilonis vincitur 8
Gliniani 14
Gordas Rex Hunnorum fit Chriſtianus 219
Gothardus Ketten fit Dux Curlandiæ 192
Gothi ſunt Slavi 1
Gothicæ gentes multæ 7
Grabovec 14
Grodek 14
Grodlenſe Territorium 24
Gruſtina 13
Gruſtinſcii 13

H.

Haliciæ Regnum 224
Halicź 14
Henrici Valeſii Reg. Pol. abitus 34
Hieronymi Characteres 7
Hugriczchi populi 13
Hunni 210 ſeq.
eorum nomen unde? 210. 211
--- magnitudo 211
--- feritas 212
--- Origo 214
--- Expeditiones bellicæ variæ 216
--- converſio 218
--- Reges 218 ſeq.
Hunni ſunt diverſi ab Alanis 215
--- à Fennis 215
--- à Lapponibus 215
--- ab Alraunis 215
vincuntur à Longobardis 218

I.

Jagellonica familia in Polonia 34
Jamnia 12
Jaroslaw 13. 14
Jaroſovia 14
Javani nomen apud Slavos celebre 4
Javorow 14
Igor Princeps Ruſſorum 19

Joannes Baſilides 20
Italorum adventus in Lietvania 23 ſeq.
Jugra ſeu Juhara 13
Juharia 13

K.

Kamorna 14
Krantzii error. 4
Krywe Pruſſorum Pontifex 23
Kyoviæ Palatinatus 15

L.

Lancutum 14
Laticzov. 15
Lechus & Czechus Fratres 27
Leopolis 14
Lesko 14
Lidenſe Territorium 16
Lietvania 15
ejus Epiſcopi 15
--- nomen unde 16
--- eſt novum 16
olim Ruſſia dicta 18
ejus Principes 21 ſeq.
ejus Inſigne M. Ducatus 27
primus Princeps Chriſtianus fuit Boryſſus 25
unitur Regno Poloniæ 26
Livonia 35
ejus diviſio in 7 Provinciis 191
regitur à Magiſtris Ordinis Enſiferorum 191
Loppia 13
Lubinenſe Territorium ſeu Palatinatus 29
Lucumoria 13

M.

Magdeburgum contra Slavos exſtructum 8
J. Magnus refutatur 209
Maldittus R. Ruſſorum 19
Mare Scythic. veterib. glaciale habitum 215
Martinovia 14
S. Martyr Slavus 6
Maſo nomen quid ſignificet 32
Maſo Princeps 31
Maſovia Ducatus 30 ſeq.
unde nomen? 30
ejus Palatinatus 32 ſeq.
Moſovii an à Maſſagethis deſcendant? 31
eorum curſivæ habitationes 32
eorum cum Pruſſis una olim linigva, religio 33
Memela clepedæ dicitur. 225
Michael Fedoravitz M. Dux Ruſſorum 21
Miecislaus Princeps Chriſtianus Polon. 33
Monaſterziſca 14
Morachva 14
Moſchi Ruſſi 2
Moſchi Ruſſi non ſunt Moſci in Cappadocia 2. 17
Moſcua 11
Moſczyſva 14
Mozayſko 12
Mſczenek 13
Mſczislavienſis Palatinatus 16
Muſacinus Dux Slavorum capitur 8

N.

Nartæ ſoleæ Ruſſorum 13
Neſvicia Ducat. Radzivill. 16
Niſinovogorod 11
Novogardia 12
Novogrodenſis Palatin. 16

O.

Obbius fl. 13
Obdoria Provin. 13
Occa fluv. 12
Oölojon 12
Olech Ruſſ. 19
Orlow 13
Ordinis Enſiferorum Magiſtri 191
Teutonici Magiſtri Generales 40
--- --- --- Provinciales 178
Ormianenſe Territorium 16

P.

Papæ Roman. ſtudium in convertendis Pruſſis 200 ſeq.
Peczora fluv. & Prov. 13
Pereaslaw 13
Permia 13
Peucini 223
eorum ſitus 223
Piſcibus ac ſale victitantes 12
Pleſcow 12
Plocenſis Palatinat. 32
Pocutia 14
Podhayce 14
Podlachia Palat. 33
olim Ruſſia dicta 37
Polemon Litvaniæ Princeps 24
unde illius nomen 24
Poloni 8. 26. ſeq.
non deſcendunt à Lesgis 28
ſunt Gothi 28
eorum Principes 33
-- ſtudium in convertendis Pruſſis 196
ipſis ſunt graves Pruſſi 288
vincuntur à Pruſſis 288
Polonia Major & minor 29
Majoris Palatinatus 28
Minoris Palatinatus 28
Archiepiſcopus & Epiſcopus 194

Polo-

Poloniæ & Sveciæ Regnorum conjunctio non diu durat. 35
Poloni occupant partem Ruſſiæ 19
Poloni & Sveci rejiciuntur ex Ruſſia. 20
Pomeſonis nomen unde 32
Poruſſorum nomen 36
Poſnanienſis Palat. 29
Præmislienſis tractus 14
Prævorczia 14
Priſcus Dux Rom. Imperator.
Pruſſia 35 Olim Ruſſiæ conjuncta 32
ejus varia nomina 35.10
unde nomen? 36 quando innotuit? 38
ejus topographia vetus 38
--- --- hodierna 39
dividitur in Regalem & Ducalem 39
Pruſſiæ Regiæ Capitaneatus 37
Ducalis Circuli 38
Pruſſi antiquitus bellicoſiſſimi 207
pacati 207
Polonis graves 208
eorum & Alanorum mores iidem 209
eorum Principes 40. 177
--- lingua 37 non eſt Græca 38
actiones 199
potentia 17 ſeq.
curſivæ habitationes 32
fuſtes plumbatæ 207
Apoſtoli 198 ſeqq.
Converſio ad fidem 202
Rebelliones 203
Pruteni quaſi Porutheni 36
mutant nomen 37
Prutus Annianus 36

Q.

Quadi 222

R.

Ravenſis Palatinatus 30
Reuchlini bibliotheca 7
Rhezan Duc. 11. 12
Rhoſtowa 13
Romanovia 14
Rodoaldus Dux Samnitum 8
Roſanna 14
Roxani 6
Roxolani cædunt Romanos 6
Rſchovia 12
Rſczeva 12
Rurik Ruſſiæ Princeps 18
Ruſſia 9 ejus ſitus 10. 3
nomen 9 quod variat 9
ejus amplitudo 11
Moſcovia appellata 20
Ruſſia variè diviſa 19
Ruſſia alia Regalis alia Ducalis 11. ſeqq.
Ruſſia Rubra 14
ejus Provinciæ 14
Ruſſiæ albæ Palatinatus 16
Ruſſiæ Archiepiſcopus eſt Archiepiſcopus Lietvaniæ 15
Ruſſi Guddæ dicuntur 9
unde Nomen? 10
Ruſſorum nom. auguſtius quam Moſcor. 2
eorum annales 9
antiquitas 9
Origo 10
Principes 17. 18
--- non fuerunt ex Dania vel Svecia 17
--- fuerunt Pruſſi 17
Ruſſi Princeps Slavorum populus 6

S.

Samboria 14
Sanoc. 14
Sarmatæ ſunt Slavi 1
Sarogrod. 14
Satanow 15
Scebreſſinum 14
Sendomiriæ ſingularia 29
Serponowſcii 13
Siberia 12
Sigibertus Rex Auſtriaſiæ 8
Sinaus Princeps Ruſſorum 18
Siradienſis Palatinatus 30
Slabas vox quid? 3
Slava quid? 3
Slavi 1
eorum nomen 1. 2 variat. 2. derivatur. 3
flexio 3 dialecti. 1
Slavorum nominis Origo. 4 eſt recens. 2
Provinciæ 1
Chronologia 6
fidelitas 3
Origo. 4
Reges à Slava nomen ſumunt 8
Converſio ad fidem 192 ſeq.
Slavi Auguſto Imperatori Rom. chari 6
Imperium Romanum infeſtant 6
Romanis militant 6
ſunt Vinidæ. Vendæ 7
Ingenioſi in captandis hoſtibus 7
aſſiſtunt Juſtiniano Imp. 7
fugant & reſtituunt Juſtinianum 8
ſpori ſunt dicti 7
vincunt Alanos 8
ſunt Hunnis intermixti 8
In Italia 8
In Thracia 8
Macedoniam vaſtant. 8
Sloboda 13
Slucko Ducatus Radzivillior. 16

Smo-

Smolensko 12
Sniatyn. 14
Sokal 15
Stanislaus Epiſcopus Cracovienſ. cæditur 34
Stepanow 15
Swento pelcus Ruſſ. Princeps 15
Swentoslaus M. Dux Ruſſ. 19
Swevi in Mœſia 6
Swdalia 13
Szibanſcii 14

T.

Tarnopoll. 15
Tatari ſubjugant Ruſſiam 19
Taulantii pop. 221
Teifali 223
Terbellinus Rex Slavorum Bulgarorum 8
Terſak 12
Teutonici Ordinis Magiſtri Generales 40
--- --- --- --- Provinciales 178
Theodor. M. Dux Ruſſiæ 20
Tomaſovia 14
Toropojet 12
Trembulienſe Territorium 15
Triballi populi 223
Trovor. Ruſſorum Princeps 19
Tverenſis Ducatus 12
Tulla fluv.

V.

Vagria 17
Vandali 17
Vandalia 17
Vareji 17
Varejum Mare 17
Venationes Moſcorum 12
Veterum ſenſa aſſequi arduum 225
Uglicź 13
Viadka regio 13
Vichanie regio 13
Vielunenſis Terra 30
Vieniovecia 15
Vilna 15. 16
Vinnica 14
Visnia 14
Viſzora 13
Vitene 15
Vitepsk Pal. 16
Vladislaus IV. ſit M. Dux Ruſſiæ 20
Vladislavienſis Palat. 30
Vladovia 14
Vodzka Regio 12
Vogulici pop. 13
Volga fluv. 12
Volodomiria 15
Volodomirus Ruſſiæ Pr. 19
Vologda Prov. 13
Volotinia 12
Uſczie 14
Uſolocź 12
Uſtilna 13
Uſtinga 13

W.

Wiedewniti nomen 21
quis ille fuerit? 23
ejus Sedes & actiones 22
f. --- Succeſſores 22 ſeq.
Wielki luki 12

Z.

Zaberga Hunnorum Princeps 219
Zamogetica 15
ejus Ducatus 16
Zamoſæum 14
Zaslavia 15
Zavalovia 15
Zbaraz 14
Zborow 14
Zemnopojos montes 13
Zidaczovia 14
Zitomivia 14
Zloczow 14
Zolkuja 14

S. D. G. B. M. J. C.

F I N I S.

ORBIS GOTHICI, LIBER III.

ID EST:

Narratio Hiſtorica Variorum Gothici Nominis Populorum,

Videlicet.

Vandalorum, Gepedarum, Burgundionum, Herulorum, Langobardorum, Rugiorum, Marcomannorum, Quadorum, & aliarum Gentium,

Origines, Sedes, Migrationes, Reges &c.

exhibens:

OMNES

GOTHIÆ SARMATHICÆ,

Id eſt:

Patriæ & Imperio Sereniſſimi ac Potentiſſimi

PRINCIPIS ac DOMINI,

DNI JOANNIS III,

Invictiſſimi Poloniarum Monarchæ Patris Patriæ Clementiſſimi,

vindicatas.

Operâ & Studio

MATTHÆI PRÆTORII,

Præpoſiti Weiripol.

S. Reg. Maj. Hiſtoriographi & Secretarii.

ANNO DOMINI M DC LXXXIX.

Typis MONAST. OLIV. Sac. Ord. Ciſterciens.

Imprimebat JOHANNES JACOBUS TEXTOR, Factor.

SERENISSIMO
AC
Potentiſſimo Principi ac Domino,
DOMINO
JOANNI III,
Monarchæ Poloniarum Invictiſſimo
Magno Duci Lietvaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Zamogithiæ, Liwoniæ, Volhyniæ, Kyoviæ, Podoliæ, Podlachiæ, Smolenſciæ, Severiæ, Czerniechoviæque.

Potentiſſimo Exercituum Chriſtianorum Imperatori Patri Patriæ Clementiſſimo.

Dno. Domino ſuo Beneficentisſimo

Hunc Orbis Gothici Lib. III.

D. D. O.

Humillimus Servus
Matthæus Prætorius.

Sillabus Contentorum

LIB. III.

ORBIS GOTHICI.

CAPUT I.

De Vandalis cæteriſque hujus Nominis Populis.

§. 1. De Vandalorum Nomine, ejusdem Derivatione aliorum Sententiæ. p. 1
2. De Vinarum, Vinulorum, Fennorum, Finnorum, Vindelicorum, Vendarum Nominibus. p. 2.
3. Auctoris Sententia de ſupra allatis Nominibus proponitur. p. 3.
4. De Origine Gentis Vandalorum ſenſa aliorum proponuntur. p. 4.
5. Auctoris Sententia proponitur. p. 5.
6. Reſpondetur ad Objecta Auctorum diverſa ſentientium. p. 6.
7. De Vandalorum Antiquorum genuina Sede ſeu Patria. p. 8.
8. De Populis Vandalicis aliorum Sententiæ proponuntur. p. 9.
9. Sententia Auctoris proponitur. p. 11.
10. De Vandalorum Expeditionibus Bellicis. p. 15.
11. Reges Vandalorum recenſentur. p. 18.

CAPUT II. 19.

De Gepedis.

§. 1. De Gepedarum Nomine ejusque Derivatione. p. 19.
2. De Origine Gentis Gepidarum. p. 19.
3. De primis Gepedarum Sedibus in Sarmatia ſive de Gepedis ad Viſtulam. p. 20.
4. De Sedibus Gepedarum in Dacia, Dalmatia Pannonia. p. 21.
5. De Expeditionibus Bellicis Gepedarum. p. 22.
6. Reges Gepedarum celebriores recenſentur. p. 23.

CAPUT III.

De Burgundionibus Gente Gotho-Sarmatica. *p.* 23.

§. 1. De vario apud Auctores Nomine Burgundionum.
2. De Nominis Derivatione. p. 24.
3. De Origine & Sedibus Burgundionum. p. 25.
4. De Bellicis Migrationibus Burgundionum. p. 26.
5. Catalogum Regum Burgundicorum exhibet. p. 28.
1. Proponuntur Reges ad Viſtulam in Sarmatica Germania. p. 28.
2. --- Burgundionum Reges ad Rheni ripam. p. 28.
3. --- --- --- Reges in Gallia. p. 28.
4. Reges Burgundiæ ex poſteritate Veterum Burgundionum. p. 29.

CA-

CAPUT IV.

De Herulis. *p.* 30.

§. 1. De Herulorum Nomine, ejusque Derivatione. p. 30.
2. De Origine & Genuina Herulorum Patria. p. 31.
3. De Inſula Thule Herulorum Patria Sede. p. 32.
Proponuntur Auctorum Sententiæ de Situ hujus Inſulæ. p. 33.
Proponuntur Auctorum ſenſa quænam ſit & ubi locorum hæc Inſula Thule. p. 33.
Refelluntur propoſita Auctorum ſenſa. p. 34.
Præſupponuntur quædam de hac Inſula, ad majorem Sitûs locique illius intelligentiam. p. 36.
Proponitur Auctoris Sententia. p. 37.
4. De Migrationibus Herulorum Bellicis. p. 39.
5. Reges Herulorum ad Mare Balthicum in Rugia, Wenelia &c. p. 42.
Reges Herulorum in Finibus Pannoniæ & Norici. p. 43.
--- --- --- --- in Valeria. p. 43.
--- --- --- --- in Dalmatia. p. 43.

CAPUT V.

De Longobardis.

§. 1. De Nomine Longobardorum. p. 44.
2. De Origine Longobardorum. p. 44.
3. De Patria Genuina ſeu Situ Longobardiæ antiquæ. p. 45.
4. De Longobardorum Migrationibus & Expeditionibus Bellicis. p. 46.
5. Catalogus Regum Longobardorum in Germania Gotho-Sarmatica & in Pannonia. p. 47.
6. Reges Longobard. in Italia. p. 48.

CAPUT VI.

De Rugiis. *p.* 49.

§. 1. De Nomine, Origine, Situque Rugiorum. p. 49.
2. De Expeditionibus & Regibus Veterum Rugiorum. p. 50.

CAPUT VII.

De Marcomannis & Quadis. *p.* 51.

§. 1. De Nomine Marcomannorum. p. 51.
2. De Origine Gentis Marcomannicæ & Situ Marcomanniæ antiquæ. p. 52.
3. De Bojohemia ſeu Bohemia, Bohemis. p. 53.
4. De Principibus Bohemicis. p. 54.
5. De variis Marcomannorum Sedibus & Migrationibus Bellicis. p. 55.
6. Reges Veterum Marcomannorum referuntur, præſertim qui ad Albim in Bohemo viciniſque terris regnârunt. p. 61.
7. De Quadis, Eorum Nomine, Origine, Situ, Bellis. p. 62.
Reges Quadorum celebriores. p. 64.